

**YEREL KALKINMA VE YÖNETİŞİMDE SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ ROLÜ: ANTAKYA ÖRNEĞİ**

Kezban KONUÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

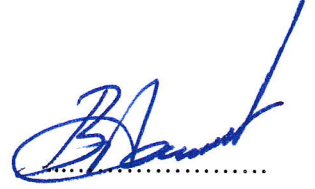
NİSAN 2015

Kezban KONUÇ tarafından hazırlanan “YEREL KALKINMA VE YÖNETİŞİMDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: ANTAKYA ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jürisi tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

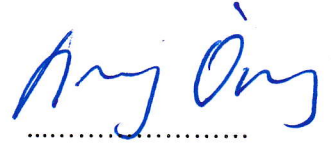
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Doç. Dr. Koray ÖZCAN

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Pamukkale Üniversitesi

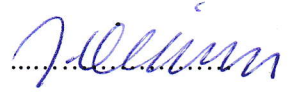
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Tanyel ÖZELÇİ ECERAL

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 03/04/2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Kezban KONUÇ
25/04/2015

YEREL KALKINMA VE YÖNETİŞİMDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
ROLÜ: ANTAKYA ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Kezban KONUÇ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Nisan 2015

ÖZET

Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin gittikçe değişmeye başladığı ve küreselleşmenin, bilgi teknolojilerinin, ekonomik ve siyasal liberalleşmenin ve buna benzer diğer birçok gelişmenin bu değişimi daha da tetiklediği bir ortamda yerelde de kalkınma alanındaki gelişim çabaları dikkati çekmektedir. Yerel kalkınma yaklaşımlarında devletin azalan rolü, kalkınmanın temel aktörlerinin ise kimler olacağı ve bu aktörlerin yüklenecekleri sorumlulukların neler olacağı sorularını gündeme taşımaktadır. Güçlü devletin yerini alan çok aktörlü yapı, yeni karar mekanizmaları, yerel potansiyeller ve yönetim kavramına yapılan vurguyla sivil toplum kuruluşlarının (STK) önemi artmaktadır. STK'lar ise yereldeki talepleri yerel yönetimlere iletmede, katılımlı bir yönetim anlayışını hayata geçirmede ve bu yolla yerel demokrasinin gelişimini sağlamada yönetişimin önemli birer aktörleri olarak ön plana çıkmaktadır. Tezde yönetişimin temel aktörlerinden STK'ların Antakya'da rolü ve etkinlik düzeyi analiz edilmektedir. Tez çalışmasının; yeni bir yönetim anlayışı olarak kabul edilen yönetim modelinin en somut örneklerinin gözlemlenebileceği yerel düzeyde STK'ların etkili olabilme çabaları ile bu konudaki yönetsel-kurumsal örgütlenme ve ortaklığa dayalı eksikliklerinin tespit edilmesi bakımından geleceğe yönelik yönetsel düzenlemelerde örneklem alan bağlamında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilim Kodu : 801.1.077
Anahtar Kelimeler : Yönetişim, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Yerel Kalkınma, Antakya
Sayfa Adedi : 130
Danışman : Doç. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN LOCAL
DEVELOPMENT AND GOVERNANCE: THE CASE OF ANTAKYA

(M. Sc. Thesis)

Kezban KONUÇ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

April 2015

ABSTRACT

In an environment where the relationship between the governing and the governed starts to change more and more; globalization, economic and political liberalization and many other similar developments trigger this change, the efforts towards development in local attract attention. Decreasing role of state in approaches towards local development brings along the questions; who will be the main actors of development and what will be the responsibilities to be undertaken by these actors? Multi-actor structure which has replaced the concept of strong state increases the importance of non-governmental organizations (NGO) through the emphasis on new decision-making mechanisms, local potentials and the concept of governance. NGOs take stand as remarkable actors of governance as they convey local demands to local governments, translate a participatory government approach into life and thus ensure the development of local democracy. In this thesis are analyzed the role and activity level of NGOs being main actors of governance in Antakya district. It is believed that this thesis will bring contribution to further administrative regulations within the scope of the sampling field in terms of NGO's efforts to be effective in local level where the most concrete samples of governance model being considered as a new administration approach can be observed and in terms of detecting deficiencies on administrative-corporate organization and partnership.

Science Code	: 801.1.077
Key Words	: Governance, Non-Governmental Organizations (NGOs), Local Development, Antakya
Page Number	: 130
Supervisor	: Assoc. Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında bilgi ve deneyimlerini aktarırken her defasında bana güven veren ve her konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım, Sayın Doç. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU (Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama)'na teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca Akademik ve Şehir Planlama disiplini bana sevdiren ve bu yolda her zaman bilimsel yol göstericiliğiyle kendisini yanımda hissettiren, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım ve örnek aldığım-her zaman alacağım- değerli hocam, Sayın Doç. Dr. Koray ÖZCAN (Pamukkale Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama)'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez alan çalışmasında bana yardımlarını esirgemeyen Sayın Mehmet TORTUK (Hatay İl Dernekler Müdür Vekili)'a; anket görüşmelerimde başta Sayın Perihan Seferoğlu (Antakya Defne Rotary Kulübü Başkanı), Sayın Mithat CAN (Antakya İnsan Hakları Derneği Başkanı) ve Eli BİTERGİL (Antakya Katolik Kilisesi Vakfı Başkanı) olmak üzere Antakya STK yöneticilerine yardımlarından ve hoşgörü tavırlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın her aşamasında varlığı ve manevi desteğiyle bana azim ve sabır veren değerli arkadaşım Yücel BÜYÜK'e, hayatımdaki tüm başarılarımın mimarı olan anne ve babama şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. YENİ KALKINMA YAKLAŞIMLARI, YÖNETİŞİMİN ARTAN ÖNEMİ VE STK’LAR	7
2.1. 1980 Öncesi Kalkınma Yaklaşımları ve Devletin Rolü	7
2.2. 1990 Sonrası Yeni Kalkınma Yaklaşımları ve Yönetişim	10
2.2.1. Yönetişimin temel ilkeleri ve artan önemi	13
2.2.2. Yerel kalkınma ve yönetim ilişkisi	19
2.2.3. Yönetişimde aktörler ve ilişki ağları	27
2.3. Yerel Kalkınma Ve Yerel Yönetişimin Aktörü Olarak STK’lar	32
2.3.1. Sivil toplum: STK’lar ve STK’ların özellikleri	32
2.3.2. Yönetişim ve STK’ların yerel kalkınmada yeri ve önemi	39
3. TÜRKİYE’DE YEREL KALKINMA VE YÖNETİŞİM KAPSAMINDA STK’LAR	43
3.1. Türkiye’de Yerel Kalkınma ve Yönetişim Çıkış Dinamikleri	43
3.2. Türkiye’de STK’ların Gelişimi	45
3.2.1. Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası STK’lar	45
3.2.2. Türk hukuk sisteminde STK’ların yeri	50

4. YÖNETİŞİMİN TEMEL AKTÖRÜ OLARAK STK'LAR: ANTAKYA ALAN ARAŞTIRMASI YÖNTEMİ VE KAPSAMI	55
4.1. Alan Araştırması Amacı ve Yöntemi	55
4.2. Hatay ve Antakya'da STK'ların Mevcut Durumu	61
5. YÖNETİŞİMİN TEMEL AKTÖRÜ OLARAK STK'LAR: ANTAKYA ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI	69
5.1. Yöneticiler/Temsilciler ve Kuruluşların Yapısal Özellikleri	69
5.2. STK'ların Yerel Kalkınmada Rolü Ve Etkinliği	75
5.3. STK'ların Proje Çalışmaları	80
5.4. STK'ların Diğer Kurum/Kuruluşlarla İlişkileri	85
5.5. STK Çalışmalarının Yerele Katkısı	97
5.6. STK'ların Gerçekleştiremedikleri Çalışmalar	101
5.7. STK'ların Diğer STK'ların Çalışmalarına Yönelik Görüşleri	105
6. SONUÇ	109
KAYNAKLAR	115
EKLER	123
EK-1. Anket formu	124
EK-2. Görüşülen/Anket Uygulanan Sivil Toplum Kuruluşlarının Listesi	127
ÖZGEÇMİŞ	130

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Yerel kalkınmanın temel bileşenleri	22
Çizelge 4.1. STK'ların türlerine göre dağılımı ve örneklem bilgileri	59
Çizelge 4.2. Türkiye geneli STK sayıları.....	60
Çizelge 4.3. Dernek sayılarının illere göre dağılımı	62
Çizelge 4.4. Hatay ilçeleri STK dağılımı	63
Çizelge 4.5. Antakya'daki derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımı	64
Çizelge 4.6. Hatay ilçeleri vakıf sayılarının türlerine göre dağılımı	65
Çizelge 4.7. Hatay ilçeleri meslek odalarının türlerine göre dağılımı	66
Çizelge 4.8. Hatay ilçeleri sendikaların türlerine göre dağılımı	66
Çizelge 4.91. Antakya'daki STK'ların dağılımı	67
Çizelge 5.1. STK'ların kuruluş yıllarına göre dağılımı	70
Çizelge 5.2. STK'ların faaliyet alanlarına göre dağılımı	70
Çizelge 5.3. STK türlerinin faaliyet alanlarına göre dağılımı	72
Çizelge 5.4. Görüşülen STK'ların coğrafi hizmet alanlarına göre dağılımı	72
Çizelge 5.5. Görüşülen STK'ların üye sayılarına göre dağılımı	73
Çizelge 5.6. STK türlerinin üye sayılarına göre dağılımı	73
Çizelge 5.7. STK yöneticilerin/temsalcilerin eğitim durumlarına göre dağılımı	74
Çizelge 5.8. Yönetici/temsalcilerin meslek durumlarına göre dağılımı	75
Çizelge 5.9. Yöneticilerin/temsalcilerin üyelik sürelerine göre dağılımı	75
Çizelge 5.10. Yerel kalkınmada rol ve etkinlik	77
Çizelge 5.11. STK başına düşen proje sayısı	80
Çizelge 5.12. STK'ların gerçekleştirdiği proje/faaliyet konusu	81
Çizelge 5.13. Gerçekleştirilen proje çalışma konularının STK türlerine göre dağılımı	82

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.14. Amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmaların hedef kitlesi	83
Çizelge 5.15. STK türlerine göre çalışmaların hedef kitlesi	84
Çizelge 5.16. STK Çalışmalarında birlikte çalışılan ortak kurum/kuruluş varlığı	86
Çizelge 5.17. Merkezi hükümet tarafından desteklenen projeler	87
Çizelge 5.18. Birden fazla ortaklığı bulunan STK çalışmaları	88
Çizelge 5.19. Antakya’da öne çıkan aktörler listesi	95
Çizelge 5.20. STK Çalışmalarının yerele katkı türü	97
Çizelge 5.21. STK türlerinin yerele katkısı	100
Çizelge 5.22. Çalışmaların gerçekleştirilememe nedenleri	101
Çizelge 5.23. Gerçekleştirilemeyen STK çalışmalarının konusu	101
Çizelge 5.24. Proje konularına göre gerçekleşememe nedenleri	102
Çizelge 5.25. STK türüne göre gerçekleştirilemeyen çalışmaların konusu	103
Çizelge 5.26. Çalışmaların gerçekleştirilememe nedenlerinin STK türlerine göre dağılımı	104
Çizelge 5.27. STK’ların diğer STK çalışmalarını yeterli görme düşünceleri	105
Çizelge 5.28. Yerele katkı düşüncesinin STK türlerine göre dağılımı	106
Çizelge 5.29. Diğer STK çalışmalarının yetersiz bulunma nedeni	107
Çizelge 5.30. STK çalışmalarının yetersiz bulunma nedenlerinin STK türlerine göre dağılımları	107

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. İyi Yönetişim İlkeleri	16
Şekil 2.2. Kilitlenmiş durağan bölgeler için adanmışlık modeli	26
Şekil 2.3. Yönetimsel ilişkiler ağı	30
Şekil 5.1. STK'ların yerel kalkınmadaki rolü ve etkinliği	79
Şekil 5.2. STK türlerinin faaliyette bulunulan proje konuları ve hedef kitlesi	85
Şekil 5.3. Derneklerin diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi .	90
Şekil 5.4. Sendikaların diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi	92
Şekil 5.5. Meslek odalarının diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi	93
Şekil 5.6. Vakıfların diğer kurum–kuruluşlarla yürüttüğü proje ilişkileri matrisi	94
Şekil 5.7. STK'ların diğer kurumlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler haritası	96
Şekil 5.8. STK türlerine göre gerçekleşmeyen çalışmaların uygulanamama nedenleri	104

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
DDB	Dernekler Dairesi Başkanlığı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
HESOB	Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği
IMF	Uluslararası Para Fonu
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
NGO	Non-Governmental Organisations
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
R.G	Resmi Gazete
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği
TMOBB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
TTB	Türk Tabipleri Birliği
YL	Yüksek Lisans
YT	Yeterlilik Tezi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Dünyada sanayi toplumundan bilgi toplumuna, modernist düşünceden post-modernist düşünceye, ulus devletten küreselleşmiş bir dünyaya doğru çok yönlü bir değişim yaşanmaktadır. Birbirini tamamlayan bu çok yönlü dönüşüm yönetimi ülke sınırları içerisindeki sermaye, haber, bilgi ve mal akışını engelleyememekle beraber yönetimdeki yeni arayışları da beraberinde getirmektedir. Yönetim kavramının dayandığı ilkelerin ve varsayımların aşınması sonucu yeni kavramlara yönelim kaçınılmaz olmuş ve yönetim yapısı, yeni anlayışlarla sürdürülmeye çalışılmıştır (Palabıyık, 2004).

Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin gittikçe değişmeye başladığı ve küreselleşmenin, bilgi teknolojilerinin, ekonomik ve siyasal liberalleşmenin ve buna benzer diğer birçok gelişmenin bu değişimi daha da tetiklediği bir ortamda yerelde de kalkınma alanındaki gelişim çabaları dikkati çekmektedir. Bununla beraber, 1990'lı yıllarda var olan yönetim pratiğinin gelişmesini sağlayan ve kalkınmanın bir aracı olarak görülen; ayrıca verimlilik, sorumluluk, katılım ve etkinlik gibi kalkınmaya koşul olarak sayılabilecek gerekliliklerin birbiriyle uyum içerisinde yer alabildiği “yönetişim” (governance) kavramı ortaya çıkmıştır (Palabıyık, 2004). Yönetişim; çok aktörlü, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, insan haklarına dayalı performans ölçütlerini gerçekleştiren, âdem-i merkezi yönetim anlayışını benimseyen, devlete düzenleme rolü yükleyen, sorumluluk dengesini devletten sivil topluma kaydıran, karşılıklı etkileşimle yönlendirme sürecini öneren, kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran, siyasal ve ekonomik gücün daha yaygın dağılımını içeren düşünceleri ve sonuç olarak, bireyle devlet arasında yeni bir ilişki biçiminin gelişmesini kavramsallaştırmak için kullanılmaktadır. Yönetişim ile bir yandan yönlendirme gücüne sahip hükümet dışındaki aktörler kastedilirken diğer yandan demokratik, açık, şeffaf, hesap verme gibi ilkelere de işaret edilmiş olmaktadır (Tekeli, 2012:142).

İnsanlığın bugün ulaştığı aşamada, birçok alanda işlerin tek aktör tarafından yapılması kabul edilebilir olmaktan çıkmıştır, görevleri ve sorumlulukları bölüşme talepleri yükselmiştir. Bu talep çevresinde değişik ortaklık biçimleri gelişmeye başlamıştır. Birlikte yönlendirme, birlikte üretim, özel ve kamu ortaklıkları bu bağlamda gelişmektedir. Yönetişim toplumdaki ekonomik, siyasal, toplumsal aktörlerin etkileşiminden doğan bir

yönlendirme, denetleme kalıbı olarak oluşmaktadır. Bu nedenle yönetim değişik aktörlerin etkileşiminin ortaya çıkardığı, sürüp giden bir süreçtir (Kooiman, 2003:18).

Yönetimdeki aktörler denince akla yöneten olarak tek bir aktör olan devlet gelmekte ve diğer aktörlerin hepsi ikinci ya da üçüncü derecede öneme sahip olmaktadır. Ancak yönetişimin çok aktörlü boyutu, bu anlayışı değiştirerek yerine, küresel ölçekten yerel ölçeğe kadar tüm aktörlerin eşit düzeyde öneme ve haklara sahip oldukları bir anlayış getirmektedir (Duman, 2006). Dolayısıyla yönetim kamu, özel, sivil aktörleri birer paydaş olarak kabul etmekte ve bu aktörler arası karşılıklı işbirliği ve katılımı öngörmektedir. Yönetişim yaklaşımında bu kuruluşlar arasındaki ilişki, hepsinin ortaklaşa birtakım görev ve sorumlulukları yerine getirmesi zorunluluğundan doğmaktadır ve bu nedenle yönetişimin doğasında “çok aktörlülük” ve “etkileşim” vardır. Bu yaklaşımla, çeşitli karar vericilerin birbirleriyle ve diğer yerel paydaşlarla ilişkilerinin eş güdümünün sağlanması önemli bir strateji alanı olarak görülmektedir. Çünkü yerelde kurulan işbirlikleri ve örgütlenmeler, yerele ilişkin çok boyutlu stratejilerin hayata geçirilebilmesini sağlayarak, yerelin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla yerelin kalkınması çalışmalarında farklı niteliklere, beklentilere ve görüşlere sahip aktörler arası ortak bir kararın birlikte verilmesi iyi yönetişimin temel unsurunu oluşturmaktadır (Karaman, 2002).

Yönetişimin gerçek anlamda uygulanabilirliğinin sağlanması için bazı koşulların varlığı gereklidir. Bunlardan en önemlisi de yönetişimin uygulamaya konacağı toplumda, demokrasi ve sivil toplum anlayışının yerleşmiş olmasıdır. Çünkü yönetim, farklı fikirlerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyan ve seslerini duyurmak amacıyla örgütlenmelerine izin veren bir anlayışı içermektedir. Farklı fikirlerin kendilerini ifade edebilmeleri demokrasinin; örgütlenerek seslerini duyurabilmeleri ise aktif bir sivil toplum sayesinde mümkün olacaktır. Yönetişimin öngördüğü katılım ve birlikte yönetim ilkeleri vatandaşların, yönetenler üzerinde baskı unsuru oluşturarak kendileriyle ilgili alınacak yönetsel kararları etkileyebilme gücüne sahip olmalarını ve gerektiğinde yönetenlerden hesap sorabilmelerini sağlayacaktır. Böyle bir toplumdan söz edebilmek için o toplumun hem demokratik olması hem de aktif bir sivil toplum yapısına sahip olması gerekmektedir. Sivil toplumlar ise iyi bir yönetişimin asli unsurları ve katılımcı pratiklerin hayata geçirilmesi için toplumun birer sosyal paydaşları niteliğindedir (Tekeli, 2003:226).

Günümüzde kalkınma anlayışı, yaşanan gelişmelere paralel olarak içerik ve alan itibariyle değişim yaşamıştır. Önceleri ulusal anlayış doğrultusunda ekonomik kalkınmayı amaçlarken, günümüzde ulusal kalkınmadan bölgesel kalkınmaya geçilmiş ve yerel kalkınma anlayışı doğrultusunda insani kalkınma ön plana çıkmıştır. Kalkınmanın gerek içerik olarak ekonomik alanın yanı sıra sosyal, kültürel ve siyasal alanı da kapsayan “insani kalkınma” anlayışına gelişimi, gerekse uygulama alanı olarak ulusal ölçeğin yanı sıra yerel ölçeği de kapsamı beraberinde resmi yetkililerin yanı sıra gönüllü kuruluşların da kalkınmada yer almasını gerekli kılmıştır (Kaya, 2014).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) sahip oldukları avantajlarını yerel düzeyde kullanarak; gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesine, yoksulluğun azaltılmasına, yerel kaynaklarının etkili ve verimli kullanılmasına katkı sağlamaktadır. Bunların yanı sıra; yerelde yurttaşlık bilinci ve sorumluluğu yaratarak, yerel politikaların oluşturulmasında halkın yönetime etkin katılımına olanak tanımaktadır. STK’lar yerel yönetimler üzerinde etkili olarak hesap verebilir bir yönetim yapısının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Genç ve Erdoğan, 2013).

Yönetişimin ve yerel kalkınmanın en temel unsuru olan, katılımcı, demokratik bir sivil toplumun oluşmasında STK’ların etkinliği önemli rol oynamaktadır. STK’ların asıl varlık sebepleri, toplumun farklı kesimlerinin ortak toplumsal çıkarları etrafında birleşerek halka en yakın yönetsel birimler olan yerel yönetimler üzerinde kamuoyu baskısı yaratmak suretiyle taleplerinin gerçekleştirilmesi yönünde faaliyetler yürütmektir. Özellikle kentsel alana yönelik kararlarda bireysel ve örgütlü katılım eksikliğinin yanında, bireysel ve örgütsel etkinliğin yetersizliği STK’ların katılımını daha da önemli hale getirmiştir. STK’lar özellikle kamu otoritesinin yetersiz kaldığı eğitim, sağlık, çevre, kırsal-kentsel kalkınma gibi değişik alanlarda önemli işlevler üstlenmekte ve bu mekanizma içinde insanların yaşam çevrelerini biçimlendirme isteklerinin bir aracı konumuna sahip olmaktadır (Yalçındağ, 1999). Yerele sahip diğer aktörlerle beraber özellikle STK’lar, yerelin kalkınması hedeflerinde yönetişimin etkin birer aracı haline getirilebilir. Nitekim yerel kalkınma çalışmalarındaki başarı, yerel aktörler arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesiyle mümkün olmaktadır.

Yerel kalkınma ve yönetişim sürecinde önemi vurgulanan STK’ların yerel kalkınmadaki etkinlikleri ve aktörler arası ilişki düzeyleri tez kapsamında sorgulanmaktadır. Tezin

amacı; yönetişimin temel aktörlerinden STK'ların yerel kalkınma sürecindeki rolünün ve etkinlik düzeyinin Antakya kenti örneklem alanı üzerinden analiz edilmesidir. Dolayısıyla, yerel kalkınma ve yönetişim sürecinde önemli ve etkin görev ve rol üstlendiği bilinen STK'ların yerel kalkınmadaki etkinlikleri ve kalkınma sürecine katkı koyan paydaşlar/aktörler ile arasındaki etkileşim–ilişki düzeyleri ayrıntıda sorgulanmıştır.

Bu sorgulamalar kapsamında “*yönetişim ve demokrasi tartışmalarında önemi vurgulanan STK'lar, yerel kalkınmanın ve yönetişimin etkili aktörleri midir?*” ve “*yerel kalkınmaya proje çalışmaları ile katkı sağlayan STK'ların yönetişim sürecinde adı geçen diğer aktörlerle ilişki düzeyi nedir?*” sorularına cevap aranmıştır.

Tezin *çalışma alanını* birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının ötesinde, dini ve etnik açıdan farklı kültürlerin birlikte yaşayabilme geleneğini deneyimlemiş Antakya kenti oluşturmaktadır. Bu açıdan bakılırsa; Antakya kenti, gerek zengin tarihsel geçmişi ve dinamik yapısı gerekse yüzlerce yıldır birlikte yaşama becerisini sergileyen farklı kültürle mensup halkının oluşturduğu sivil toplum kuruluşları, diğer yönetişim aktörleri ile etkileyici ve kendine özgü bir takım avantajları içinde barındırması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durum, yönetişimin uygulanabilirliği ve yerelin kalkınmasında göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Dolayısıyla Antakya'daki STK'ların yaptıkları projelerle yerele etkileri ve diğer aktörlerle ilişkileri tez kapsamında sorgulanmaktadır.

Türkiye'de en yaygın toplumsal örgütlenme biçimlerinin, dernekler, vakıflar ve sendikalar biçiminde olduğu, işveren örgütleri ve hayır kurumlarının ise yapıları, amaçları, işlevleri ve diğer nitelikler bakımından birbirinden farklı olduğu halde, topyekûn sivil toplum kuruluşu olarak adlandırıldığı görülmektedir. Öte yandan, sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek kuruluşları yanında, devlet teşkilatına dâhil ve kamusal nitelikleri bulunan meslek kuruluşlarının da bulunması yanısıra karma nitelikte bazı mesleki örgütlenme modellerinin söz konusu olması (Ersoy, 2003; Güler, 2000) gözönüne alınarak, tez kapsamında mesleki kuruluşların da sivil toplum kuruluşları bağlamında incelenmesi gerekli görülmüştür. Dolayısıyla, tez çalışmasında, (1) dernekler, (2) vakıflar ve (3) sendikalar yanısıra Türk Tabipler Birliği (TTB), Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) gibi serbest meslek uzmanlık odaları ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), esnaf–sanatkârlar gibi işveren ve (3) meslek odaları olmak üzere 4 (dört) grup sivil toplum kuruluşu analiz edilmiştir.

Antakya'daki STK listelerine erişim için birçok farklı kurum–kuruluş ile görüşmeler yapılmış ve gerekli bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler bağlamında, 2014 yılı itibariyle Hatay ilinde toplam 1575 STK mevcut olduğu, bunların %38,80 (611 STK) oranı ile sayısal açıdan en fazla Antakya'da örgütlendiği belirlenmiştir.

Tezde, Antakya'da yaklaşık %13 örnekleme ile ankete dayalı sözlü görüşme yapılan 80 STK'nın; kendilerini yerel kalkınma ve karar alma süreçlerinde ne kadar etkin gördükleri, yürüttükleri ve yerel kalkınmaya katkı sağlayacak projeleri ve proje süreçlerinde diğer aktörlerle kurdukları ortaklıklar sorgulanmaktadır.

Tez çalışması 6 (altı) bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümü olan giriş bölümünü izleyen ikinci bölümde, yeni kalkınma yaklaşımları temelinde yönetim dinamiği sorgulanarak yönetişimin aktörler boyutu ve ağsal ilişkiler üzerine açıklamalar sunulmakta, yönetişimin önemli aktörlerinden olan STK'lar; temel özellikleri ve farklı yönleriyle ele alınmakta, STK'ların yerel kalkınmadaki yeri ve önemi üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde, Türkiye'de yerel kalkınma ve yönetişim çıkış dinamikleri çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının gelişimine yer verilmektedir. Dördüncü bölümde, alan araştırması yöntemi ve kapsamı ortaya konularak, Antakya örneklem alanında güncel STK verileri açıklanmaktadır. Beşinci bölümde ise alan araştırmasına ilişkin sözlü görüşme ve anket bulguları; sivil toplum kuruluşları (STK) bağlamında *yöneticilerin/temsalcilerin ve kuruluşlarının yapısal özellikleri, yerel kalkınmada rolü ve etkinliği, proje çalışmaları, diğer kurum/kuruluşlarla ilişkileri, yerele katkısı, gerçekleştiremedikleri çalışmalar ve diğer STK'ların çalışmalarına yönelik tutumları* olmak üzere yedi başlık altında irdelenmektedir. Altıncı bölüm ise çalışma sonunda elde edilen bulguları değerlendiren sonuç bölümüdür.

Antakya kentindeki sivil toplum kuruluşlarının yerel kalkınamaya katkı düzeylerini araştıran bu tez çalışmasının; STK'ların yerel kalkınmada etkili olabilmeye yönelik çabaları ile bu konudaki yönetimsel–kurumsal örgütlenme ve ortaklığa dayalı eksikliklerinin tespit edilmesi bakımından bakış açısı sunacağı ve Antakya kentine yönelik STK veri tabanı oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez çalışmasının, bu yönüyle, STK'ların geleceğine yönelik hukuksal ve kurumsal düzenlemelerde örneklem alan bağlamında katkı sağlayacağı da söylenebilir

2. YENİ KALKINMA YAKLAŞIMLARI, YÖNETİŞİMİN ARTAN ÖNEMİ VE STK'LAR

Kalkınma kavramı incelenirse, toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelere bağlı olarak tarihsel dizin kapsamında farklı kavramlarla birlikte anıldığı ya da gündeme geldiği görülür. Bu bağlamda, kalkınma olgusunun kavramsal açıdan ortaya çıkışı ve gelişimi; 1980 öncesi kalkınma yaklaşımı ve devletin rolü ve 1990 sonrası yeni kalkınma yaklaşımları olmak üzere 2 (iki) dönemde ele alınabilir.

2.1. 1980 Öncesi Kalkınma Yaklaşımları ve Devletin Rolü

Kalkınma kavramı uzun yıllardır gündeme gelmiş kavramlar arasındadır. Daha çok iktisadi büyüme olarak değerlendirilen kalkınmanın nasıl sağlanabileceği iktisat teorilerinin en başta gelen konuları arasında yer almıştır. 1450–1570 yılları arasında yer alan Merkantilistler, ülkenin iç sanayileşmesine ağırlık vererek iktisadi büyümeyi daha farklı açıdan ele almış ve farklı bir iktisat politikası uygulamışlardır. Kalkınma iktisadının özellikle ilk on beş yıl içindeki temel yaklaşımının, gerek kurumsal gerek uygulama alanında ekonomik gelişmeyi büyümeyle özdeşleştiren büyüme için iç tasarruf ve dış yardımlar yoluyla hızlı sermaye birikimini ve devlet önderliğinde sanayileşme yoluyla hızlı yapısal değişimi amaçlayan bir yörüngeye oturtulduğu söylenebilir. 1960'ların sonuna kadar çok canlı bir bilim dalı olarak gelişmesini sürdüren ve kısa sürede birçok yeni kurumsal modellerin iktisat yazınına girmesini sağlayan kalkınma iktisadının kendini özellikle 1970'lerin ortalarından itibaren yoğun bir tartışmanın içinde bulması, yoğun eleştirilere uğraması ve gerileme sürecine girmesi son yıllarda oldukça yoğun bir ilgi kaynağı olmuştur (Şenses, 2003:98).

1980 öncesinde iktisat biliminde Keynesyen iktisadın kuramsal ağırlığı ve merkezi planlı ekonomilerin varlığı, az gelişmiş ülkelerde devlet müdahalesi ve planlı ekonomilerin izlenmesinde büyük ölçüde etkili olmaktaydı. Bu temelden hareketle devletin ekonomik ve toplumsal dönüşümde az gelişmiş ülkeler açısından anahtar bir role sahip olduğu düşüncesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenen kalkınma iktisadı disiplininin de en önemli yapı taşlarından biri olarak varlığını sürdürmüştür (Öniş, 1994).

Kalkınmanın temelleri daha çok ikinci dünya savaşını izleyen yıllarda az gelişmiş ülkelerin iktisadi anlamda gelişmesini ön görmesiyle ilişkilendirilmiş ve ancak 1950'lerin ortalarında itibaren gerçekleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika ve Avrupa'daki aydınlar, bağımsızlıklarını yeni kazanan sömürge ülkelerinin başka bir deyişle az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarıyla ilgilenmeye başlamışlardır. 1970'lere kadar süren kalkınma modelleri temelde gelişmiş ülkelerin izledikleri yolu esas almaktadır. Bu dönemde kalkınma kavramı daha çok ekonomik alanlarda yaşanan problemler üzerinde durularak değerlendirilmiş, üzerinde tartışılarak zamanla farklı boyutlarla gündeme gelmiştir. Kalkınma kavramı sadece ekonomik boyutuyla değil sosyal, kültürel, siyasal ve çevresel boyutuyla tartışılmaya başlanmıştır. Bu anlamda kalkınma; sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda modernleşme süreci olarak algılanmaktadır (Kaynak, 2011: 43).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ekonomiyi savaş sonrası durgunluktan kurtarmak, gelişme potansiyelini harekete geçirmek Keynesci ekonomi prensipleri arasında yer almıştır. İkinci dünya savaşı ile birlikte devletin sorumlulukları ve faaliyetleri artmıştır. Devletin sosyal, ekonomik kültürel sorumluluklarının artışı yanı sıra, devlet müdahalesi yeniden gündeme gelmiştir (Serin, 1998:109). Bu süreçte, ithal ikamecilik, kamu girişimciliği, devletleştirme, kamulaştırma gibi araçlarla uygulanan yoğun devletçilik politikaları yeni ulus devletlerin temel politika benzerliğini teşkil etmiştir. Kalkınmanın ilk aşamalarında devletin bu yollarla ekonomiye karışmasının makul ve geçerli bir gerekçesi vardır. Az gelişmiş ülkelerde az sayıda yabancı sermayenin aktivitelerinden başka, gelişmiş yerel işadamları topluluğu veya sanayi kesimi bulunmamaktadır. Bu yüzden devlet ekonominin her alanına nüfuz etmek ve büyük ekonomik faaliyetlerin neredeyse tamamını bizzat yerine getirmek zorunda kalmıştır (Tüylüoğlu, 2004).

Kalkınma iktisadının müdahaleci anlayışı ikinci dünya savaşını izleyen yıllarda meydana gelen uluslararası sistemin işleyiş mekanizmalarının gereksinimlerine de uygun bir zemin oluşturmuştur (Türkay, 1999:127). Bu gereksinimlere bağlı olarak, bağımsızlıklarını kazanan yeni ulus devletler milliyetçilik akımlarının da etkisiyle kendi iktisat politikalarına yön vermeye kendi kalkınma modellerini ortaya koymaya başlamışlar, ulusal kalkınma modelleri çerçevesinde kalkınmayı bir söylem olarak benimsemişlerdir. Kalkınmacı söylem ile ulusalcı söylem o dönemde birbirini tamamlamakta ve devletin meşruiyet edinme biçimleri ile kalkınmacı iradeler arasında bir yakınlık söz konusu olmuştur.

Örneğin, çağdaş devletler için kalkınma kavramı uluslararası rekabetin güçlendirdiği reddedilemeyecek bir gerekliliktir (İnsel, 1993:188). Bu çerçevede, kalkınma sorunsalı, bir yandan ulus devletin siyasal meşruiyetlerini sağlamalarına hizmet etmiş diğer yandan müdahaleci kalkınma yaklaşımlarının meşruiyet kazanmasına zemin hazırlamıştır (Acı, 2014:151).

Modernleşme kuramı çerçevesinde az gelişmiş ülkelere sunulan kalkınma yaklaşımları, içsel yapılarından kaynaklanan nedenlerle az gelişmiş toplumlarda bulunmayan ve gelişim sürecinin önünde engel teşkil eden kayıp faktörlerinin içsel ve dışsal müdahalelerle düzenlenmesini öngörmekteydi. Bu yapılacak müdahalelerin içsel tarafını yönetecekleri ve düzenleyecekleri politikalarla yerine getirecek olan ulus devleti olmuştur. Kalkınma iktisadının devlet eliyle kalkınmasını benimsemiş olan ve Ortodoks yaklaşımlar olarak dile getirilen bu yaklaşımların temelini 1929 dünya bunalımı ile birlikte yenilgiye uğrayan klasik liberal anlayış karşısında hakim olan Keynesyen iktisadın oluşturduğu söylenebilir (Acı, 2014:150). Keynesyen iktisadın benimsediği içsel müdahalelerin yetersiz kaldığı durumlarda ise; uluslararası düzeyde gelişmiş ülkeler ile bu ülkelerin uluslararası kurumları tarafından yürütülen dışsal düzenlemelerin devreye girmesi düşünülmektedir (Acı, 2005b:30).

Ortodoks Neo–klasik kalkınma kuramı ekolünde yer alan iktisatçılar, uluslararası fon akımlarının üçüncü dünya devletlerine aktarılması yoluyla; fakirlik kısır döngüsünün kırılacağını, tarımdan endüstriye aktarılan yoğun emek gücünün hızlanacağını, endüstriyel büyümeyi sağlayacak olan büyük itiş tetikleyeceği ya da harekete geçireceğini ve daha genel olarak, endüstriyel çağı yakalamada toplumu bütüncül kalkış noktasına getireceğini ileri sürmektedirler (Tüylüoğlu, 2004).

STK iktisadın aksine Keynesyen iktisadın ekonomiye iktisat politikaları ile müdahaleci çerçevesini benimseyen Rodan, ekonomiye kapsamlı bir yatırım programıyla müdahale edilmesini öngörmekte, devletin kalkınma sürecindeki aktif rolüne işaret etmektedir. Rodan’a göre devletin iktisadi hayata aktif olarak iştirak etmesi yeni bir veri olarak dikkate alınması gereken bir faktördür. Benzer biçimde Nurkse, Kapalı Çember Kuramı’nda da devlet müdahalesini öngören Keynesyen iktisadın etkisi son derece açıktır. Nitekim Nurkse, Keynes gibi kapitalist ekonomilerin bunalım yaratan yapısını görmüş, bu durumdan ancak devletin ekonomiye özellikle de yatırımlara müdahale ederek

çıkabileceğini dolaylı yoldan vurgulamıştır. Aynı şekilde Hirschman, devlet müdahalesiyle ekonomiye bilinçli müdahaleleri ön gören stratejiler oluşturulması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Sonuç olarak kalkınma sorunlarına yönelik yaklaşımlardaki müdahaleci anlayışa uygun olarak ekonomiye yapılacak müdahalelerde devlete merkezi bir konum verilmektedir (Acı, 2005b:31-34).

Kalkınma sürecinde devletin rolüne liberal bir bakış sergileyen iktisatçıların çoğu açık bir ekonomide yatırımın etkin bir dağılımı konusunda devlete oldukça sınırlı bir yol tanısalar da modernleşme kuramının etkisiyle, piyasanın işleyişini etkileyen siyasal ve toplumsal faktörleri merkezi değişkenler olarak incelemiş bu değişkenlerin kalkınmayı ve piyasa güçlerini destekleyeceğini varsaymışlardır. Bazı Ortodoks yazarlar ise devletçe korunan endüstriyel sektörlerde devlet müdahalesinin daha yoğun bir şekilde kullanılmasını önermişlerdir. STK kalkınma kuramı içerisinde yer alan önerilerde, devletin kalkınmayı gerçekleştirebilme yeteneğinin var olduğuna dair genel bir kabul ve dolaylı vurgular yapılmakta ve “kalkınmacı” veya “geliştirici devlet” tanımlamalarına varan bir yaklaşımla, önerilen politika uygulamaları sonucunda devletin kalkınmada mutlaka fark yaratacağı ileri sürülmektedir (Tüylüoğlu, 2004).

Devlet müdahalesi, özellikle 1970’li yıllarda az gelişmiş ülkelerin kalkına sürecinde yaşamış oldukları olumsuz gelişmeler nedeniyle eleştirilmeye başlanmıştır. Bu durum devletin üstleneceği rol ve yerine getireceği işlevlerin neler olacağını bir kez daha gündeme getiren “Neoliberal Kalkınma” yaklaşımın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu yaklaşımla, kalkınmanın kendiliğinden yoluna gireceği ve devletin önceki rollerinin ortadan kalkacağı varsayılmaktadır.

2.2. 1990 Sonrası Yeni Kalkınma Yaklaşımları ve Yönetişim

1970’li yıllarda başlayan dış şokların körüklediği kısa dönemli istikrarsızlık olayları karşısında kalkınma iktisadı hazırlıksız yakalanırken Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) önderliğindeki neo–klasik iktisat güçlenmeye başlamış ve kalkınma iktisadının en önemli gündem maddeleri olan sanayileşme, devlet müdahaleciliği ve kalkınmacı devlet anlayışı gibi konular gündemden düşmeye başlamıştır.

18. yüzyılda sanayi devriminin gerçekleşmesiyle beraber klasik ve neo–klasik iktisatçıların; büyüme ve kalkınma kavramlarını eş tutan ve ekonomik gelişme kapsamında gelişen bir yaklaşım ortaya koydukları anlaşılmaktadır (Kaya, 2007:8; Özgüven, 1988:2). Özellikle 1980’li yılların başlarından sonra az gelişmiş ülkelerde devlet müdahalesi ve devletin kalkınmacı rolü neo–klasik iktisatçıların eleştirisi haline gelmiş, büyüme ve kalkınma gibi konuların piyasalara bırakılması önem kazanmıştır (Kaynak, 2011: 45).

1980 sonrası dönemde, küreselleşme sürecinin yaşandığı ve kapitalist Pazar ilişkilerinin evrenselliği tezini savunan neo–liberal yaklaşımlar ideolojisi damgasını vurmuştur. Neo–liberal yaklaşım, üretim ve dağıtım mekanizmalarının tamamının piyasa güçlerine devredilmesi ve serbest piyasa mekanizmasının devlet müdahalesi olmadan tüm kurum ve kurallarıyla uygulanmasını öngörmektedir. Neo–liberal yaklaşıma göre devlet; eğitim, sağlık, çevre korunması gibi kamusal alanlardaki müdahale biçimini minimize etmesi gerekmektedir (Acı, 2005a). Bu bağlamda devlet, sağlık hizmetlerini üstlenmek, fiyatları belirlemek gibi müdahalelerden vazgeçmeli, özel sağlık kurumlarını denetlemek, sektörde rekabeti artırıcı teşviklerde bulunmak gibi dolaylı yoldan düzenlemelerle piyasayı yönlendirmelidir (World Bank, 1988). Dünya Bankası (DB) yayınladığı raporda; devlet, piyasanın yerini almak değil, piyasadaki aksaklıkları gidermek üzere hareket etmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Devlet ve piyasa birbirine zıt değil, birlikte hareket etme durumunda olmalıdır (World Bank, 1991).

Neo–liberal yaklaşımlar uygulama alanını; “Washington Uzlaşması” olarak dile getirilen Bretton Woods kuruluşları olarak anılan IMF, DB ve ABD hazinesinin belirledikleri ekonomi politikalarıyla bulmuştur. Söz konusu ekonomi politikaları kısacası sürdürülebilir makroekonomik istikrarın gerçekleştirilebilmesi, serbest ticaret ve sermaye hareketleri sayesinde dünya ekonomisiyle bütünleşmesinin sağlanması özelleştirme yoluyla liberal reformların yapılmasıdır. Piyasa liberalizmine öncelik veren neo–liberal yaklaşım kamusal mal üretim ve tüketimine dayalı devlet anlayışını minilimize etmekte bulun yerine bireysel üretimi ve tüketimi getirerek toplumun yoksul kesimlerinin tembellikleri ve verimsizlikleri nedeniyle yoksul kaldıkları gibi bir sonuca ulaşmaktadır. Dolayısıyla yoksul kesimin sorunlarını piyasa mekanizması dâhilinde çözülmesi vurgulanarak, gelir dağılımı sorununun çözümüne ilişkin karar süreçleri de devletin inisiyatifinden piyasa inisiyatifine terkedilmektedir. Neo–liberal yaklaşım, minimal devlet anlayışı doğrultusunda kamu girişimlerinin özel kesime devredilmesi, özelleştirilmeye hız kazandırılması gereği

üzerinde de durmuştur. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, öncü sektörler, kamu bankaları, demir yollarına kadar kamu kesininin fiilen hizmette bulunduğu pek çok alandaki firmaların özel mülkiyete devredilmesinin, iktisadi etkinlik ve toplumsal refah açısından olmazsa olmaz bir koşul olduğu neo-liberal çevreler tarafından yoğun bir biçimde dile getirilmiştir (Acı, 2014: 155)

Daha etnik kaynak kullanımı artırmayı ve yüksek büyüme oranları gerçekleştirmeyi amaçlayan neo-liberal yaklaşım, yatırımların azalmasına, işsizlik oranlarının yükselmesine neden olmuş, istikrarlı büyüme iddiası beklenen şekilde sonuçlanmamıştır. Yapısal uyum programlarının beklenen başarıyı sağlayamaması birçok eleştirilere yol açmıştır. Geri kalmış ülkelerin kalkınma sürecinde başarılı olabilmeleri için karar mekanizmalarının daha işler hale getirilmesi gerekliliği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda başta Dünya Bankası (DB) olmak üzere uluslararası kuruluşlar tarafından devletin karar mekanizmalarında baskın olduğu dönemin geride kaldığı, artık farklı aktörlerin karar mekanizmasına dâhil olması gereken bir yeni yönetim anlayışının hâkim olduğu döneme girildiği iddiası gündeme gelmiştir (Acı, 2005a). Yeni yönetim anlayışı çerçevesinde devlet-piyasa ilişkileri üzerine farklı kavramlar oluşturulmaya başlanmıştır.

Kapsamlı Kalkınma Paradigması adı verilen yeni kalkınma yaklaşımları doğrultusunda; kalkınmanın finansal, yapısal, toplumsal ve beşeri boyutlarının hem ulusal hem de küresel düzeyde bütüncül bir çerçeve içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yeni kalkınma anlayışında kalkınma kavramı, neo-liberal yaklaşımın iddia ettiği gibi sadece sermaye birikimiyle açıklanacak bir kavram değildir. Maddi refah düzeyinin arttırılması, sermaye birikimi yerine istihdamın öncelikli olması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi amaçları da içermektedir. Ayrıca piyasa mekanizmasının etkin bir şekilde işleyebilmesinin devlet başta olmak üzere diğer toplumsal aktörlere bağlı olduğu ve kalkınmada katılımcılığın gerçekleştiği bir döneme geçişin vurgusu yapılmaktadır (World Bank, 2004).

Sonuç olarak mevcut yönetimdeki anlayışın yeniden sorgulanmasını gerekli kılan nedenlerin başında; 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizler, 1980’den itibaren serbest piyasa ekonomisinin ağırlıklı olarak kendini hissettirmeye başlaması ve 1990’lı yıllarda internet altyapısının oluşması ve yaygınlaşması ile ortaya çıkan mekândan bağımsız yeni mobil iletişim teknikleri sayesinde teknolojinin farklı bir boyut kazanması olarak söylenebilir. Dolayısıyla her devlet, kamu politikalarını tekrar gözden geçirmek zorunda

kalmış ve bu dönemle birlikte devletlerin daha küçük ama etkin ve verimli hizmet sunacakları bir yapıya dönüşümleri başlamıştır (Yıldırım, 2011). Tek tip bir anlayış ve tüm ülkeleri bu anlayış çerçevesinde bir araya getiren bir yapıdan ziyade; toplum yerine bireyin, merkez yerine yerelin daha fazla önem kazandığı bir sisteme doğru geçiş yaşanmıştır. Yerelleşme olarak da nitelendirilen bu dönemde, bireylerin kendi isteklerine yönelik farkındalık artmakta; kadın, çevre duyarlılığı, engellilik gibi konular çevresinde bir araya gelen topluluklar, yeni sosyal hareketlere öncülük etmeye başlamışlardır. Post-modern söylemler olarak da nitelendirilen bu yeni siyasi katılım türü ile birey – devlet ilişkisi de yeni bir şekil almaktadır (Toksöz, 2008:14-19).

Yaşanan gelişmeler neticesinde; yönetim anlayışında güçlü, merkeziyetçi yapıdan daha âdem-i merkeziyetçi ve esnek yönetime, dışa kapalılıktan şeffaf yönetime, hantal bürokratik yapıdan etkileşimli ve işlevsel yapıya, çalışanı dışarıda bırakan karar alma süreçlerinden tüm paydaşları sürece dâhil eden katılımcı uygulamalara ve müşteri/vatandaş odaklı hizmet üretimine doğru büyük bir değişim başlamıştır (Karaman, 2002). Dünya bankası tarafından “yönetişim” olarak ifade edilen bu anlayışa göre; devlet, piyasanın daha etkin işlemesi için gereken yasayı düzenleyen ve piyasa için ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri en az maliyetle temin eden bir mekanizma olarak ifade edilmiştir. Bu anlamda yönetişim kavramı, piyasayı kurallara göre düzenleyen, dışsal ekonomiler yaratarak maliyeti azaltan ve sivil toplum gelişmesi için elverişli koşulları sağlayan piyasa dostu devlet anlayışına da gönderme yapmaktadır (Tatar, 1996).

2.2.1. Yönetişimin temel ilkeleri ve artan önemi

Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle yönetim anlayışında; güçlü, merkeziyetçi yapıdan daha âdem-i merkeziyetçi ve esnek bir yönetime anlayışına dayanan, dışa kapalılıktan şeffaf yönetime, hantal bürokratik yapıdan etkileşimli ve işlevsel yapıya, çalışanı dışarıda bırakan karar alma süreçlerinden tüm paydaşları sürece dâhil eden katılımcı uygulamalara ve müşteri/vatandaş odaklı hizmet üretimine doğru uzanan büyük bir değişim süreci yaşanmaktadır (Karaman, 2002).

Dünyada yaşanan–yaşanmakta olan birbirinin ardılı sosyo–mekânsal, ekonomik ve yönetsel–siyasal değişim ve dönüşüm süreçleri dört farklı söylemde ele alınabilir: Birincisi, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş; ikincisi, Fordist üretim biçiminden

esnek üretim biçimine geçiş; üçüncüsü, ulus–devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya geçiş; dördüncüsü ise modernist düşünceden post–modernist düşünceye geçiştir (Tekeli, 2009:199–200).

Özellikle; 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizler, 1980’den itibaren serbest piyasa ekonomisinin ağırlıklı olarak kendini hissettirmeye başlaması ve 1990’lı yıllarda internet altyapısının oluşması ve yaygınlaşması ile ortaya çıkan mekândan bağımsız yeni mobil iletişim teknikleri sayesinde teknolojinin farklı bir boyut kazanması mevcut yönetimdeki anlayışın yeniden sorgulanmasını gerekli kılmıştır. Her devlet, kamu politikalarını tekrar gözden geçirmek zorunda kalmış ve bu dönemle birlikte devletlerin daha küçük ama etkin ve verimli hizmet sunacakları bir yapıya dönüşümleri başlamıştır (Yıldırım, 2011).

Sosyal ve siyasal boyutuyla küreselleşme, dünyanın çeşitli noktalarında birbirinden habersiz yaşayan insanları ve toplulukları yakınlaştırmış, onların birbirlerinden haberdarlık düzeylerini arttırmıştır. Yönetimden yönetişime geçiş süreci, politik düzlemde var olan bu değişimlere paralel olarak gelişim göstermiştir. Tek tip bir anlayış ve tüm ülkeleri bu anlayış çerçevesinde bir araya getiren bir yapıdan ziyade; toplum yerine bireyin, merkez yerine yerelin daha fazla önem kazandığı bir sisteme doğru geçiş yaşanmıştır. Yerelleşme olarak da nitelendirilen bu dönemde, bireylerin kendi isteklerine yönelik farkındalık artmakta; kadın, çevre duyarlılığı, engellilik gibi konular çevresinde bir araya gelen topluluklar, yeni sosyal hareketlere öncülük etmeye başlamışlardır.

Post–modern söylemler olarak da nitelendirilen bu yeni siyasi katılım türü ile birey – devlet ilişkisi de yeni bir şekil almaktadır (Toksöz, 2008). Bu pratikteki yeni gelişmelerin ve yönetimdeki kuramsal değişmelerin bir sonucu olarak ise; “esnek anlamda örgütlenme yapısını benimsemiş, yerel aktörlerin katılımını ön plana çıkaran, devletin mümkün olabildiği kadara küçültülmesini savunan ve bürokratik yapılanmaların da asgari düzeylere çekilmesini öngören yeni bir yönetim anlayışı olan ‘yönetişim’ pratiği” gündeme gelmiştir (Güzelsarı, 2004). Yönetişimin gelişmesini sağlayan nedenler arasında ön plana çıkanlar ise, artan sınır ötesi işbirlikleri, ekonominin denetlenebilirliğinin azalması, üretim ilişkilerinin ve tüketimin küreselleşmesi ve devletin mali kaynaklarındaki azalma olmuştur (Eraydın, 2007).

Yönetişim kavramının kökenine baktığımızda, kavramın İngilizce karşılığı olan “governance” kelimesinin, Yunanca “dümen tutmak”, “kılavuzluk yapmak” anlamlarına gelen “kubernan” fiilinden türediği anlaşılmaktadır (Gündoğan, 2007). 1980’li yıllarda Latin Amerika’da yaygınlaşan demokratikleşme çabaları yanısıra 1990’lı yıllarda bu dalga’nın etkisiyle Afrika’ya yayılmasının bir sonucu olarak yönetim kavramı gündeme gelmiştir. Kavram birçok alanda tartışılrsa da; asıl olarak IMF, DB, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) yanısıra Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD), Birleşmiş Milletler (BM) ve Kalkınma Programı (UNDP) gibi kuruluşları ile Avrupa Birliği (AB) kurumlarının resmi söylemleri arasında yer almaktadır. Ancak yönetişimin bir söylem olarak yaygınlaşmasında ve gelişmesinde etkili olan kurumun başında Dünya Bankası gelmektedir (Genç, 2013). Kavramın konuya ilişkin ilk kez anlatımı 1989 yılında Dünya Bankası tarafından “good governance- iyi yönetim” kavramı olarak Afrika’nın kalkınmasına ilişkin bir raporda kullanılmıştır. Bu rapora göre yönetim; “ülke sorunlarının yönetiminde politik gücün etkin kullanımı” şeklinde tanımlanmıştır (World Bank, 1989)

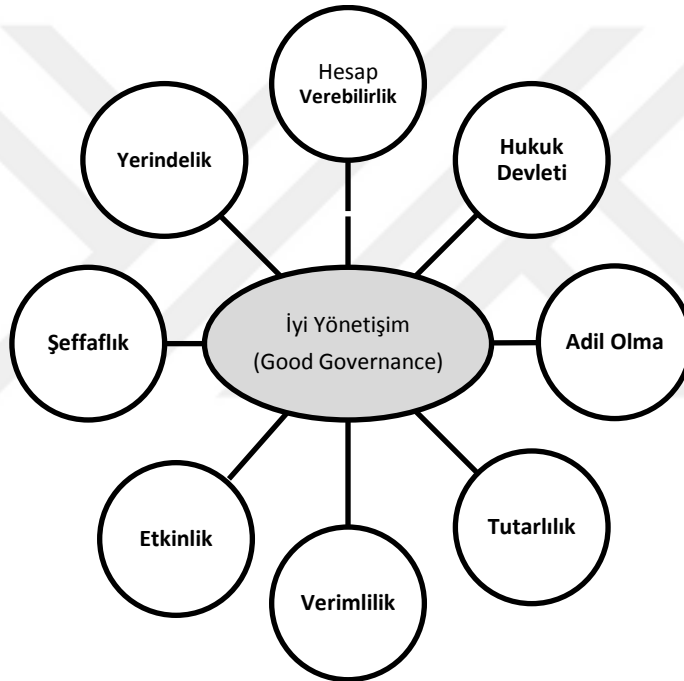
Dünya Bankası söyleminde bir ülkenin kaynaklarının etkin bir şekilde kullanımı için bazı yönetim ilkelerinden bahsedilmektedir (Erdoğan, 2011; Gündoğan, 2007; Toksöz, 2008). Buna göre, yönetim ilkeleri 7 (yedi) temel başlık altında sıralanmıştır:

- 1) *Hesap Verebilirlik*: Kamu kesimi veya toplumun kaynaklarını kullanan kişi yada yöneticilerin aldıkları kararlar, yaptıkları hizmet ve faaliyetler ile ilgili sorumluluk üstlenerek gerektiğinde hesap vermesi
- 2) *Şeffaflık*: Karar alma süreçlerinin, alınan kararların ve uygulamaların herkese açık olması ve herkesle paylaşılabilmesi
- 3) *Katılım ve Yerindelik*: Halkı ilgilendiren her türlü kararlarda sivil toplumun sürece dâhil olması, kararların halkın talepleri doğrultusunda yerinde alınması
- 4) *Hukuk Devleti*: Yönetimin hukuka bağlı olması, hukuk yoluyla denetlenebilirlik sağlanması

5) *Etkinlik ve Verimlilik*: Alınan kararların her kесе eşit ve eş zamanlı uygulanması, kaynakların etkin ve kaliteli bir şekilde yürütölmesinin sağlanması

6) *Tutarlılık*: Verilen kararların birbirleriyle ve zaman içerisinde uyumlu olması, devletin yapacağı düzenlemelerin öngörülebilir olması ve bu sayede vatandaşların güvenli bir ortamda yatırım yapılmasının sağlanması.

7) *Adillik–Adil Olma*: Yönetimin aldığı kararlarda herhangi bir kesime yönelik kayırıcı uygulamalarda bulunulmaması, yatırımlarda eşit ve adil davranılması.

Şekil 2.1. İyi Yönetişim İlkeleri

Bu şekil, Erdoğan, 2011; Gündoğan, 2007; Toksöz, 2008 kullanılarak hazırlanmıştır.

Yeni bir yönetim politikasını anlatan bu söylem, daha sonra 1992 yılında OECD ve 1995 yılında BM organlarınca da benimsenmiştir (Turan, 2013). Uluslararası Para Fonu (IMF) da; Dünya Bankası tanımlarına benzer temaları öne çıkararak yönetim ilkelerinin yönetim işlerinde egemen olmasıyla, devletlerin özellikle iktisadi ve buna bağlı olarak da diğer toplumsal sorunlarını çözebileceği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tanımında ise; iyi yönetişimin, bir ülkedeki ekonomik, siyasal

ve idari otoritenin her düzeydeki işlemleri yürütmesi ve vatandaşların, toplumsal grupların kendi çıkarlarını korumak ve yasal haklarını kullanmak için gerekli mekanizmalara ve kurumlara sahip olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır (BM Enformasyon Merkezi, 2013). OECD ise; yönetişimi kavramını bir ülkenin ekonomik ve sosyal kaynaklarının yönetiminde sahip olunan güç ve yetkilerinin kullanımı şeklinde tanımlamıştır (Aktan, 2003).

Yönetim olgusunda yeni bir yaklaşım olan yönetişim kavramı yukarıda belirtilen çeşitli kuruluşlarca tanımının yapılmasına rağmen yine de herkesin üzerinde uzlaşa sağladığı belli bir tanımı bulunmamaktadır. Kavramın kullanıldığı alana göre yapılan tanımlar değişiklik göstermiş ve akademisyenlerce yönetişim olgusuna yönelik farklı tanımlamalar yapıldığı görülür:

Kooiman'a göre yönetişim, verimliliği azalan klasik yönetim yapılarının tek başlarına hareket etmeleri yerine “birlikte düzenleme, birlikte yönetim ve kamu-özel işbirliğini (ortaklığını)” içermektedir (Kooiman, 2003; Coşkun, 2003). Stoker (1998) ise yönetimden yönetişime doğru yaşanan dönüşümün ana vurgusunun, kamu sektörü ile özel sektör arasındaki sınırların artık kolaylıkla çizilemiyor olmasına dayandırmıştır. ~~Yazara~~ Buna göre; yönetişimin özü, hükümetin otoritesine ve yaptırımlarına dayanmayan bir yönetim mekanizmasına odaklanıyor olmasıdır. Diğer bir deyişle, devletin ötesinde bir yönetişim fikri, devlete bir kurumsal form ve bütünleşmiş bir toplumun hiyerarşik merkezi olarak bel bağlamanın bitişi ifade etmektedir. Ancak yönetişimin, yalnızca kamu hizmetlerinin sağlanmasında daha etkin sonuçlara erişmek için uygulanabilecek ‘yeni bir yönetsel araçlar seti’ olarak anlaşılması da doğru olmayacaktır (Bahçavan, 2006).

Bu bağlamdan bakılırsa, yönetişim olgusunun kapsam ve içeriğini ayrıntıda tanımlamak mümkündür (Kesim ve Petek, 2005; Stoker, 1998):

- 1) *Yönetişim*; hükümetten doğan, ancak onun da ötesinde bir kurumlar ve aktörler setini işaret eder.
- 2) *Yönetişim*; sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelmekte bulanıklaşan sınırları ve sorumlulukları tanımlar.
- 3) *Yönetişim*, ortak eyleme taraf olan kurumlar arasındaki karşılıklı güç bağımlılığını tanımlar.

- 4) *Yönetişim*, kendi kendini yöneten otonom aktörler ağına ilişkindir.
- 5) *Yönetişim*, komuta etmek ya da erk kullanmakta hükümetin gücüne dayanmayan işlerin yürütülebilme kapasitesinin varlığını kabul etmektedir. Hükümeti yönetmekte ve rehberlik etmekte yeni araçlar ve teknikler kullanmaya muktedir bir aktör olarak görmektedir.

Rhodes ise yönetişimi, yönetim süreç ve faaliyetleri, bir yönetim düzeni durumu, yönetişim görevine sahip insanlar ve politikacılar, belli bir yönetimin yönetildiği sistem, metot veya tarz olarak anlamlandırmıştır (Rhodes, 1996). Bu anlamda, yönetişim kavramı, yönetim kavramından daha kapsamlı olarak bir dizi aktörler, süreçler ve merkezi yönetimin birincil olmaktan çıkıp diğer aktörlerle görece eşit olduğu bir durumu tanımlamaktadır (Bahçavan, 2006; Coşkun, 2003).

Yönetişim olgusuna ilişkin tanımlamalar ile ilke ve özellikleri gözönüne alınırsa; yönetişim olgusu; her tür ve düzeydeki çalışmalarda ortak kararlar alabilen–uygulayabilen, finansman kaynaklarını yönetebilen–yönlendirebilen, halkın katılımından yerel örgütlenmelere; sivil toplum kuruluşlarından merkezi yönetime dek geniş katılıma olanak tanıyan bir yönetim mekanizması olarak tanımlanabilir (Özcan, 2013).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Dokuzuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda yönetişim genel anlamıyla tanımlanmıştır. Buna göre;

“Yönetişim; demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hak ve özgürlüklerine önem veren, katılımcılığın, etkinlik ve etkililiğin, denetimin, yerinden yönetimin, açıklık, saydamlık ve hesap verebilirliğin, kalitenin, liyakatin ve etğin hâkim olduğu, sivil toplumu ön plana çıkaran ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinin önünü açan, bağımsız işleyen bir yargı düzenine sahip olan, teknolojiye gelişmelerle uyumlu bir ekonomik ve siyasi düzen” olarak ifade edilmiştir (DPT, 2007).

Yönetişime yapılan çeşitli tanımlar incelendiğinde, hükümet dışındaki aktörlerin de dâhil olduğu iletişime açık bir yönetim süreci olarak tanımlandığı görülmektedir (Zeren, 2013). Ayrıca yönetişime ilişkin yapılan tanımlamalar, genel olarak yönetişimi kamu-özel, devlet-devlet dışı, ulusal-uluslararası kurum ve uygulamalar tarafından gerçekleştirilen bir çalışma olarak değerlendirmektedir. Buraya kadar ortaya konulan ve tartışılan görüşler, tek merkezli, hiyerarşik bir yapılanma çerçevesince üretim gerçekleştiren yönetim düşüncesinden; çok aktörlü, yerel düzeyde hareket kabiliyetine sahip, bir tek organın kendi

basına hareket etmesi yerine, toplumdaki tüm aktörlerin görüşlerine yer veren, onları yetkili kılan ve kaynakların kullanımında daha esnek bir hareket alanı oluşturan yönetim düşüncesine geçildiğini göstermektedir (Güzelsarı, 2003).

Yönetişim; kamu, özel ve farklı örgütlenmeler arasında sağlanacak bir işbirliği yoluyla çeşitli bağlantılar oluşturmaya zemin hazırlaması açısından yönetimden farklılaşmaktadır. Ayrıca yönetim, formel kurallarla ilintili olan geleneksel devlet yönetimi anlayışına karşı bir meydan okuma niteliğindedir. Günümüzde siyasal sistemin giderek farklılaşması ve karmaşıklaşması çok merkezli bir devlet yapısının ortaya çıkmasını sağlamıştır. O halde devletin görevi; kamu-özel ve sivil toplum ortaklıkları, yönetim ortaklıkları, kendi kendine ve birlikte düzenleme gibi hizmetleri gerçekleştirmek olmalıdır (Güzelsarı, 2003).

Her ne kadar çeşitli kuruluşlar ve akademisyenlerce yönetime karşı duyulan ilgisinin artmasına ve kavramın gündemde tutulmasına yönelik yapılan girişimler olsa da; yönetişimin, sermaye akışının önündeki engelleri ortadan kaldıran ve kapitalizmi dünyaya kabul ettiren evrensel bir araç olarak görülmesi nedeniyle ciddi eleştirilere maruz kaldığı bilinmektedir (Zeren, 2013). Ancak yine de bu eleştirilere rağmen yönetişimin, toplumsal süreçlerin çözümünde merkezi hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektör kuruluşlarının daha sık ve ağırlıklı olarak katılımlarına vurgu yapması; kısacası yöneten ve yönetilenlerin rollerinin değişmesine yardımcı olması açısından önemli bir kavram olduğu söylenebilir.

2.2.2. Yerel kalkınma ve yönetim ilişkisi

Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin gittikçe değişmeye başladığı ve küreselleşmenin, bilgi teknolojilerinin, ekonomik ve siyasal liberalleşmenin ve buna benzer diğer birçok gelişmenin bu değişimi daha da tetiklediği bir ortamda yerelde de kalkınma alanındaki gelişim çabaları dikkati çekmektedir. Bununla beraber, verimlilik, sorumluluk, katılım ve etkinlik gibi kalkınmaya koşul olarak sayılabilecek gerekliliklerin birbiriyle uyum içerisinde yer alabileceği kavramsal çerçevenin ise “yönetişim” (governance) kavramıyla hayata geçirilebileceği kabul görmektedir. Yeni yönetim anlayışı olarak ifade edilen yönetim kavramı, devlet merkezli yönetim yerine toplum merkezli ve yapabilir kılma stratejisini ele almaktadır. Yönetişimin öne çıkan anlamlarından biri olan “hükümet olmadan yönetme” biçiminin iddiası, bürokrasideki hiyerarşi yerine eşitler arası ilişkiyi,

yöneten-yönetilen ayrımı yerine de birlikte yönetme ilkesini öne çıkarmaktadır (Palabıyık, 2004).

Eraydın, yönetim ve kalkınma ilişkisini gündeme getiren değişimlerden ilkinin bölgesel gelişme paradigmalarındaki değişimler olduğunu kaydetmektedir. İkincisi ise bölgesel gelişme paradigmalarındaki değişim ile yeni yönetim arayışlarının gündeme gelmesi ve yönetim anlayışının tüm bölgesel/yerel gelişme politikalarında yerleşmesidir. Diğer yandan devletin değişen rolü, düzenlemeler ve kurallardaki değişimler ve bunların gerçekleştiği ölçeklerin farklılaşması kalkınma kavramının yeniden irdelenmesini ve kalkınmayı sağlamanın sorumluluğunu kimin yükleneyeceği konularını gündeme taşımıştır. Üçüncü değişim ise yeni paradigmalarda belirlenen konularda politika geliştirilebilmesi için gerekli olan yeni bir karar verme yöntemi ve süreç gereksinimi olarak gündeme gelmiştir (Eraydın, 2007).

Yönetişimin gelişmesini zorlayan nedenler arasında ön plana çıkanlar ise ekonominin denetlenebilirliğinin azalması, artan sınır ötesi ilişkiler ve birliktelikler, üretim ilişkilerinin ve tüketimin küreselleşmesi ve en önemlisi devletin sorumluluklarını sürdürebilmesini sağlayan mali kaynaklarındaki azalma olarak belirlenmektedir (Stoker, 1998). Bu değişme paradigmalarıyla beraber yerel değerlerin ve yerel aktörlerin önemi artmış, yerel aktörlerin etkinliğiyle de yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi çalışmaları önem kazanmıştır.

Yerel kalkınma yaklaşımı; yerel dinamiklerin harekete geçirilerek, yerel toplulukların fiziki, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak gelişimini sağlamayı hedefleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel kalkınma, yerel düzeyde ekonomik faaliyetlerin kalkınmanın tüm unsurlarını kapsayacak şekilde geliştirilmesi ve güçlendirilmesini ön görmektedir (Sakınç, 2013). Temelde insanın yaşam kalitesinin artırılması olarak bilinen yerel kalkınma anlayışı, yerel dinamiklerin harekete geçirilerek, yerel toplulukların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak gelişimini sağlamayı hedeflemektedir (Kaya, 2008b).

Yerel kalkınmanın temel ilkeleri 3 (üç) başlık altında özetlenebilir (Göymen, 2010: 132–133):

1. Kalkınma insan odaklı olmalıdır. Salt büyümeyi amaçlayan büyümenin bireylere ve topluma nasıl yansıdığını ihmal eden yaklaşımlar yeterli değildir.
2. Kalkınma mümkün olduğu kadar eşitlikçi ve kapsayıcı olmalı; belediyeler kalkınmanın öncülüğünü üstlenirken sonuçların toplumun değişik katmanlarını nasıl etkilediğini izlemeli ve gerektiğinde kalkınma sürecinden eşit pay alamayan kesimleri gözetici, pozitif ayrımcı politikalar uygulamalıdır.
3. Kalkınma, çok boyutlu (ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal) bir süreçtir ve boyutlar arasında bir tamamlayıcılık etkisi yaratılması gözetilmelidir.

Günümüzde küreselleşmenin tamamlayıcısı olarak algılanan ve en az küreselleşme kadar kişi, anlayış ve kurumları dönüştürme kapasitesi olan önemli bir olgu da yerelleşme olgusudur. Yetki dağılımının ve kaynağının devletten yerel yönetimlere devredilmesi ve bu nedenle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi olarak tanımlanan yerelleşme kavramı, aynı zamanda yerel sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması, yerel girişimlere olanak tanınması ve yerel haklın yönetime etkin ve geniş katılımının sağlanması açısından da önemlidir. Yerelleşme eğilimiyle birlikte demokrasi kavramının sağlam bir zemine oturtulması, yönetsel katılım alanının genişletilmesi ve yerel yönetimlerin önemi artmış ve yönetim kavramı yerelleşme eğilimiyle önem kazanan yerel yönetimler için önemli bir kavram olmuştur (Sobacı, 2007).

Küreselleşme süreciyle birlikte kentlerin birbirleriyle rekabet edebilmeleri için yerelleşmeye önem vermeleri ve bu doğrultuda yerel kalkınma için stratejiler geliştirmeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yerel kalkınma stratejisi ise yerel kalkınma politika, program ve araçları ile uygulayıcı birimlerden oluşmaktadır. Yerel aktörler tarafından oluşturulan yerel kalkınma stratejilerinin içeriği yerel katılımcılar arasındaki ilişki ve görüşlere bağlı olarak her bir yerel için farklılıklar göstermektedir (Çetin, 2006). Yerel kalkınma stratejilerinde yaygın olarak uygulanan politika, araç ve projeler ve bunları uygulayan birimler Van Boekel ve Van Logtestijn (2002) tarafından geliştirilmiştir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1. Yerel kalkınmanın temel bileşenleri (Van Boekel ve Van Logtestijin, 2002).

Yerel Kalkınma Stratejisi	Yerel Kalkınma Politika/Projeler	Yerel Kalkınma Araçları	Mevcut Uygulayıcı Yapılar	Yerel Kalkınma Eylemi
	Finans	Kredi programları Garanti fonları Döner sermaye Ortak girişimler Kadın ve gençler için özel kredi türleri	Yerel bankalar Mikro finans kurumları Finansal araçlar Kalkınma bankası	
	İş Geliştirme Hizmetleri	Pazar araştırması Girişimciler Veri bankası Danışmanlık Kuluçka merkezler İhracat teşvikleri Kümelenme desteği	Odalar Yerel yönetimler Özel sektör Üniversiteler Araştırma enstitüleri İş Kuluçka Merkezleri	
	Eğitim	Yönetim kursları İş gezileri Uzaktan eğitim Kadınlar ve diğer gruplar için özel kurslar	Araştırma Enstitüleri Özel/kamu okulları Üniversiteler Odalar İş hizmet sağlayıcıları	
	Altyapı yatırım planları	Yerel kalkınma planı Çevre planları	Yerel hükümet STK'lar Araştırma enstitüleri	
	Yatırım çekme	Bölgesel pazarlama	Yerel hükümet Odalar Özel Pazarlama Ajansları	
	Ağ oluşturma	Merkezi Hükümet, Uluslararası Organizasyonlar, STK'lar, uluslararası yatırımcılar, yerel kalkınma ajansları ile ağsal ilişkiler	Yerel hükümet Odalar Yerel/bölgesel kalkınma ajansları	
	Yerel kalkınmanın coğrafi koordinasyonu	Oryantasyon ve bölgede yatırımın geri oryantasyonu Kümelenme stratejisi	Yerel hükümet Odalar Yerel/bölgesel kalkınma ajansları	
	Yerel kalkınmanın fonksiyonel koordinasyonu	Daha uygun aktörler ile kalkınma fonksiyonlarının görevlendirmesi	Yerel hükümet Odalar Yerel/bölgesel kalkınma ajansları	

Bir yerel kalkınma stratejisi ve yönetim modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek işbirliği ve eşgüdüm, kamu tüzel kişilerinin yanında, yerel düzeyde kalkınmada rol oynayan değişik aktörleri de içermek durumundadır (Gül, 2004:201). Yerel kalkınma stratejisi merkezi ve yerel otoriteler, sivil toplum kuruluşları ve yurttaşların katılımı ile birlikte kamu kaynaklarından yararlananların lehine, yaşam koşullarını iyileştirici ve yoksulluğu azaltıcı politikaların belirlenmesinde önemli bir girişimdir (Stein, 2001). Bu nedenle yerel kalkınma temelde yerel aktörlerin ve yerel dinamiklerin yerelin kalkınması çalışmalarında aktif rol almaları üzerine temellendirilmiştir.

Bu bağlamda yerel kalkınmanın amaçları 6 (altı) başlıkta sıralanabilir (Eroğlu, 2010):

1. Yerel otoritelerin yerel kalkınmalarını teşvik etmek ve etkin bir katılım süreciyle paydaşları ve toplumu güçlendirme için destek sağlamak
2. Yerel ve ulusal paydaşlar arasında ve aynı zamanda uluslararası kalkınma paydaşları arasında en iyi uygulamaları artırmak ve bir bilgi merkezi oluşturmak
3. Yerelde işbirliğini teşvik etmek
4. Uluslararası sözleşmeler ile çevre ve sürdürülebilir kalkınma konusunda anlaşmaların uygulanması için yerel yönetimlerin kapasitelerini artırmak
5. Yerel sorunlara çözüm üretecek bir program oluşturmak
6. Yerel demokrasi ve iyi yönetişimi teşvik etmek

Günümüzde Dünya'daki yerel kalkınma 1990'lar ve sonrasında yeni bir anlayışa sahip olmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan endüstrileşme ve kentlerin yeniden yapılanması süreçleri beraberinde göçü ve hızlı kentleşmeyi getirmiştir. Göç ve hızlı kentleşmenin olumsuz etkilerini bertaraf etmek için geliştirilen kısa vadeli ve sadece ekonomik temelli kalkınma politikaları ve çözüm arayışları çevre tahribatı, çarpık kentleşme ve sağlıksız konutlaşma gibi birçok kentsel sorunu da beraberinde getirmiş hatta günümüze kadar da tartışılmaktadır. Bu etkileri aza indirmek ve daha yaşanabilir çevreler yaratmak için ilk hareket 1972 yılında Stokholm'de toplanan İnsan Çevresi Konferansı'dır. Bu konferansın teması olan sürdürülebilir kalkınma için katılım, kalkınmanın ekonomik boyutunun ön koşulu olarak kabul edilmiştir. Özellikle 1990'lar ve sonrasında çeşitli ulus ötesi kuruluşların da konuya dikkat çekmesiyle yerel kalkınmanın sosyo-kültürel boyutu, başka bir ifadeyle, sosyal kalkınma olgusunun yönetimlerin kalkınma politikalarının ana teması niteliğini kazandığı görülür (Aksakoğlu, 2007). Katılım ise yönetişim en temel unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel kalkınmada katılım, dolayısıyla yönetişim kavramı göz ardı edilemez.

Yönetişimi mekânsal ölçekler bağlamında değerlendirdiğimizde karşımıza küresel, ulusal ve yerel yönetişim kavramları çıkmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllarda çevresel ve küresel sorunlara çözüm aranmasıyla farklı dünya toplumları ve devletleri bir araya gelmiş, bugünkü küresel yönetişimin temelini oluşturmuştur (Çukurçayır, 2003; Sobacı, 2007). Günümüzde ülkeler daha önce karşılaşmadıkları ve çözüm bulmada zorlandıkları konularla (siber suçlar, uluslararası terör, küresel ısınma... vb.) karşı karşıya kalmaktadırlar. Ulusal

sınırları aşan bu sorunlar, farklı devletlerin işbirliği içerisinde faaliyette bulunmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda küresel yönetim, karşılıklı bağımlılık ilkesinin hâkim olduğu, ortak sorunları ortadan kaldırmak amacıyla ulus devletlerin bir araya gelerek işbirliği içerisinde sorunların çözülebildiği çok aktörlü bir yapıyı ifade etmektedir. Bu yapıda uluslararası örgütler de önemli roller üstlenmekte ve aldıkları kararlar süreçte belirli olmaktadır (Bıçkıcı ve Sobacı, 2011).

Ulusal ölçekte yönetim de ulus devletin sorun çözme yeteneği artmakta ve ulusal işbirliklerin harekete geçirilmesiyle ulus devlete katkılar sağlanmaktadır. Bu modelde kamu, sivil ve özel sektör aktörlerinin kararlarının uygulanmasına olanak tanınmakta, bu bağlamda çoğulcu yönetime geçilmektedir (Karaman, 2002).

Yerel yönetim (local governance) ise, yönetim sürecinin yerel yönetimlerle karşılıklı etkileşimini ifade eder. Hizmetlerin yerinden yönetimi anlayışıyla özellikle 1990lı yıllarda kentsel yenileme çalışmaları hız kazanmış, kentsel çalışmalar kapsamında yerel kamusal, özel sektör ve gönüllü kuruluşlar arası işbirliği ortaya çıkmıştır (Palabıyık, 2004). Yerel yönetimde üç türlü aktörden bahsedebiliriz. Bunlar: yerel devlet, yerel düzeyde etkinlik gösteren sermaye ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Kısaca tanımlamak gerekirse yerel yönetim, çoklu aktörlerin rol aldığı ve hiyerarşi yerine karşılıklı etkileşimin olduğu bir yönetim sürecidir (Şengül, 1999).

Bu noktada, yerel yönetimin 3 (üç) temel boyutundan söz edilebilir. Bu boyutlar; **(1)** merkezi ve yerel yönetimler arasında yeni iş bölümü, **(2)** merkezi yönetim, yerel yönetimler ve paydaşlar arasında iş bölümü, **(3)** uluslararası kuruluşlar, merkezi ve yerel yönetimler ile paydaşlar arasında işbirliğidir (Göymen, 2010: 131).

Yerelin kalkınması çalışmalarında farklı niteliklere, beklentilere ve görüşlere sahip aktörler arası ortak bir kararın birlikte verilmesi iyi yönetimin temel unsurunu oluşturmaktadır. Yerelin kalkınmasında paydaşların yönetime aktif katılması önem taşımaktadır. Paydaşlardan kasıt o yörede yaşayanlar ve o yörede hizmet eden kurum ya da kuruluşlardır. Bir başka ifadeyle yereldeki çalışmalardan etkilenen herkes paydaş niteliğindedir. Dolayısıyla yerelin kalkınmasında yerel yönetim büyük önem taşımaktadır. Yerel yönetim, yönetim sürecinin yerel yönetimler ve aktörlerle etkileşim içerisinde gerçekleştirilmesini ve yerel kamusal hizmetlerin kamudan özele ve diğer sosyal

oluşumlara paylaşımını ifade etmektedir (Karaman, 2002). Bu nedenle yerel yönetim ile ortaya çıkan yönetim modellerinde yerel yönetimler ve yerel aktörler önemli birer aktör konumunda olmuşlardır. Özellikle 1990'larda önemi artan kentsel yenileme ve özellikle yerel kalkınma çalışmalarında yerel nitelikteki kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının ortaklaşa çalışmaları, yerel yönetişimin uygulanabilirliğine olanak tanımaktadır. Yerel aktörlerin işbirliğine önem veren yerel yönetim; yerel demokrasinin güçlenmesini, hizmetlerin etkinliğinin artırılmasını ve yerel sorunların çözümünde bilgi ve kapasitenin artırılmasını sağlayarak yerelin kalkınmasına katkı sağlamaktadır (Şengül, 1999).

Yerelin kalkınmasında mekânın temel unsur olması, sadece ortak fiziksel alan anlamında değildir. Bu alan içinde yaşayanların diğer alanlara göre daha fazla ortak sosyo-kültürel özellikler taşıması mekânsal birlikteliğin doğal sonucudur. Bununla beraber, etkinlik, kararların yerinden alınması, temel aktörler (Kamu, iş dünyası, STK'lar, üniversite, halk, vb) arasında ilişkilerin yakınlık düzeyi gibi unsurlar da kalkınmada büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla yerel kalkınma yaklaşımı, yerel alanın (belde), yerel halkın ve yerel dinamiklerin kalkınmada aktif rol almaları gereği üzerine temellendirilmiştir. Yerel kalkınma, toplumsal kalkınmanın sağlanması amacıyla yerel girişimcilerin özendirilmesi, beceri ve birikimlerinin artırılması, yerel imkanların kalkınma anlayışı çerçevesinde harekete geçirilmesi ve bu çalışmaların katılım anlayışıyla gerçekleştirilmesi gereğini savunmaktadır (Kaya, 2007:26).

Son elli yıllık süreç irdelenirse; bölgesel kalkınma kuramlarının 3 (üç) aşamalı bir gelişme gösterdiğine ve üçüncü nesil bölge kalkınma kuramlarının durağan bir ekonomi olan bölgelerin kalkınmasında yetersiz kaldığına dikkat çekilerek, kalkınma olgusuna ilişkin yeni kuramlara ve aktörlere ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapıldığı görülür (Tekeli, 2008:305). Bu çerçevede, kilitlenmiş bir bölgede gelişme dinamiğini başlatabilmek için aktörlerin kendiliğinden ortaya çıkmasının gerçekçi olmayacağı gözönünde bulundurularak; her planlama eyleminin ve aktörünün eş zamanlı olarak belirlenmesinin akılcı bir yaklaşım olacağı ileri sürülmektedir (Şekil 2.2).

Kilitlenmiş Durağan Bölgeler İçin Adanmışlık Modeli					
Planlama ve Katılım Niyetinin Ortaya Çıkışı		Bölgesel Kalkınma Dinamiğini Harekete Geçirmek		Bölgesel Performans Beklentileri	
Aktörler	Ne Yapabilirler?	Harekete Geçirilecek Kapital Türü	Bölgenin Üstünlüklerinin Temel Yapı Blokları	Bölgesel Faaliyetlerin Performansı	Bölgesel Düzeyde Başarılmak İstenenler
Bölgenin Önderleri Fikir Önderleri	Gerikalmışlığın Farkında Olmak	Yeni Sosyal İlişki Tipleri Yaratılması - Sosyal Kapital	Mukayeseli Üstünlükler (Coğrafik)	Mal ve Servis Üretiminde Miktar, Verimlilik ve Çeşitlenme Artışı	Durağanlığı Kırmak
Bölgenin İş Adamları	Proje Geliştirme Kapasitesini Artırmak İçin Platform Oluşturmak	İnsan Sermayesi Oluşturmanın Yeni Yollarını Geliştirmek	- Ulusal Kaynaklar, - Stratejik Pozisyonlar	Eğitim Faaliyetlerinde Özgül Programlar ve Çeşitlenme Düzeyi	GFSYİH'da Artış
Bölgenin STK'ları	Projeleri Yayımlamak ya da Eylemde Yapacaklarına Söz Vermek	- Yeni Eğitim Stratejileri	Sürekli yayılan ve yeniden tanımlanan sosyal ilişki ağları	Değişen Sosyal Yaşam Stilleri ve İnsan İlişkileri	İstihdam
Bölgesel ve Yerel Yönetim Birimleri	Yeni Sözleşmeler ve Adanmalar için Planlama Yapmak	Yeni Üretim Dinamikleri Yaratmak	Yarışabilir Üstünlükleri (Tarihsel Birikim)		Sürdürülebilirlik
Bölgenin Bölge Dışında Yaşayan Hemşerileri		- Kapital Çekmek - Yenilik ve Öğrenme Sürecini Hızlandırmak	- Birikmiş Dışsalıklar - Öğrenen Bölge - Sosyal Kapital		İnsan Sermayesi Göstergeleri
Ülkesel STK'lar					Bölgenin Dış Dünya ile Etkileşme Düzeyini Artırmak
Ulus Devlet					
Yabancı Sermaye					
Uluslararası STK'lar					
Uluslararası Organizasyonlar (Dünya Bankası, vb.)					

Şekil 2.2. Kilitlenmiş durağan bölgeler için adanmışlık modeli (Tekeli, 2008:307)

Şekil 2.2 irdelenirse, öne sürülen yaklaşımın 3 (üç) başlıkta ele alındığı söylenebilir. Birinci başlık, bölgesel kalkınma için planlama ve katılım iradesinin oluşumu, ikinci başlıkta bölge gelişme dinamiğinin nasıl harekete geçirilebileceği ve bölgenin yarışabilirlik kapasitesinin nasıl değiştirileceği, üçüncü başlıkta ise bölgenin performansında beklenen gelişmeler ele alınmaktadır.

Birinci başlıkta, geniş bir aktörler listesine yer verilerek, bu aktörlerin bir kısmının bölgenin içinden, bir kısmının bölge dışından olan değişik aktörlerden oluşturulduğu görülmektedir. Bu yapı, bir bölgenin kalkınması için bu aktörlerden en az bir kısmının bölgenin geri kalkınmışlığının farkına varması ve bölgesine katkı yapmaya hazır olması gerektiğini vurgulamaktadır. Kalkınmada rol alan sorumluluk üstlenen aktörler sürekli olarak ilişki ağlarını yeniden tamamlamakla birlikte, bu ilişki ağının zamanla geniş alanlara yayılması bölgenin de gelişme potansiyelini o derece artacağı kanaati mevcuttur (Tekeli, 2008:306).

Bilindiği gibi yönetimdeki aktörler denince akla yöneten olarak tek bir aktör olan devlet gelmekte ve diğer aktörlerin hepsi ikinci ya da üçüncü derecede öneme sahiptir.

Ancak yönetişimin çok aktörlü boyutu, bu anlayışı değiştirerek yerine, küresel ölçekten yerel ölçeğe kadar tüm aktörlerin eşit düzeyde öneme ve haklara sahip oldukları bir anlayış getirmektedir (Duman, 2006). Diğer yandan yöre halkının kendilerini ilgilendiren konularda karar alma sürecine katılımı ve buna olanak tanıyan bir yapının, başka bir değişle yerinden yönetimin sağlanması yönetişim uygulamasının kilit noktalarından biridir (Palabıyık, 2003:227; Sobacı, 2007). Yerel düzeyde halkın talep ve eğilimlerine öncelik vermesi sürdürülebilir bir yerel gelişmenin sağlanması açısından önem taşımaktadır (Özcan, 2013).

2.2.3. Yönetişimde aktörler ve ilişki ağları

Günümüzde yönetme eylemi ulus devlet sınırlarını aşmaktadır ve eylemin ulusaldan yerele ve uluslararası düzleme uzanan geniş bir alanda gerçekleştiği söylenebilir. Küreselleşme ve yerel sorunların çözümünde ulus devletlerin etkinliği zaman içerisinde küresel ve yerel düzeydeki kurumlara bırakmaktadır. Hiyerarşik yapılar yerini çok aktörlü işlevsel yapıya bırakmaktadır. Özellikle küresel sivil toplum örgütleri, küreselleşen sorunlar karşısında ortak çözümler aramaya yönelmektedir. Ulus–devletler, uluslararası kurumlar, AB, BM, diğer bölgesel ve küresel örgütler ile sivil toplum kuruluşları ve yerel aktörlerin işbirliği ile yaptıkları yeni bir arayış öne çıkmaktadır (Çukurçayır, 2003:263).

Bu çerçevede, ortak bir amacı gerçekleştirmek için; kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran, siyasal ve ekonomik gücün daha yaygın dağılımını öngören, yönetimden ağ ilişkiler içinde konumlanmış yeni bir ilişki biçiminin gelişmesini sağlayan, çok aktörlü, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, insan haklarına dayalı performans ölçütlerini gerçekleştiren, âdem-i merkezi yönetim anlayışını benimseyen, devlete düzenleme rolü yükleyen, sorumluluk dengesini devletten sivil topluma kaydıran, ulusal düzlemli yönetim yapısından öte, farklı düzlemlerde ortaya çıkan yönetim sistemlerinin birlikteliğinden oluşan yeni bir karar verme mekanizması olarak tanımlanan “çok düzlemli yönetim” kavramının da ortaya çıktığı söylenebilir (Eraydın, 2007).

Günümüzde yönetişim terimi, kamu yönetimini, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını içine alan kompleks bir sistemi ve bunların kendi aralarındaki ilişkiler ağını ve karşılıklı etkileşimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu süreçte merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşlarından başka, sivil toplum örgütlerini, özel girişimcileri ve kâr amacı

gütmeyen kuruluşları kapsayan geniş bir aktörler yelpazesinin varlığı ve bunların yönetim sistemine dâhil edilmesi gündeme gelmektedir. Dolayısıyla yönetişimin aktörler bazındaki üç boyutu; devlet, özel sektör ve sivil toplum olarak belirtilmekte ve her birinin kendine özgü rolleri olduğu söylenmektedir (Özer, 2006). Bunlardan devlet; siyasi kuruluşlarla kamu sektörü kuruluşlarını içermekte ve bu süreçte kendi vatandaşlarına nasıl daha etkin şekilde hizmet verebileceği üzerinde odaklaşmaktadır. Hukukun üstünlüğünü koruyarak, sosyo-ekonomik şartları düzenleyerek, sosyal ve fiziki altyapıları geliştirerek ve sosyal güvenlik ağıları sağlayarak, kalkınma için çerçeve oluşturmakta ve eşitliğin, barışın, adaletin temelini kurmaktadır.

İkinci aktör olarak özel sektör; çeşitli sektörlerdeki özel işletmeleri kapsamaktadır. Bu kuruluşlar istihdam ve gelir kaynağı oluşturarak, üretimi, ticareti ve insan kaynaklarını geliştirerek ve hizmet sağlama ve kurumsal standartlar aracılığıyla ekonomik kalkınmayı ve büyümeyi sağlamaktadırlar.

Üçüncü aktör ise yönetişimin kapsamında yer alan kâr amacı gütmeyen üçüncü sektör kuruluşları ise; birey ile devlet arasında yer alarak toplulukları organize etmek, eğitmek, toplum içindeki grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımını sağlamak, siyasi ve sosyal etkileşimi kolaylaştırmak, dayanışmayı artırmak ve kültürleri beslemek yoluyla özgürlük, eşitlik ve sorumluluk temellerini oluşturmaya çalışmaktadırlar (Özer, 2006).

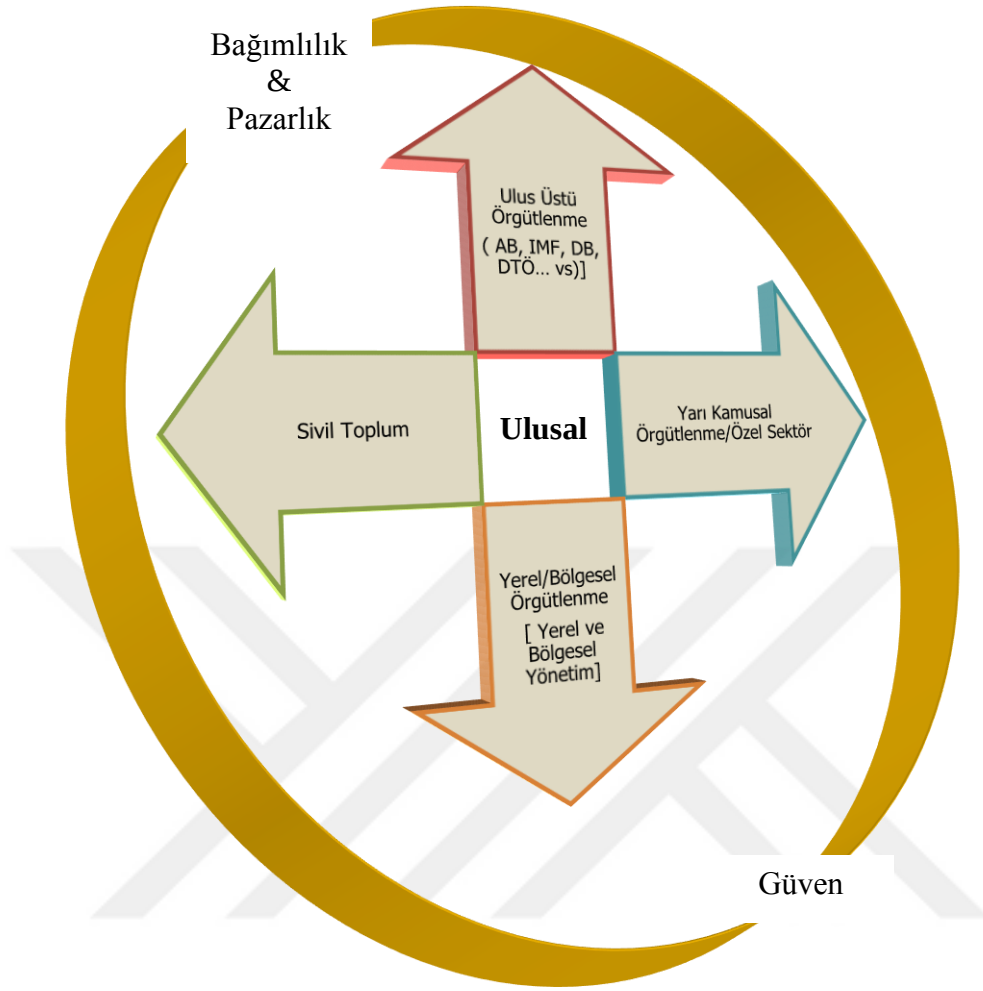
Rhodes (1996) günümüzde merkezi yönetimin hâkim olduğu çok merkezli yönetim içerisinde aslında merkezsiz bir toplumda yaşadığımızı söyleyerek yönetişimin çok aktörlü doğasına vurgu yapmaktadır. Stoker (1988) ise yönetişimin, “faaliyetlere katılan farklı aktörler arasında güç dengesini sağladığı ve sorunlara yönelik çözümün sadece idarenin yetkisine dayanmadığını” ifade etmektedir. Böylece yönetim kamu, özel, sivil aktörleri birer paydaş olarak kabul etmekte ve bu aktörler arası karşılıklı işbirliği ve katılımı öngörmektedir. Bu yönetme sürecinde amaçlanan, ortak mekanizmalarının oluşturulması yoluyla en kaliteli ve verimli bir mekanizmanın oluşturulmasıdır (Bıçkıcı ve Sobacı, 2011).

Yönetişim; kapsadığı devlet, özel sektör ve kâr amacı gütmeyen üçüncü sektör kuruluşlarının hepsinin aralarında eşitlik ilişkisi bulunduğunu öngörmektedir. Bu sistemde biri diğerine üstün değildir. Kamu yönetiminin yanında; özel sektörün temsil edileceği ve küreselleşme sürecinde yerli yabancı özel sektör ayrımının kalkacağı için, yönetim

sürecine çok uluslu sermaye de katılabilecektir. Kâr amacı gütmeyen üçüncü sektör kuruluşları ise ticari bağları olmayan çeşitli toplumsal örgütlenmeleri içermektedirler. İşveren dernekleri, işçi konfederasyonları, meslek odaları, dernekler, vakıflar bu kapsama girmektedir (Güler, 2000).

Kamu, özel ve gönüllü kuruluşların kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla karşılıklı ilişkiler ağı içerisinde etkin ve verimli rol almaları yönetişimin kendini organize eden ağ olarak en önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Bu karşılıklı ilişki içerisinde oluşan yönetim ağı, aktörler arasında bir takım ilişki özelliklerine dayanmaktadır. Bunlar; karşılıklı bağımlılık, pazarlık ve güven esaslarıdır. Aktörlerin tek başlarına politika belirleyememesi ve kaynak değişimine gereksinim duymaları açısından karşılıklı bağımlılık; ortak amaçları belirlemek amacıyla karşılıklı pazarlığa ve son olarak alınacak kararların sağlıklı bir süreç içerisinde hayatı geçirilmesi açısından karşılıklı olarak güvene ihtiyaç duyarlar. Ayrıca kendiliğinden organize olmaları bakımından devletten bağımsızdırlar ve devlete hesap vermezler. Devlet, bu ağın içerisinde olmasına rağmen etkin güce sahip değildir.

Rhodes'e (1996) göre kendiliğinden organize olabilen bu yönetim ağları, 1980 sonrası kamu sektöründe piyasa ekonomisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Piyasalaşma bazı kamu hizmetlerinin parçalanmasına neden olmuş, rekabeti amaçlayan bu parçalanmışlık işbirliğine dayalı yeni hizmet ağlarının oluşmasına neden olmuştur (Coşkun, 2003). Sonuç olarak, karşılıklı güvene dayalı yeni bir işbirliği ağı ortaya çıkmıştır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Yönetimsel ilişkiler ağı Bu şekil, Rhodes, 1996 ve Coşkun, 2003 kullanılarak hazırlanmıştır.

Yönetişim, farklı ortaklık yapıları içeren interaktif bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreçte sorumluluk ilişkileri, örgütler arası görüşmeler ve sistemli koordinasyon etkilidir. Sorumluluk ilişkisinde, kişilerle belirli bir görevi yerine getirmek için sözleşme yapılmaktadır. Örgütler–arası ilişkilerde, örgütler, kendi amaçlarını yerine getirme sürecinde, kapasitelerini diğerlerinin kapasiteleri ile harmanlayacakları projelere katılarak bu projeleri birlikte yürütmektedirler. Sistemik koordinasyon şeklindeki ortaklıkta ise, anlayış temelinde, kendi kendine yürüyen ağların kurulmasının önünü açacak katılımlı çalışma sistemi öngörülmektedir. Artık örgütler vizyonlarını bu alana yönlendirmektedirler. Bu bağlamda yönetim kendi kendini yöneten ağları yansıtan bir olgu olarak 3 (üç) temel unsura dayandırılmıştır (Özer, 2006):

1. Yönetişim yönetimden daha geniş kapsamlı bir kavram olarak devlet dışı aktörleri de kapsamakta ve devletin sınırlarını özel sektörün, kamu sektörünün ve gönüllü kuruluşların sınırlarına çekmektedir.
2. Yönetişim, ortak amaçları paylaşan ve kaynaklarının mübadelesi ihtiyacını duyan aynı grubun üyeleri arasındaki ilişkilerin ve yaşanan etkileşim sürecinin sürdürülmesini öngörmektedir. Bu süreçte ilişkiler, etkileşimler oyunun kurallarına göre güven esasına dayalı olarak sürdürülmektedir.
3. Yönetişimin kapsamında egemen bir otorite bulunmamaktadır. Ağlar önemli oranda devletten özerk, kendi kendilerini yöneten ve devlete karşı sorumlulukları olmayan bir konumdadırlar.

Yönetişim, farklı mekânsal ölçeklerde; kamu-özel, devlet- devlet dışı, ulus-uluslararası kurumlar tarafından gerçekleştirilen bir işlev olarak ve bu kurumlar arası etkileşimsel ilişkiler ağı gelişimini kavramsallaştırmada kullanılmaktadır. Yönetişim anlayışının en belirgin özelliği ise kamusal kararların alınmasında ve uygulanmasında merkezi yönetimin egemen ve belirleyici güç olmaktan çıkarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası pek çok aktörün sürece dahil edilmesi ve diyalog ortamının oluşturulması, devletin iktidarını başka güçlerle paylaşması, ayrıca sivil toplum örgütlerinin karar alma süreçlerinde rollerinin artmasıdır. Bu kapsamda yönetim geleneksel yönetimden farklı olarak sivil toplum kuruluşlarını da içermesi nedeniyle daha geniş kapsamlıdır, toplumdaki çeşitli görüş ve çıkarları uyumlaştırma sürecidir, işbirliği yapmayı ön plana çıkarmakta, yatay ilişkileri içermekte (Güzelsarı, 2003) ve yukarıdan aşağı tek yanlı bir yönetim tarzı yerine hep birlikte yönetmeyi öngören bir sistemi önermektedir.

Katılımcılık dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının ve özel kesimin de yönetime, karar almadan denetime kadar her aşamada katılması, kavramın temelini oluşturmaktadır (Yılmaz, 2001:7). Bu durum yönetişimin kendi kendini yöneten ilişki ağlarına özgü bir olgu olduğu gerçeğini doğrulamaktadır. Süreç içerisinde rol alan aktörler ve kurumlar, uzun vadeli bir işbirliğine yönelik olarak kendi kaynaklarını, becerilerini ve amaçlarını besleyip geliştirecek belli bir davranış kapasitesine ulaşmakta ve roller, normlar ve değerler sistemi geliştirmektedirler (Özer, 2006).

2.3. Yerel Kalkınma Ve Yerel Yönetişimin Aktörü Olarak STK'lar

Dünyada yaşana gelişmeler ve kamu alanının çok aktörlü hale gelmesi karşısında, kademeli üst ast ilişkisi içindeki yönetim anlayışı yanı sıra eşitler arası yatay ilişkilere ve etkileşime dayalı yönetim anlayışı gelişmeye başlamıştır. Kültürü ve değeri homojenleştirilmiş bir toplumda araçsal rasyonellik anlayışının benimsendiği durumlarda kademeli ve tek bir noktadan denetlenen hiyerarşik yönetimin gelişmiş olması beklenen bir durumdur. Oysa demokrasinin farklılıklarına olanak vermesiyle tanımlanan ve iletişimsel rasyonelliğin benimsendiği, bir anlamda yönetimin çok aktörle bölüşüldüğü bir ortamda yönetim yerini yönetime bırakması muhtemeldir. Bir toplumun yönetimden beklenen o toplumun gelişmesini yatay ilişkiler içerisinde karşılıklı etkileşimle yönlendirilmesidir. Böyle çok aktörlü bir sistemin kendisini yeniden üretebilmesi ve geliştirebilmesi aynı zamanda iletişimsel rasyonellik içinde geliştirilmiş kurumsal düzenlemeleri de gerçekleştirebilmesine bağlıdır. Bu çerçevede devletin tek güçlü bir aktör olarak yönetimi, yerini çok sayıda uluslararası kuruluş, devlet, sivil toplum örgütleri vb. karşılıklı etkileşimiyle ortaya çıkan bir yönetime bırakmıştır (Tekeli, 2012:197).

Bireylerin taleplerinin çeşitliliğine olanak veren bunun gerçekleşmesi yollarını açan bir demokrasi anlayışı, bireylere küçük kamu alanları oluşturarak bu alanda oydaştığı konularda topluma hizmet etme, başka bir deyişle kamu mal ve hizmeti üretme yollarını açmıştır. Bu küçük kamu alanlarında güç demokratik olarak üretilir. Bunlar toplumumuzda Sivil Toplum Kuruluşları (STK) olarak adlandırılmaktadır. STK'lar kalkınmanın ve yönetişimin yanısıra günümüz demokrasisinin vazgeçilmez aktörleri arasında yer almaktadır (Tekeli, 2012:196).

2.3.1. Sivil toplum: STK'lar ve STK'ların özellikleri

Son dönemde hem gündelik hayatta hem de siyasal gündemde aktif olarak gündeme gelen sivil toplum kavramı, her türlü alanda önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada yaşanan hızlı dönüşüm sonucu küresel bir söylem olarak ortaya çıkan sivil toplum kavramının yaşanan değişmeler ve gelişmeler sonucunda tam bir tamını yapılamamaktadır. Ancak akademisyenlerden, siyasetçilere kadar pek çok kişi tarafından sivil toplumun yoksulluğu ortadan kaldırmakta, demokrasinin ve iyi yönetişimin yaygınlaşmasını sağlamakta, sosyal çatışmalara ve insan haklarına çözüm getirmekte rol

oyunayan bir araç olduğu varsayılmaktadır (Onbaşı, 2005:7). Sivil toplum kavramı üzerine yapılan çeşitli tanımlar şunlardır: Keyman' a (2005) göre sivil toplum, *“devlet ile ekonomi ve aile arasında kalan sivil toplumsal sorunları çözmeye dönük bir kamusal tartışma alanı ve bu tartışmanın yaşama geçirildiği örgütsel etkinliktir”* (Keyman, 2005). Sarıbay (1994) ise sivil toplumu şu şekilde tanımlamaktadır: *“İnsan hak ve hürriyetleri ile kamu düzeni arasındaki dengenin çoğulcu ve rekabete dayalı olarak kurulduğu bir toplum demektir”* (Sarıbay, 1994:6). En genel tanımıyla sivil toplum, devlet müdahalesi dışında birey ve grupların kendi alanlarını düzenlemelerini içermesinin yanı sıra, devletin ve devlet otoritesi dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı tanımlamak için kullanılan ve kendi ilke ve kurallarına göre işleyen kendine ait özerk bir alanı ifade etmektedir (Yıldırım, 2004:51).

Sivil toplum üzerine tam bir tanım bulunmamakla beraber görüldüğü gibi sivil toplum tanımlarında, devlet dışındaki unsurlar dikkate alınmaktadır. En temel özellik devlet erkinin dışında kalmayı hedefleyen bir anlayışla, devlet denetiminin ulaşamadığı alanlarda bireylerin izin almadan ekonomik ilişkilerin baskısından uzak hareket edebildiği, sosyal ve kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü ilişkilerin, etkinliklerin oluşturduğu bir toplumu ifade eder (Kaypak, 2012a).

Sivil toplum; günümüzde demokratikleşme sorunlarıyla ilişkilendirilmekte, demokratik bir yönetimin uygulandığı sosyal mekân olarak algılanmaktadır. Kamu ve özel alan ayrımı demokrasi kültürünün gelişmesini sağlamakta ve yurttaşlık bilinci, halkın etkin katılımı sivil toplumun birer parçası haline gelmektedir (Günlü, 2011). Devlete karşı örgütlü olma durumu olarak da tanımlanan sivil toplum kavramı günümüzde siyasi otoritenin baskısından kurtulmasını ifade eder. Dolayısıyla devlet denetimi ya da baskısının ulaşamadığı alanlarda ortaya çıkan demokratik yapının devlet kurumları dışında toplum tarafında yürütülmesi söz konusu olmaktadır.

Sivil toplum kavramının köklerine baktığımızda eski Yunana kadar uzandığı görülmektedir ve ilk kez Aristoteles'in insanlar için uygun bulduğu “politike koinonia” yani yasalar içerisinde belirlenmiş kurallar sisteminde özgür ve eşit yurttaşların “siyasal toplumu-polis”idir. Daha sonra Latinceye “societas civilis” olarak aktarılmıştır. Latince “civis” sözcüğü kenttaş, yurttaş anlamına gelmektedir. Bu kavramın en ayırt edilir yönü devletten ayrı ve ona karşı bir sivil toplumu tanımlıyor olmasıdır. Sivil toplum kavramının tarihsel süreç içerisinde farklı toplumlar tarafından yaşanan gelişmelere paralel olarak farklı

şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Bugünkü modern dünyada kazandığı anlam 12. ve 19. yüzyıllar arasındaki gelişmeler ve değişimlere paralel olarak gelişen; vatandaşlık, kamusal alan ve demokrasi kuramları, küreselleşme, çok kültürlülük, kimlik politikaları ve ulus devlete ait tartışmalar çerçevesinde gündeme gelmektedir (Onbaşı, 2005:15).

Sivil toplum kavramı her ne kadar uzun geçmişe sahip olsa da bugünkü anlamıyla batıda sanayi toplumu sonrası başlayan toplumsal ve siyasal arayışların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Batı dünyasının Rönesans'tan sonra yaşadığı değişme ve gelişmeler yeni bir sosyal toplum doğurmuş bu değişmelerle beraber devletle birlikte daha katılımcı ve özgürlükçü bir ortam tartışılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramları asıl anlamlarını 1980'den sonra kazanmaya başlamışlardır. Bu dönem ise ülkelerin devlet yönetimlerinde özel ve sivil toplumun katılımlarını gerekli gören yeni bir siyasal yönetim anlayışı dönemi olmuştur (Arslanel 2001).

Sivil toplumun en önemli unsuru sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum bir ülkede kamu-özel-sivil ilişkilerdeki denge ile ortaya çıkar. STK'lar örgütlenmiş yurttaşların yaşadıkları ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınmasına ve sivil toplum düzenine doğrudan katkı bulunarak, katılımcı demokrasinin oluşturulması ve sürdürülmesi açısından toplumda önemli bir rol üstlenir (Güleç ve Sancak, 2009).

Çağdaş ekonomilerde kurum ve kuruluşların faaliyetlerini üç ana sektörde gruplamak mümkündür. Bunlar; kamu sektörü, özel sektör olarak bilinen 'ikinci sektör' ve kar amacı gütmeyen 'üçüncü sektör' kuruluşlarıdır. Bunlardan kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak bilinen üçüncü sektör kuruluşları, vatandaşların kendini ilgilendiren her konuda gönüllü katılımını amaçlamanın yanı sıra vakıf, dernek, sosyal kurum, kulüp benzeri insani kuruluşlardan meydana gelmektedir. Özellikle çevre, eğitim, sağlık gibi yönetimin yetersiz kaldığı alanlarda üçüncü sektör kuruluşlarından yararlanılması söz konusu olmuştur (Kaya, 2008a:115).

Günümüzde gerek Türkiye'de gerekse dünyanın diğer ülkelerinde olsun toplum yaşamında bu üçüncü sektör kuruluşları olarak bilinen sivil toplum kuruluşları özel bir önem kazanmaktadır. Toplumun değişik işlevlerini yerine getiren özel sektör kuruluşları ve kamu sektör kuruluşları yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına olan toplumsal beklentiler hız

kazanmıştır. Bu beklentilerin ve sivil toplum kuruluşlarının önem kazanmasının bireysel ve ulus devlet ölçeğinin yanı sıra küresel ölçekte birçok nedenleri vardır. Bireysel ölçekte, günümüz demokratik toplumlarında bireyler, kendilerini ilgilendiren konularda olup bitenlerin kendileri dışında kararlaştırılmasına razı olmamaktadır. İnsanlar toplumu yönlendirici kendi yaşamlarını etkileyen konularda söz sahibi olmak istemektedirler. Artık insanlar bir kamusal özne olma işlevini yüklenemeyi ve içinde yaşadığı toplum için bir şeyler yapabilmeyi istemektedirler. Bireyler tek başlarına ya da bir araya gelerek oluşturdukları sivil toplum kuruluşları aracılığı ile kamusal özne olabilmekte ve seslerini çıkarabilmek adına meşru bir ortam oluşturabilme olanağı bulabilmektedirler. Bu olanaklar çok değişik türlerde ve değişik ortamlarda çok sayıda sivil toplum kuruluşunun oluşması neden olmaktadır. Bu çok değişik sivil toplum ağının oluşturduğu sivil toplum alanı, temsili demokrasi yöntemiyle meşruiyetini kazanan ulus devletlerin oluşturduğu yurttaşlık açığını da kapatabilmektedirler. Bu nedenle, vatandaşların isteklerine ve sağlıklı bir ortamda yaşamalarına önem veren ulus devletler sivil toplum kuruluşlarına büyük önem vermektedirler. Küresel ölçekte teknolojik gelişmeler ve organizasyonel yeniden düzenlemelerin artması ulus devletin yönetim alanlarının sınırlarını aşmalarına neden olmaktadır. Artık ulus devleti ilgilendiren kararlar küresel ölçekte alınabilmekte küresel ağlar toplumuna geçmeye olanak vermektedir. Bu küresel ağlar toplumu, artan çevre sorunları ve ekonomik alandaki birçok konularda ulus devlet kararlarının yetersiz kalması dolayısıyla ulus aşırı çözümlere ve aktörlerin oluşmasına neden olmuştur. Başka bir deyişle artık ulus aşırı kuruluşlar ağının oluşması beklenmektedir (Tekeli, 2012:29,30).

Ulus devlet sınırları içerisinde ve dışarısında meydana gelen değişimler STK kavramını üzerindeki karmaşıklığı da gündeme getirmiştir. STK dendiğinde hangi tür kuruluşların kastedildiği konusunda tüm ülkelerde önemli bir açıklık bulunmaktadır. Bu nedenle Sivil toplum kuruluşları kavramının ulusal ve uluslararası alanda birbirinden farklı anlamları çağrıştıran birçok terimle ifade edilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Hükümet Dışı Kuruluşlar (Non-Governmental Organizations NGO's), Üçüncü Sektör Kuruluşları (Third Sector Organizations), Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Non-profit Organizations), Gönüllü Kuruluşlar (Voluntary Organizations), Bağımsız Sektör Kuruluşları (Independent Sector Organizations), Hayır Kuruluşları (Charities-Philanthropic Organizations), Tabana Dayalı Organizasyonlar (Grass-Roots Organizations), Enciomsu Örgütler (QUANGO), Seçilmiş ya da Yerel Kurullar (Elected or Local Councils, Commissions), Girişimler, Platformlar, Vatandaş Eylemleri, Semt Girişimleri (Initiations, Platforms, Citizen Actions,

Neighborhood Initiatives) bunlardan en yaygın olarak kullanılanlarıdır (Avcı, 2007). Bu tanımlamalardan Kar Amacı Gütmeyen Örgütler (Non-Profit Organization, NPO) ifadesi Amerika ve Japonya ülkelerinde, “Hükümet/Devlet Dışı Örgütler (Non-Governmental Organization, NGO) ifadesi ise Avrupa ve diğer ülkelerde kullanılan tanımlamalardır. STK’ların uluslararası boyutuna ise NGOs’a benzer şekilde, International Non-Governmental Organization, INGOs ismi verilmektedir. Bu tür örgütler Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesi’nde Non-Governmental Organizations (NGO) olarak adlandırıldığından, uluslararası kullanımda NGO kavramı daha yaygındır (Oktay ve Pekküçükşen, 2009).

İngilizce’de Non-Governmental Organizations (NGO) kavramının Türkçe’de tam karşılığı bulunmamaktadır. Ülkemizde “demokratik kitle örgütleri”, “halk örgütleri”, “gönüllü örgütler” gibi kavramlarla karşılık verildiği görülmektedir. Bunlar içerisinde hükümet ya da devlet dışında bir örgütlenmeyi belirtmek için kullanılan Sivil Toplum Kuruluşları (Civil Society Organizations, CSOs) şeklinde en yaygın ve kabul gören kavram olmuştur (Kaypak, 2012b; Yıldırım, 2004: 53). Bu doğrultuda Hükümet Dışı Kuruluş (NGO) kavramı, bu kapsamda yer alan birçok STK tarafından tam anlamıyla benimsenmiş değildir. Bunun nedeni kavramın hükümet dışı olmak yerine, hükümet karşıtı biçiminde yanlış yorum ve çağrışımlara yol açmasıdır (Kaya, 2008a:124). Bu kavram üzerindeki belirsizliklerin değişik nedenleri bulunmaktadır. İlki, günümüzde STK’lara verilen önemin artmasıdır. Bu durumda bazı kurumların kendilerini STK sayma eğilimi yükselmektedir. Diğer nedenler ise, STK’ların sivil toplum kavramından ve siyasal alandan kaynaklanan bir söylemden yola çıkılarak tanımlanmaya çalışılmasıdır. STK alanının tanımlanmasında doğrudan STK’ların varlığının temellendirilmesinin yanısıra STK alanı, siyasal olanı dışlama, ona karşıt olanı esas alma temelli üzerine şekillendirilmektedir. Oysa STK alanı, siyasi otoritenin baskısından uzak, devlet karşısında otonomisi olan, kamusal alanda etkisi olan toplu girişimler alanı olarak tanımlanabilir (Tekeli, 2012:142).

Sonuç olarak; hangi adla adlandırılırsa adlandırılınsın bütün adlandırmaları kapsamak üzere, günümüzde STK’lar, vatandaşların ortak bakış, çıkar, duyarlılık, talep ve beklentilerini gerçekleştirebilmeleri adına bir araya gelerek hükümet dışındaki alanlarda meydana getirdikleri dernek, vakıf, inisiyatif, platform, girişim, ilişki ağı gibi adlarla tanımlanabilen yapılar ve etkinliklerdir (Uğur,1995).

Sivil toplum kuruluşlarıyla ifade edilmek istenen şeyin ne olduğu konusunda tam uzlaşım olmaması ve STK'ların bu şekilde tanımlanması ve temellendirilmesi ayırt edici özelliklerini beraberinde getirmektedir. STK'ların bugün gelinen noktada nerede olduklarını anlamak adına sivil toplum kuruluşların bazı ortak özelliklerini belirtmek yerinde olacaktır. İlgili literatürde sivil toplum kuruluşlarına atfedilmiş özelliklerden genel olarak şu şekildedir: Sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşma gerekliliğini anlatan *örgütlülük*, isteğe dayalı katılımı esas alan *gönüllülük*, toplumsal iyiye katkıda bulunmaları gerekliliğini anlatan *kamu yararı gözetme ilkesi*, idari ve ekonomik olarak devletten ayrı olmaları gerekliliğini anlatan *özerklik*, gelir getirici faaliyetleri amaç edinmemeyi ifade eden *kar amacı gütmeme ilkesi*, toplumdaki diğer gruplarla eşit düzeyde demokratik ilişkiler kurmayı karşılayan *yatay ilişkilerin ön plana çıkması ilkesi* ve belli bir konuda *uzmanlaşma ilkesi* olarak sayılabilir (Acı, 2005b:211). Bu tüm özellikleri genel başlıklar altında değerlendirecek olursak sivil toplum kuruluşlarının ayırt edici özelliklerinden birincisi; gönüllülük ve özel alandan fedakârlık yapılması ilkesi diyebiliriz. Tekeliye göre, bu nitelik bireysel olan beklentilerle yakından ilişkilidir. Sivil toplum kuruluşları içinde yer almaya kimse zorlanamaz ve bu kuruluşlar içerisinde gönüllü olarak bulunanlar kendi özelliklerinden bir takım fedakârlıklarda bulunmak zorundadırlar. İkincisi, nihai amaçlarının topluma bir şey sunmak, toplumsal sahipliliğe katkıda bulunmak olmasıdır. Sivil toplum kuruluşları hiçbir biçimde başkaları üzerinde bir iktidar olma arayışında bulunmamaktadır. STK faaliyetleri içinde hiçbir dayatma bulunmaz ve bir iktidar olma çabası bulunmadığından kendi içinde çatışmaya neden olmaz. Üçüncüsü ise en önemli nitelik ise STK'ların açık ve belli bir konuda uzmanlaşmış olmalarıdır. Bu özellik toplumsal örgütlenmeye olanak vermesi açısından önem kazanmış bir niteliktir. Geniş katılımı amaçlayan, konuya özel toplumsal hareketlerin partileşmesini önleyebilen bir nitelik kazanmaktadır. Bir diğer nitelik ise, hiyerarşik ilişkileri yadsıyarak yatay ilişkilerin oluşmasına olanak tanınmasıdır. STK'dan beklenen toplumdaki diğer kuruluşlarla eşit olarak ilişkiler ve ortaklıklar kurmaktır. Bu özellik demokrasinin güçlenmesi açısından önemli bir niteliktir (Tekeli, 2012: 30).

Kısaca, günümüzde STK'ların dikkat çekici özellikleri şöyle sıralanabilir (Kaya, 2008b):

- Devlet aygıtının bir parçası değildirler. Devlete karşı hem yönetsel hem de mali açıdan özerktirler.
- Kendilerine çıkar sağlamayı hedeflemeyen bir amaç etrafında örgütlenirler.

- STK’lar siyasi görüş yelpazesinin dışında insanları hangi siyasi görüşten olurlarsa olsunlar ortak ilkeler doğrultusunda bir araya getirmeyi hedeflerler.
- Doğrudan devletten ödenek almazlar ancak kamusal fonlardan yararlanabilirler,
- Fertlerin gönüllü katılımı esasına dayanır.
- Amatör ruh ile profesyonel tekniği dengelemek amaçtır.
- STK’lar arasında rekabet ve işbirliği ön plana çıkar. Kişilerden ziyade ilkeler ön plana çıkar.
- STK’lar tek tip üye arama anlayışını terk etmiştir.
- STK’ların çoğalması kendi aralarında “işbölümü-uzmanlaşma-işbirliği” ilişkileri gerektirir.

Günümüzde STK’lar kapsam, örgütleniş biçimi, etkinlik alanları, finansman kaynakları ve denetimleri açılarından farklılıklar göstermektedir. STK’lar yerel boyutta örgütlenebilecekleri gibi, ulusal ve uluslararası bir örgütsel yapılanmaya da gidebilmektedirler. STK’ların etkinlikleri, belirli konularda kamu duyarlılığının oluşturulması, eğitim, kalkınma, topluluk örgütlenmesi, teknik yardım ve danışmanlık, politika çözümleri, tanıtım, araştırma ve değerlendirme dâhil birçok alana yayılmaktadır. STK’lar üyelerine ve mali destek sağlayan kuruluşlara hesap vermek durumundadırlar. Bu denetlenebilirlik, aynı zamanda program hedef kitlesi ya da grupları için de geçerlidir (Saltık, 1995: 21).

Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri şu şekilde özetlenebilir (Özalp, 2008):

- Toplumsal sorunlara çözüm üretmek amacıyla yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamak.
- Toplum içinde çalışmalarıyla ön plana çıkmış kişilere ve kurumlara maddi ve bilimsel destek yaratmak.
- Kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak projeler yapmak, akademik çevreyle birlikte aydınlatıcı kongre, konferans, seminer, toplantı gibi aktiviteler gerçekleştirmek.
- Ülkenin öncelikli hedeflerine ulaşmasında kamuoyu desteği sağlamak için medya vb. iletişim araçlarıyla gündem oluşturmak. Yayın ve yayımlar yapmak.

- Uluslararası gönüllü kuruluşlarla belirli bir konuda ittifak yaparak insanlık ve tabiat yararına çalışmak, olağanüstü durumlara hazır olmak, bu durumun aşılmasında gerekli kaynakların seferber olmasını mümkün kılmak.
- Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Eğitim–Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gibi kuruluşların mali kaynaklarından milli platformda yararlanmak için bu kuruluşlarla düzenli ilişkiler yürütmek, gerektiğinde yapısal reform ve mevzuat uyum çalışmalarını gerçekleştirmek.
- Yurt içi ve yurt dışı fon ve desteklerden yararlanmak için araştırma ve geliştirme merkezi kurarak sürekliliğini sağlamak

Sivil toplum çağdaş demokratik ve özgürlükçü yönetimler için olmazsa olmazlardan kabul edilmektedir. Sivil toplumun sivil alandaki somut göstergesi STK'lardır. Sivil toplum örgütleri ise siyasetten ekonomiye toplumsal yaşamdan sosyal dayanışmaya kadar hayatın birçok alanındaki temel faaliyetlere kadar rol oynayan esaslı aktörlerden olarak görülmektedir. Gösterdiği hızlı gelişmeler doğrultusunda kamu ve özel sektörler yanında 'üçüncü sektör' veya ' gönüllü sektör' adıyla yeni bir sektör haline gelen STK'lar daha önemli işlevler yerine getireceği göz ardı edilemez (Keskin 2007, Kaypak, 2012a).

2.3.2. Yönetişim ve STK'ların yerel kalkınmada yeri ve önemi

Yönetişim kavramı, kamu, özel sektör ve STK'ları kapsamaktadır. Yönetişimin geleneksel yönetimden farkını, halkın talep ve beklentilerini yönetime iletmede rol oynayan STK'ları yönetim mekanizmasına dâhil etmesi oluşturmaktadır. Yönetişim kavramı yerele *yerel yönetim* veya *kentsel yönetim* olarak yansımaktadır. Yerel yönetişimin başat aktörleri yerel devlet, yerel ölçekte etkinlik gösteren özel sektör ve sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilmektedir (Şengül, 1999). Yerel yönetişimin aktörlerinden birisi olan yerel yönetimler, halka en yakın yönetim kademesi olarak; yerel demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından birisi olan STK'lar ise yereldeki talepleri yerel yönetimlere iletmede ve bu yolla yerel demokrasinin gelişimini sağlamada diğer bir aktör olarak ön plana çıkmaktadır (Yalçındağ, 1999).

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nin yönetişime ilişkin olarak vatandaşların kendileriyle ilgili karar alma süreçlerine katılabilmeleri, örgütlenmeleri bir hak olarak ifade edilmektedir. Bu hakkın kullanılmasını sağlayacak olan en önemli araçlardan biri, sivil

toplum kuruluşlarıdır. Çağdaş bir yönetim anlayışı olarak kabul edilen yönetişimin öngördüğü çoğulcu, katılımcı demokrasinin, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim yapısının oluşturulabilmesi güçlü bir sivil toplumun oluşmasıyla mümkün olmaktadır. Güçlü bir sivil toplumun oluşabilmesi için ise bağımsız, etkili ve iyi işleyen sivil toplum kuruluşları sayesinde mümkün olmaktadır (Yıldırım, 2004:233).

Dünya Bankası'nın "yönetişim" kavramını kullanmaya başladığı ve yapısal uyum programlarında demokratikleşmenin önemine vurgu yaptığı 1989 yıllarında, sivil toplum kuruluşlarının da önemi artmıştır. Özellikle kalkınma anlamında; yerel gereksinimleri tanıma, yerel kaynaklara dayalı kalkınmayı teşvik etme, yerel düzeydeki her türlü etkinliği artırma ve yerel katılımı destekleme gibi STK'ların işlevleri büyük önem kazanmıştır (Zabcı, 2002). STK'ların yönetimde etkin bir aktör olarak rol alabilmelerinde, halkın katılıma olumlu yaklaşımının yanı sıra, yasal düzenlemelerin, yönetici ve yönetilenlerin sivil toplum ve STK'lara yönelik algıları ve yaklaşım düzeyleri belirleyici olmaktadır (Kaypak, 2012a). Belediyeler, STK'lar ile işbirliğine önem vermekte; hizmetleri sürdürürken, daha çok kendi özel çalışma alanlarında uzman olarak bilinen sivil toplum gruplarıyla işbirliği içerisine girmektedirler. STK'lardan özürlüler, çocuklar, kadınlar, gençler, yaşlılar, yoksullar, kimsesizler ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal, bilişim, spor, meslek edindirme kursları, kreş gibi alanlarda hayırsever destek hizmetleri beklenmektedir. Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının korunmasında, kentin rekabet avantajını oluşturma ve geliştirmede; daha büyük bir ekonomi için ihtiyaç duyulan kaynakların bölgeye yönlendirilmesinde yardım etmeleri; bölgenin değerini arttırıcı faaliyetlerde bulunmaları; yeni iş aktiviteleri yaratmaları ve büyütmeleri, işgücünün niteliğini geliştirici eylemlerde bulunmaları; dinlenme/boş vakit geçirme, park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik koruma hizmetleri ve sahipsiz hayvanlara yönelik hizmetlere katkı vermeleri beklenmektedir (Kaya, 2008a).

STK'ların yerel faaliyetlere en büyük katkıları, özellikle yerel yönetimlerin müdahalesinin yetersiz olduğu, ya da hiç olmadığı veya müdahalenin yerel halkı tatmin etmekten uzak bir tarzda yapıldığı durumlarda gerçekleşmektedir. Bu özel çalışma alanları; çevre temizlik, eğitim, kültür, sanat, tüketicinin korunması, imar ve iskân, doğal afetler ve trafik alanları olarak sıralanabilir. Örneğin, halk katılımını sağlamak açısından belediye girişimi ile gerçekleştirilmesi mümkün olan programlardan bir tanesi belli konularda kampanyalar

düzenlemektir. Belediyeler, STK'ların katkılarıyla, yerel halka dönük çevre koruma ve ağaçlandırma, mahallelere park, spor alanı kazandırma, atık kâğıt, cam/şişe ilaç toplama, temiz kent, güzel balkon gibi kampanyalara başvurmakta ve bu tür grupların katkılarıyla hazırlanan projeleri değerlendirmektedirler (Yalçındağ, 1999; Kaypak, 2012a).

Günümüzde resmi kuruluşların yetki ve sorumluluklarının azaltılması buna karşılık sivil örgütlerin yetki ve sorumluluklarının artırılması yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır. Bu eğilim çağdaş kalkınma anlayışının son yıllardaki en yaygın biçimidir. Çağdaş kalkınma yaklaşımında sürdürülebilir kalkınma ve insani yardım alanlarında başarılı sonuçlar elde edebilmek için sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ve tüm süreçlerde aktif görev alması arzu edilmektedir. STK'ların bu alanda önem kazanmalarının nedeni geçmiş dönemlerde uygulanan kalkınma politika ve stratejilerinin başarısızlığıdır (Yıldırım, 2004:210).

Günümüzde kalkınmanın en önemli girdisi bilgi ve bilgiyi kullanacak olan insan ile bu insanların birlikteliğinden oluşan sosyal yapıdır. Bilgiye ulaşabilen ve bilgiyi üretim süreçlerine entegre edebilen kentler, gelişimde önemli bir avantaj yakalamaktadırlar. Bilginin en önemli sermaye haline dönüşmesi sebebiyledir ki, günümüz toplumuna “Bilgi Toplumu” denilmektedir. Bilgi toplumu, bilginin üretilmesi, bilgiye ulaşılması, bilginin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Yerel gelişimin sağlanabilmesi için de; yörede, ekonomik ve sosyal kalkınmaya dönük işbirliği, ortak yaklaşım, bilgi/beceri paylaşımı ve ortak hareketi özendirmek; dünya ile iletişim kurmak; yöredeki paydaşların evrensel gelişmeleri izlemelerini kolaylaştırmak, yurtdışı yatay ilişkileri özendirmek gerekmektedir. Bu hedeflerin sağlanabilmesi için yerel girişim çalışmalarının yerel, ulusal ve uluslararası alanda karşılıklı bilgi, tecrübe alışverişini sağlayacak mekanizmalara sahip olması zorunludur. Bu zorunluluğun gereğini yerine getirebilmek için dikeyde ve yatayda sağlıklı bilgi akışını sağlayacak ağlar kurulmalıdır. Yerel gelişim için ağların oluşturulmasında sivil oluşumlar resmi kurumlara göre daha avantajlıdır. Esnek örgütlenme yapıları, bürokratik işlemlerden arındırılmış iş yapma yöntemleri ile daha hızlı ve etkin çalışabilmektedirler (Kaya, 2014).

Yönetim anlayışında yaşanan gelişmeler sonucunda, örgütlenme özgürlüğünün yasal ve kurumsal boyutlara taşınması, birey ve grupları belirli amaçlar, tutumlar vb. noktasında birlikte hareket etmeye yöneltmiştir. Bu çerçevede, bireyler “aktif vatandaş” anlayışı

içinde kendi hak ve özgürlüklerini ortak amaçlar doğrultusunda kendileri geliştirmek üzere STK çatısı altında hayata geçirilen örgütlenmelere gidebilme olanağına sahiptirler. Kurumsal yapıların sorunları çözmede ve artan talepleri karşılamada yetersiz kalmaları örgütlenme özgürlüğünün önünü açan nedenlerdendir. Bu noktada, kentsel alana yönelik kararlarda bireysel ve örgütlü katılım eksikliğinin yanında, bireysel ve örgütsel etkinliğin yetersizliği STK'ların katılımını daha da önemli hale getirmiştir. STK'lar, bu mekanizma içinde insanların yaşam çevrelerini biçimlendirme isteklerinin bir aracı konumuna sahip olmaktadır (Yalçındağ, 1999).

Büyük kentlerde, kent sorunlarının çözümünde çoğulculukla birlikte hareket etme gereksinimi giderek kendini daha fazla hissettirmektedir. Bu doğrultuda, kentin kendi bünyesinde var olan STK'lar, kent yönetimlerinde, yönetim ile yerel topluluklar arasında aracılık rolünü yapacak ve katılımlı bir yönetim anlayışını hayata geçirecek olan yegâne potansiyel güçtür. Ayrıca, STK'ların kent yönetimlerini etkilemesi ve ilişkiye girmesi, ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle, sahip oldukları siyasal kültür ve örgütlenme anlayışıyla da yakından ilgilidir (Keskin, 2007).

3. TÜRKİYE’DE YEREL KALKINMA VE YÖNETİŞİM KAPSAMINDA STK’LAR

Bu bölümde, Türkiye’deki yerel kalkınma çabaları ve yönetim olgusunun ortaya çıkış dinamikleri ile STK’ların tarihsel gelişim süreci ve Türk hukuk sistemindeki yeri irdelenmiştir.

3.1. Türkiye’de Yerel Kalkınma ve Yönetişim Çıkış Dinamikleri

Kalkınmanın ulusal ölçekten, yerel ölçeğe kaymasının temel sebeplerinden birisi, günümüzde uluslararası rekabetin, kentler arası rekabete dönüşmesidir. Medeniyetlerin kuruluş merkezleri olan kentler, yüzyılımızda kalkınmanın da önemli birer uygulama alanları olma görevini üstlenmektedir. Yerel Kalkınma ve Yönetimi kavramı, dünyamız için yeni bir kavram değildir. Yerel kalkınma yaklaşımı her ne kadar son yıllarda sıklıkla konuşulan konular arasına girmişse de aslında uygulamalar uzun geçmişe dayanmaktadır. Bu konu üzerinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Avrupa Birliği politikalarında önemle durulmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD), bu konuda çalışmalar sürdürmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği (AB) politikalarında, yerel yönetimlerin ve yerel kalkınmanın ayrı bir özelliği ve önemi bulunmaktadır. 1990’lı yıllarda yönetim kavramının yanı sıra yönetim kavramının önem kazanmasıyla gelişmiş ülkelerde kamu yönetimi anlayışı köklü bir değişim içerisine girmiştir. Artık kamu kurumları, yaptırın değil, tüm aktörlerle birlikte sorunun tartışın, çözüm üreten, planlayan, uygulayan ve kontrol eden yönetim yaklaşımı yani Yönetişim modelini uygulamaya başlamışlardır. Yönetişim, konunun ilgili taraflarının ve özellikle sivil toplum örgütlerinin aktif katılımını ön görmektedir. Dünyada yaşanan bu gelişmeler paralelinde Türkiye’de de yönetim alanında değişimler önem kazanmış, özellikle Avrupa Birliği tam üyelik sürecinde, yerel değerleri koruyarak, yerelden küresele kadar sağlıklı bir şekilde kalkınmayı sağlamak adına ülkemizde kamu yönetimi pratiği ve uygulamalarında değişim yaşanmıştır (Kaya, 2007:36).

Yerel kalkınmanın geçmişine baktığımızda özellikle kendi tarihimizde yerel kalkınmanın başarılı uygulamaları görülmektedir. Osmanlı dönemi vakıf uygulamaları aslında yerel kalkınma çalışmaları olarak değerlendirilebilir. Pek çok sağlık kuruluşu, kervansaray,

çarşı, içme ve kullanma suyu tesisi, okul gibi hizmetler vakıflar eliyle gerçekleştirilen yerel kalkınma çabasının ürünüdür. Yerel kalkınma adına ortaya konulan ve katılımcılığa vurgu yapılan yasalardan ilki 1924’de çıkarılan Köy Kanunu’dur. Kanun kapsamında, köylerin çağdaş yaşam koşullarına ulaştırılması ve kırsal kalkınmanın sağlanması için bu yasa ile pek çok yeni hüküm ve kurum getirilmiştir. Köy Kanunu, 15. Maddesi’nde yer alan “köy işlerinin birçoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır” hükmü ile köylerimizde yüzyıllardır var olan imece usulü, bir kırsal kalkınma yöntemi olarak köy yükümlülükleri arasında sayılmıştır. Ayrıca köydeki kararların 18 yaşın üstündeki köylülerden oluşan Köy Derneğinde alınması zorunluluğu katılımcı kalkınmanın ilk örneğini oluşturmaktadır (Toksöz, 2004).

1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu da katılımcı yönetimin iyi bir örneğini sergilemektedir. Bu kanunun 13. Maddesi’nde yer alan “Hemşeri Hukuku” tanımıyla hemşerilerin belediye işlerinde ve belediye idaresinde söz sahibi olmalarını öngörmektedir. Ancak 1930 yılında yasaya konan bu hüküm bu güne kadar uygulama alanı bulamamış ve sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Her ne kadar halk meclisleri kanalıyla halkın bilgilendirilmesine yönelik kimi mekanizmalar ortaya konmuşsa da, katılım hakkı hemşerilere sağlanamamıştır (Kaya, 2007: 26).

Ülkemizde son dönemde başlatılan ve halen devam eden yeniden yapılanma sürecindeki yasal düzenlemelerle, artık belediyelerin yerel kalkınmada etkin bir rol oynamalarının önü açılmış; yürütülen kamu ve yerel yönetim reformu kapsamında belediyelerimizin yetkilerinin artırılması söz konusu olmuştur. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. Maddesi’ne göre; “kent ekonomisi ve ticaretini geliştirici çalışmalar yapmak”, belediyelerin asli görevleri arasında sayılmıştır. Aynı Kanunun 15. Maddesi’nde; yatırımları teşvik için arsa tahsisi ve alt yapının yapılması yönünde belediyelere yetkiler verilmiştir (TBMM, 2005).

Türkiye’nin Ulusal Kalkınma Planlarında da yerel kalkınma konusuna değinilmiş ve kalkınmada katılımın önemine vurgu yapılmıştır. 9. Kalkınma Planı Yerleşme–Şehirleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu’nda yerel kalkınma sorunlarından üzerinde durulmuş ve uygulama stratejileri ve kurumsal düzenlemeler alt başlıklarında yerel kalkınma politikalarının saptanmasında etkin rol oynayacak yerel aktörlerin (paydaşların) katılımı bağlamında özellikle STK’ların önemi üzerinde durulmuştur (DPT, 2007: 52). Nitekim

ulusal kalkınmanın 5 (beş) temel stratejik alanından birisi de “*yerel katılımı artıracak, ortak girişim alanlarını geliştirecek ve yerel ekonomik gelişmeye yerel aktörlerin kolektif müdahalesini düzenleyecek yeni yerel yönetim modelleri ile kurumsal yapının güçlendirilmesi*” olarak belirlenmiştir. Söz konusu planda, bölgesel gelişme stratejilerinin başarısının büyük ölçüde merkezi ve yerel birimlerin iş birliği içinde ortak hareket etmesine bağlı olduğuna işaret edilmiştir (DPT, 2003).

Yerel kalkınmada katılımın önemine vurgu yapılmasıyla beraber bireylerin taleplerinin çeşitliliğine olanak veren STK’lar, kalkınmanın önemli aktörleri olarak görülmeye başlanmıştır. STK’lar bireylere küçük kamu alanları oluşturarak kamusal mal ve hizmet üretme ve bireylerin katılımcı demokratik süreçlerden doyum elde etmesi yollarını açmaktadır (Tekeli, 2012:196). Dolayısıyla ülkemizde STK’lara büyük önem verilmekte, kalkınmanın birer aktörleri olarak görülmektedir.

3.2. Türkiye’de STK’ların Gelişimi

Türkiye’de STK’ların tarihçesi 1990’lı yıllara uzanmaktadır. Ancak, Osmanlı dönemindeki vakıflar günümüzdeki mevcut STK’ların temelini oluşturduğu için STK’ların gelişimini, Cumhuriyet öncesi (Osmanlılar Dönemi) ve sonrası olmak üzere tek bir başlık altında detaylı olarak irdelenmekte ve diğer bir başlıkta ise STK’ların Türk hukuk sistemindeki yerine değinilmektedir.

3.2.1. Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası STK’lar

Türkiye’de sivil toplumun gelişiminin tarihi çok eskilere dayanıyor olsa da, Türkiye’deki sivil toplum tartışmalarının, özellikle son yıllarda yoğunlaştığı söylenebilir. Bunun nedenlerinden biri, dünyadaki tartışmaların ülkemizde de yankı bulmasıdır. Ülkemizde ilk örnekleri 1940’lı yıllarda görülen, ancak 1980’li yıllardan sonra büyük bir gelişim gösteren sivil toplum örgütlerinin sosyal yaşamda ve kamusal alanda etkili olmaya başlaması büyük önem taşımaktadır (Ercan,2002).

Türkiye’de sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının gelişimini cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki başlık çerçevesince incelenmesi yerinde olacağından, bu bölümde Osmanlı Devleti’nden günümüze kadar geçen süreçte sivil toplumun varlığı, ortaya çıkış

sebepleri, gelişimi, koşulları, özellikleri irdelenerek, Türkiye'deki sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu olgusu ele alınacaktır.

19. yüzyıldan itibaren yoğunlaşmaya başlayan batıya açılma dönemi, Osmanlı sivil toplum örgütlenme modelinin de başlangıcı sayılabilir (Önal, 2000: 17). Osmanlı toplumunda batılı anlamda sivil toplum taleplerinin başlangıç noktasını modernleşme taleplerinin başlangıç noktası ile paralel düşünebiliriz. Osmanlıdan günümüze modernleşme sürecini Tanzimat, Islahat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet diye kaba bir çizgi üzerinde ifade edecek olursak, modernleşme talebinin aşağıdan yukarıya doğru değil de yukarıdan aşağıya doğru bir seyir takip ettiğini, bu süreçte siyasal amaçlı sivil toplum örgütlenme taleplerinin de kendini merkezin dışında hisseden kesimlerden gelmekte olduğunu görmekteyiz. Bunları, bazı azınlık grupları, jön Türkler ve devamı niteliğindeki ittihat ve terakki hareketi ve kurtuluş savaşı yıllarında farklı amaçlarla kurulmuş olan cemiyetler şeklinde ifade edebiliriz (Abay, 2004a).

Osmanlı devleti, askeri bürokrasinin hâkim olduğu güçlü bir devlet olması ve bu gücünü sürdürebilmesi amacıyla kendisine karşı yapılabilecek her türlü harekete karşı durmuştur. Bu nedenle; Tanzimat öncesi dönemde, Osmanlı'da sivil toplum çok fazla gelişemediği, toplum içerisinde ve kendisinin dışında gelişecek herhangi bir sosyal yapılanmaya imkân tanımadığı görülmektedir (Arslanel, 2001).

Osmanlı devleti batılılaşma sürecini başlatan tazminatla beraber Osmanlı sosyal, kültürel ve siyasal hayatında önemli değişiklikler olmuştur. Giyim-kuşam, mimari-sanat ve yaşam biçimi açısından değişen-gelişen yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmıştır. Batı ile ticaret ve sanayi ilişkilerine girilmiş ve devlete etki edecek tazminat reformları, ıslahat düzenlemeleri getirilmiştir. Ancak batılılaşma olgusunun Osmanlı halkı içerisinde uygulanamamasından ötürü batı toplumunda görülen bazı sivil toplum kurumlarını yaygın olarak Osmanlı devletinde görülememektedir (Önal, 2000: 23).

Ancak Osmanlı toplumunda sivil toplum potansiyeli taşıyan bazı unsurlardan bahsedilebilir. Bu unsurlardan birincisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun millet sistemine dayalı bir toplumsal yapısının olması ve farklı milletlere sınırlı da olsa özerk bir alan tanımış olması sivil toplum görüntüsü çağrıştırabilir.

İkincisi, sivil toplum unsuru olabilme özelliği taşıyan yapılanma ise loncalardır. Loncalar, usta çırak ilişkisi oluşturulan ahilik teşkilatına dayanır. Zamanla şehirlerde merkezileşen ahilikler, esnaf birlikleri sekline dönüşerek loncalar seklini almışlardır. Loncalar toplumsal işlevleri nedeniyle Osmanlı toplum yapısında bir sivil toplum unsuru olarak zikredilmesi son derece önemlidir.

Üçüncüsü ise kurumsallaşmış olan dini örgütlenmelerdir. Dini örgütlenmeler resmi düzeyde ve halk düzeyinde olmak üzere ikili bir yapılanma olarak görülür. Resmi kanat Şeyhülislamın temsil ettiği ulema grubu (şeyhülislam, kadı, müderris vb.)dur. Dini örgütlenmelerin halk kanadında ise “tarikatların” olduğunu görüyoruz. İslam toplumlarının gerçek anlamda sivil dini örgütleri diyebileceğimiz tarikatlar en güçlü liderleri bile zaman zaman etkileyip yönlendirebildikleri halde, sürekli olarak devletin resmi bürokratik örgütlenmesi dışında kalmışlardır. Tarikatlar, Osmanlı’da devlet ile toplum arasında, bugünkü şekliyle ve anlamıyla bulunmayan ikincil gruplardan (dernekler, baskı grupları, sendikalar vb.) doğan boşluğu doldurarak, devlet ile toplum arasında tampon görevi görmüş ve devlet ile toplum arasındaki iletişimi sağlayan kanallardan biri olmuştur. Fakat bununla birlikte kendi iç yapılanmaları nedeni ile batılı tarzda bir sivil toplum unsuru olmadıkları da rahatlıkla söylenebilir.

Dördüncüsü ise; sivil toplum örgütlenmesi ise vakıflardır. Kurumsal anlamda bir sivil toplum örgütlenmesi olarak tanımlanabilecek vakıf kurumu, Dünya’da henüz “sosyal adalet”, “sosyal refah”, “dengeli gelir dağılımı”, “sosyal güvenlik” ve “sosyal hizmet” gibi kavramlar telaffuz edilmediği dönemlerde ortaya çıkmıştır. ~~doğu~~ İslâm toplumlarında özellikle de Osmanlı toplumunda devletin organizasyon semasında yer almayan ama devletin ilgisi ve bilgisi dâhilinde bu kavramların içini doldurmaya yönelik sosyo–ekonomik ve sosyo–kültürel bir faaliyet alanı ve örgütlü sivil dayanışma örneğidir. Vakıflar, diğer sivil toplum potansiyeli taşıyan unsurlara göre daha bağımsız olmalarının yanında diğer unsurlara destek olmaları açısından da ayrı bir öneme sahiptir (Abay, 2004b).

Tanzimat dönemi ve sonrasında ise; Osmanlı Devleti’nde modernleşme ve yenilikçi hareketlere rastlanmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan Sened-i İttifak, Gülhane Hatt-ı Hümayunu, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet gibi yenilikçi hareketler ve

gerçekleştirilen hukuki reformlar, devletin varlık alanlarını daraltarak, sivil toplum inisiyatifini genişletmiştir (Koç, 2005).

Cumhuriyet döneminde ise, yeni bir devlet ve toplum projesi ile girilmiş olsa da, sivil toplum örgütlenmesi açısından Osmanlı'dan devralınan siyasal ve toplumsal kültürün büyük ölçüde devam ettiği söylenebilir. Tek parti yönetimi döneminde, sivil toplum kuruluşlarının gelişiminde bir duraksama olmuştur. Bu dönemde, hukuki düzenlemeler ile meslek ve esnaf örgütleri denetim altına alınmıştır. Ayrıca, dernekleşme oranında düşüşler olmuştur. Bu dönemde; Türk Ocakları, Türk Kadınlar Birliği gibi dernekler kapatılmıştır. Bu dönemde, yeni bir toplumsal örgütlenme modeli olan Halk Evleri ile toplumsal kalkınmanın ve modernleşmenin sağlanması amacıyla Köy Enstitüleri kurulmuştur (Arslanel, 2001).

Türkiye'de sivil toplumun dönüm noktaları olarak, 1946'da çok partili hayata geçiş ve 1950'de Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelmesi gösterilebilir. Çok partili dönemle beraber demokrasinin kısmen de olsa gelişmeye başladığı, toplumsal bazda görece özerk ortamların oluşmaya başladığı, toplumdaki farklı kesimlerin örgütlenmeye başladığı ve bu bakımdan da sivil toplumun serpilmeye başladığı görülmektedir (Abay, 2004a). Çok partili hayata geçiş sivil toplumun gelişmesi açısından da önemli katkılar sağlamıştır. Demokrat Parti döneminde, siyasal alanda yaşanan gelişmelerin yanında, sivil örgütlenmelerin yaygınlaştığı ve güç kazandığı görülmektedir. Bu dönemde çeşitli şekillerde (siyasal partiler, basın kuruluşları, dernekler ve sendikalar gibi) örgütlenmelerin ortaya çıkmasına imkân sağlanmıştır (Arslanel, 2001).

Ancak, Demokrat parti iktidarının son on yılında ivme kazanan siyasal rejim bunalımı ve sivil toplum kesimlerinin taraf olmaları, 27 Mayıs 1960 müdahalesi ile sonuçlanmıştır. Askeri müdahale sonrası hazırlanan 1961 Anayasası ile çoğulcu bir demokrasi amaçlanmıştır. Bu Anayasa ile sivil topluma örgütlenme yolları açılmasının yanında, özerk anayasal kuruluşlar da Anayasa'da yer almıştır. 1961 Anayasasının düşünce, ifade, örgütlenme, basın yayın ve kişisel haklar alanındaki özgürlükleri güvence altına alması ayrıca sosyal devlet ilkesine dayalı bir devlet modelini hedef alması, sivil toplumun gelişimi açısından çok önemlidir. 1970'lerden itibaren siyasi partiler, sivil toplum kuruluşlarını kendi konumlarını güçlendirmek ve oy potansiyellerini artırmak için kullanmışlardır. Siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşlarıyla çok yakından ilgilenmeleri,

ideoloji ile ilgisi olmayan dernekleri dahi siyasi kutuplaşmaları içine çekmiştir. Bu durum, 12 Mart 1971 yılındaki askeri muhtıraya kadar devam edegelmiştir. Muhtıra sonucunda siyasi partiler, dernekler ve sendikaların, 1961 Anayasası ile başlatılan sivil toplumun güçlenmesi sürecinde bir gerileme yaşadığını söylemek mümkündür (Arslanel, 2001).

Türkiye’de 1980’li yılların başı sivil toplum örgütlenmesi ve sivil toplumun oluşumu açısından yeni bir başlangıç olarak kabul edilebilir. Çünkü dünyadaki gelişmelere paralel olarak 12 Eylül 1980 askeri darbe döneminin arkasından “birey devlet için midir yoksa devlet birey için midir” tartışması bütün toplum kesimlerini tartışmanın içine çekmiş ve böylelikle sivil toplum alanı genişlemeye başladığı söylenebilir (Abay, 2004b). 28 Şubat darbesiyle de sivil toplum alanını daraltmış olsa da dünyadaki gelişmeler ve Türkiye’nin Avrupa birliğine katılım süreci içine girmesi, demokratikleşmenin ve sivil toplum alanının genişleyeceğini göstermektedir (Abay, 2004a).

1980’lerden itibaren Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’nde yaşanan gelişmeler, Batı ve Latin Avrupa’daki askeri cunta yönetimlerinden demokrasiye geçiş süreçlerinin başarısı, tüm dünyada sivil toplum kavramının yeniden canlanmasına öncülük eden gelişmelerdir. Demokratikleşme sürecinin potansiyel gücü olarak görülen sivil toplum örgütlerinin mali açıdan desteklenmeleri gerekiyordu.

1992’de gerçekleştirilen Rio Konferansı sonrasında sivil toplum örgütlerinin katılımına açık uluslararası projelerin desteklenmesi eğilimi ortaya çıkmış, bunun sonuçları ülkemize de yansımıştır. Vancouver’de yapılan Habitat–I Konferansı sonrasında Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 100’ü aşkın ülke ulusal komiteler oluşturarak, Ulusal Gündem–21 hazırlığı sürecine girmişlerdir. Globalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte uluslararası alanda ulus–aşırı özellikleriyle karşımıza çıkan bazı sivil toplum örgütlerinin, uluslararası kurumlarda “danışman” statüsüne sahip olduğu, özellikle 1993 Viyana İnsan Hakları Toplantısı sonrasında Birleşmiş Milletler’in sivil toplum kuruluşlarına daha geniş ve etkin roller vermeye başladığı görülür.

Haziran 1996’da İstanbul’da yapılan Habitat–II Konferansı sonrasında Yerel Gündem–21 çabalarının yoğunlaşması, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi yanında, sivil toplum kavramının kamusal tartışma gündemine girmesini

sağlamıştır. Çünkü Habitat gündeminin etkin olarak pratik yasama geçirilmesi, öncelikle yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve yurttaşların etkin katılımını öngörüyordu. Habitat İstanbul Bildirgesi, 12. Maddesi, hükümetlere, sivil toplum örgütlerini ve yerel yönetimleri “yapabilir kılma” stratejisinin gerçekleştirilme yolları ile katılım sağlanması yollarını göstermekte ve bu konuda yükümlü tutmaktadır (Tosun, 1998).

1980 sonrası dönemde gelişen sivil toplum kuruluşları; vakıf, dernek tüzel kişilikleri altında yasal konumda faaliyet göstermekte olup bu dönemde, Türkiye’de piyasa ekonomisinin ön plana çıkarılması ile birlikte, özel kesim üzerinde bürokratik kontrol ve işlemlerin azaltılmış olması bütün bunlarda sivil toplumun canlanmasına yol açmasını sağlamıştır (Tosun,1998).

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) toplumsal algıda tanınırlık bakımından zirveye çıktığı dönem, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi sonrasındaki süreçtir. Bu dönemde Sivil Toplum Kuruluşları, toplumsal dayanışma anlamında son derece nitelikli ve karşılıklı güvene dayalı bir ortam yaratmıştır. Bu dönemde kamuoyunun STK bakısında önemli bir pozitif değişim yaşanmış ve STK’lar daha meşru bir kurum olarak algılanmıştır (Özalp, 2008).

Son dönemlerde, Türkiye’de sivil toplum gelişmeye başlamıştır. Sivil toplumun gelişmesi bu süreçte sivil toplum kuruluşlarının toplum içinde yaygınlaşmasına ve sayılarının artmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ağırlıklı olarak; hemşeri örgütleri, vakıflar, dernekler, meslek odaları ve düşünce kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır (Keyman, 2004:1-34).

3.2.2. Türk hukuk sisteminde STK’ların yeri

Hukuk sisteminde “sivil toplum kuruluşu” şeklinde bir hukuki statü yoktur. Türkiye’de sivil toplum kuruluşları (STK) olgusunu, işlevsel ve niteliksel olarak karşılayabilen 2 (iki) yasa kalıbı bulunmaktadır. Birincisi, Dernekler Kanunu, ikincisi ise Vakıflar Kanunu’dur.

1982 Anayasası dernek–vakıf kurma özgürlüğü ile ilgili düzenlemeler içerirken aynı zamanda temel kanun niteliğindeki, Türk Medeni Kanunu da, dernek ve vakıflarla ilgili düzenlemeler içermektedir (Özalp, 2008). STK’lar hukuk sisteminde içerisinde anayasada

nasıl düzenleneceği hem örgütlenme hem de devlet-sivil toplum ilişkisi açısından önem taşımaktadır. II. Meşrutiyet dönemine kadar fiili olarak gelişen örgütlenme, Kanun-ı Esasi adını taşıyan ilk Anayasa’da “temel hak ve özgürlük” olarak yer almamaktadır. II. Meşrutiyet’in ilanından bir yıl sonra 1909 yılında Kanun-ı Esasi’de yapılan değişikliklerden biri 120. Madde’nin eklenmesidir. Bu madde ile Osmanlı yurttaşlarının toplanma hakkı anayasal güvence altına alınmıştır (Önal, 2000).

Tanzimat sonrası sivil toplum kuruluşlarının hukuksal yapılarını günümüz hukuk sistemi açısından değerlendirecek olursak, sivil toplumu oluşturan bireyleri toplumsal, ekonomik ve siyasal amaçları gerçekleştirmek için çeşitli şekillerde birleştiklerini ve bunların bir kısmının tüzel kişilik kazandığını görürüz. Meslek kuruluşları kamu tüzel kişileridir, diğerleri ise özel hukuk tüzel kişileridir. Sosyal yardımlaşma vakıfları, çevre vakıfları gibi bazen melez kuruluşlarda görülür (Önal, 2000).

Cumhuriyetin ilanından sonra kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda ise “Türklerin Hukuki Ammesi (Türklerin Kamu Hukuku) başlıklı 5. Bölüm, 70. Maddesi’nde “*Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağış, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurma hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarındanandır*” ibaresiyle dernek kurma hakkına yer verilmiştir (TBMM, 1945).

1982 Anayasası, 33. Maddesi’nin 1995 ve 2001 yıllarında geçirdiği değişiklikler sonrasında “Dernek Kurma Hürriyeti” başlığıyla “*Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir*” fıkrasıyla son şekliyle düzenlenmiştir. Dernek kurma hakkı 1982 Anayasası ile güvence altına alınmış bir hak olarak gözükmektedir. Bu temel hak aynı Anayasada 51. Madde ile sendikalar için, 68. Maddede de siyasi partiler için öngörülmüştür (TBMM, 1982).

22.11.2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 56. Maddesi’nde dernek tanımı; “*Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır.*” şeklinde yapılmıştır (TBMM, 2001). Bu hükümden, derneklerin tüzel kişiliğe sahip “kişi”

toplulukları olarak tanımlandığı söylenebilir. Ayrıca “kazanç paylaşma dışında” ibaresiyle de sivil toplum kuruluşu olarak yasal anlamda nitelik kazanmıştır.

Türk Medeni Kanunu, ilgili diğer maddelerinde derneklerin kuruluşu, organları, faaliyetleri, üyelik gibi konularda düzenlemeler getirilmiş, 101. Maddesi’nde vakıflar; “*gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca örgütlenmeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklardır*” şeklinde tanımlanmıştır (TBMM, 2001).

Belediye Kanunu, 13/2, 24/5, 41/2, 60/m, 76/2 ve 3. maddelerinde, belediye yönetimlerinin sivil toplumla ilişki kurmaları, onların meclislerde temsilinin sağlanması, ortak projelerin üretilmesi, görüşlerine başvurulması ve bunların dikkate alınması gibi hükümler yer almıştır. Örneğin, Madde 13/2’de “*Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.*” İfadesiyle sivil toplum kurumlarının da katılımını sağlaması gerektiği vurgulanırken, Madde 24/5’te yer alan “*Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.*” İbaresiyile de sivil toplum örgütlerinin yer alması gerektiği ve özellikle kendi faaliyet alanlarıyla ilgili konularda oy hakkı olmaksızın görüş bildirebilecekleri hükme bağlanmıştır. Madde 41/2’ de “*Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.*” ifadesi ile yine, madde 60/md.’de sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri, madde 76/2’de oluşturulacak kent konseylerinin etkin faaliyeti için sivil toplum kurumlarının katılımı ve desteğinin isteneceği hükme bağlanmıştır (TBMM, 2005).

Türk hukuk sisteminde sivil toplum kuruluşları içerisinde dernekler, vakıflar, sendikalar ve mesleki kuruluşlar yasal statülerini kazanma anlamında hem yapısal hem de işlevsel yönden önemli bir yere sahiptir. Ayrıca çağdaş sivil toplum anlayışını bugünkü yasal

zeminde yansıtabilen dört ana kategori olarak dernekler, vakıflar, sendikalar ve mesleki kuruluşlar, günümüz sivil toplumunu değerlendirmenin bir ölçütü olarak sivil toplum kuruluşlarını tanımak açısından önemli birer sivil toplum kuruluşları niteliğindedir (Özalp, 2008).

STK'ların yerele katkı tutumlarının ayrıntıda incelenmesini ön gören bu tez çalışmasında, sivil toplum kuruluşu olarak Türkiye'de yasal anlamda statülerini kazanmış olan bu dört sivil toplum kuruluşu (dernek, vakıf, sendika ve meslek kuruluşları) üzerinden değerlendirmelerin yapılması önem kazanmıştır.

4. YÖNETİŞİMİN TEMEL AKTÖRÜ OLARAK STK’LAR: ANTAKYA ALAN ARAŞTIRMASI YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Bu bölümde, yönetişimin temel aktörlerinden olan STK’ların yerel düzeyde etkinliğini sorgulamaya yönelik tezin alan araştırması yöntemi ve kapsamından bahsedilmektedir. “Alan araştırması amacı ve yöntemi” alt başlığında kısaca; tezin amacı, araştırma soruları, görüşme yapılan STK’ların dağılımı, görüşme yöntemleri ve anket formun içeriği yer almaktadır. Diğer alt başlıkta ise Hatay geneli olmak üzere Antakya merkez ilçedeki STK’ların mevcut durumu ortaya konmaktadır.

4.1. Alan Araştırması Amacı ve Yöntemi

Yerel kalkınma yaklaşımlarında devletin azalan rolü, kalkınmanın temel aktörlerinin kimler olacağı ve bu aktörlerin yüklenecekleri sorumlulukların neler olacağı sorularını gündeme taşımaktadır. Güçlü devletin yerini alan çok aktörlü yapı yeni karar mekanizmalarını ve yönetim şekillerini gerektirirken, yerel potansiyellerin değerlendirilmesi içsel büyüme modellerinde benimsenmiştir. İçsel büyüme ve çeşitlenen aktörlere dayanan yerel kalkınma yaklaşımı çalışmaları da yönetim kavramına yapılan vurguyu artırmıştır.

Yönetimdeki aktörler denince akla yöneten olarak tek bir aktör olan devlet gelmekte ve diğer aktörlerin hepsi ikinci ya da üçüncü derecede öneme sahip olmaktadır. Ancak yönetişimin çok aktörlü boyutu, bu anlayışı değiştirerek yerine, küresel ölçekten yerel ölçeğe kadar tüm aktörlerin eşit düzeyde öneme ve haklara sahip oldukları bir anlayış getirmektedir (Duman, 2006). Dolayısıyla yönetim kamu, özel, sivil aktörleri birer paydaş olarak kabul etmekte ve bu aktörler arası karşılıklı işbirliği ve katılımı öngörmektedir. Yönetişim yaklaşımında bu kuruluşlar arasındaki ilişki, hepsinin ortaklaşa birtakım görev ve sorumlulukları yerine getirmesi zorunluluğundan doğmaktadır ve bu nedenle yönetişimin doğasında “çok aktörlülük” ve “etkileşim” vardır.

Yönetişim anlayışının en belirgin özelliği ise kamusal kararların alınmasında ve uygulanmasında merkezi yönetimin egemen ve belirleyici güç olmaktan çıkarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası pek çok aktörün sürece dahil edilmesi ve diyalog ortamının

oluşturulması, devletin iktidarını başka güçlerle paylaşması, ayrıca sivil toplum örgütlerinin karar alma süreçlerinde rollerinin artmasıdır. Bu kapsamda yönetim geleneksel yönetimden farklı olarak sivil toplum kuruluşlarını da içermesi nedeniyle daha geniş kapsamlıdır, toplumdaki çeşitli görüş ve çıkarları uyumlaştırma sürecidir, işbirliği yapmayı ön plana çıkarmakta ve yatay ilişkileri içermektedir (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2007).

Yönetim anlayışında yaşanan gelişmeler sonucunda, örgütlenme özgürlüğünün yasal ve kurumsal boyutlara taşınması, birey ve grupları belirli amaçlar, tutumlar vb. noktasında birlikte hareket etmeye yöneltmiştir. Bu çerçevede, bireyler “aktif vatandaş” anlayışı içinde kendi hak ve özgürlüklerini ortak amaçlar doğrultusunda kendileri geliştirmek üzere STK çatısı altında hayata geçirilen örgütlenmelere gidebilme olanağına sahiptirler. Kurumsal yapıların sorunları çözmede ve artan talepleri karşılamada yetersiz kalmaları örgütlenme özgürlüğünün önünü açan nedenlerdendir. Bu noktada, kentsel alana yönelik kararlarda bireysel ve örgütlü katılım eksikliğinin yanında, bireysel ve örgütsel etkinliğin yetersizliği STK’ların katılımını daha da önemli hale getirmiştir. STK’lar, bu mekanizma içinde insanların yaşam çevrelerini biçimlendirme isteklerinin bir aracı konumuna sahip olmaktadır (Yalçındağ, 1999).

1990 sonrası neoliberal yaklaşımların bir sonucu olarak ortaya çıkan yönetim anlayışı çerçevesinde STK’lar kamu sektörü ve özel sektörle birlikte yönetimde sorumluluğu paylaşacak kurumlar olarak gündeme gelmeye başlamış ve özellikle kamu otoritesinin yetersiz kaldığı eğitim, sağlık, çevre, kırsal-kentsel kalkınma gibi değişik alanlarda önemli işlevler üstlenmeye başlamışlardır. Diğer yandan yerelde iyi yönetimin başarısı; kamu – özel sektör ve STK’ların katılımcı ve çoğulcu bir toplum yapısı içinde birlikte hareket ettiği bir yönetim yapısının varlığı ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Özellikle de yerelin kalkınması çalışmalarındaki başarı, yerel aktörler arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesiyle mümkün olmuştur. Ayrıca iyi işleyen yönetim süreçleri, etkili sivil toplum kuruluşları sayesinde mümkün görülmüştür.

Bu gelişmeler temelinde yerel yönetişimin sürecinde önemi vurgulanan STK’ların yerel kalkınmadaki etkinlikleri ve aktörler arası ilişki düzeyleri tez kapsamında sorgulanmaktadır. *Tezin amacı*; yönetişimin temel aktörlerinden STK’ların Antakya’da rolünün ve etkinlik düzeyinin analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda iki araştırma

sorusu, “Yönetişim ve demokrasi tartışmalarında önemi vurgulanan STK’lar yerel kalkınmanın ve yönetişimin etkili aktörleri midir?”, “Yerel kalkınmaya proje çalışmaları ile katkı sağlayan STK’ların yönetişim sürecindeki adı geçen diğer aktörlerle ilişki düzeyi nedir?” olarak tasarlanmıştır.

STK’ların yerelde etkinliğini ve diğer aktörlerle ilişki düzeyini ölçmeyi amaçlayan tezin çalışma alanını birçok medeniyete ve etnik kültürel çeşitliliğe ev sahibi yapmış olan Antakya merkez ilçe oluşturmaktadır.

Antakya’nın gerek bir sınır ilinin ilçesi olması, gerekse Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin kesişme noktasında bulunması yanı sıra tarihte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, ilçenin sosyal yapısında çeşitliliğin var olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Antakya, tarihi kültürel geçmişi ve günümüze kadar sürdürdüğü etnik çeşitliği ile sosyokültürel; stratejik/lojistik konumu ve verimli tarımsal çeşitliği dolayısıyla da ekonomik anlamda önemli kentlerimizden biri konumundadır. Ayrıca Antakya’nın; dinamik, farklı etnik kültürel çeşitliliğe sahip olması ve bununla birlikte yüzlerce yıldır birlikte yaşama becerisini sergileyen yöre halkının oluşturduğu sivil toplum kuruluşları, diğer yönetim aktörleri yanı sıra etkileyici ve kendine özgü bir takım avantajları içinde barındırması açısından büyük önem taşımaktadır. Yönetişimin uygulanabilirliği ve başarısı yanı sıra yerelin kalkınması açısından bu durum göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Bu nedenle Antakya’da; yerelin kalkınmasında ve yönetişimin var olmasında etkili olan STK’ların yaptıkları projelerle yerele etkilerinin ve diğer aktörlerle ilişkilerinin araştırılması tezde değer görülmüştür.

Farklı yasal statüler açısından bakıldığında tezde (1) dernekler, (2) vakıflar, (3) sendikalar ve (4) meslek odaları olmak üzere 4 (dört) türde sivil toplum örgütlenmesi analize dâhil edilmiştir. Ülkemizde en yaygın formel örgütlenme biçimleri olarak dernekler, vakıflar ve sendikalar şeklinde örgütlendiği görülmekte olup; dernekler, vakıflar, işçi sendikaları, işveren örgütleri, hayır kurumları yapıları, amaçları, işlevleri ve diğer nitelikler bakımından birbirinden farklı olduğu halde, tek kavramla sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmaktadır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da çoğu zaman sivil toplum örgütleri arasında sayılmaktadırlar. Tarihteki esnaf ve sanatkâr birlikleri ve günümüzdeki meslek odaları ve birliklerinin de mesleki dayanışma ve yardımlaşma

amacıyla kurulma nitelikleri dikkate alınarak bazı çalışmalarda sivil toplum örgütü kapsamına dâhil edildikleri görülmektedir (Ersoy, 2003).

Geçmişten günümüze dünyada mesleki örgütlenmeye bakıldığında meslek örgütlerinin hukuki ve idari nitelikleri konusunda farklı yapılandıkları ve bu kuruluşlara üyeliklerinin de çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu alanda sivil toplum kuruluşu niteliği bulunan meslek kuruluşları görüldüğü gibi, üyeliğin devlet veya meslek otoriteleri tarafından zorunlu tutulduğu kamusal nitelik taşıyan meslek kuruluşları da görülebilmektedir (Devlet Denetleme Kurumu (DDK), 2009). Sivil toplumun bir parçası olan ve sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek kuruluşları yanında, devlet teşkilatına dâhil ve kamusal nitelikleri bulunan meslek kuruluşlarının bulunması, diğer yandan bu iki model yanında karma bazı mesleki örgütlenme modellerinin söz konusu olması mesleki örgütlerin devlet ve sivil toplumla olan ilişkisini gündeme getirmiş ve tez kapsamında da mesleki kuruluşların sivil toplum kuruluşları bağlamında incelenmesi gerekli görülmüştür.

Antakya'daki STK listelerine erişim için birçok farklı kurum–kuruluş ile görüşmeler yapılmıştır. Dernek ve sendikalara ilişkin güncel veriler, *Hatay Dernekler İl Müdürlüğü*; vakıflara ilişkin veriler ise *Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü*'nden alınmıştır. Meslek odalarının sayılarına tek bir listede ulaşılamadığı için oda sayılarına ilişkin verilere *Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı* (HESOB), Hatay Valiliği ve diğer meslek odalarına bağlı birliklerin temsilciliklerine tek tek müracaat edilerek, gerekli bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler bağlamında, 2014 yılı itibariyle Hatay ilinde toplam 1575 STK mevcut olduğu, bunların %38,80 (611 STK) oranı ile sayısal açıdan en fazla Antakya'da örgütlendiği belirlenmiştir.

Alan araştırması kapsamında yaklaşık %13 örnekleme ile 80 STK ile ankete dayalı sözlü görüşme yapılmıştır. Yapılan internet taraması sonucunda, Antakya'da en fazla etkinliği bulunan STK'lar tespit edilmiş ve öncelikli olarak bu kuruluşlarla görüşme yapılmıştır. Ardından görüşme yapılan STK'lardan alınan bilgiler doğrultusunda kartopu örnekleme yöntemiyle diğer STK'larla görüşme yapılmıştır. Görüşülen STK'ların 59'u dernek, 9'u sendika, 6'sı meslek odası ve diğer 6'sı vakıf kuruluşudur (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. STK'ların türlerine göre dağılımı ve örneklem bilgileri

STK Türü	STK Sayısı	%	Anket Yapılan STK sayısı	Örneklem Oranı
Dernek	488	79,90	59	12
Vakıf	24	3,90	6	25
Sendika	44	7,20	9	20
Meslek Odası	55	9,00	6	11
Toplam	611	100,00	80	13

Görüşülmek istenen kişilere ulaşma zorluğu (STK yöneticisinin hasta olması, şehir dışında olması, STK ile ilgilenecek kişilerin adreslerinde bulunamaması... vs.) ve zaman kısıtı yanı sıra elektronik posta yoluyla geri dönüşün olmaması, görüşülen kişi sayısını belirlemiştir.

2014 yılı Şubat ve Mart aylarını kapsayan iki aylık süreçte yapılan elektronik posta ve yüz yüze görüşmelerle, 74'ü STK yöneticisi ve 6'sı STK temsilcisi olmak üzere toplam 80 STK yöneticisi–temsilcisi ile görüşülmüştür. 5 STK yöneticisi ve 2 STK temsilcisi ile elektronik posta yoluyla görüşülmüş; diğer STK yöneticileri/temsilcileri ile randevuyla birebir derinlemesine sözlü görüşme sağlanmıştır. Yüz yüze görüşmeler yaklaşık 1(bir) saatlik zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmelerde, Antakya'daki STK'ların kendilerini yerel kalkınma ve karar alma süreçlerinde ne kadar etkin gördükleri, yürüttükleri ve yerel kalkınmaya katkı sağlayacak projeleri ve proje süreçlerinde diğer aktörlerle kurdukları ortaklıklar derinlemesine görüşmeler eşliğinde sorgulanmıştır.

Anket formunun ilk bölümü görüşülen STK yöneticisinin/temsilcisinin ve temsil ettiği kuruluşun kurumsal yapısını ortaya çıkarmaya yönelik hazırlanan on bir (11) soru olarak kurgulanmıştır. Bu bölümdeki görüşülen yöneticinin/temsilcinin bireysel özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular; cinsiyet, yas, eğitim durumu, gelir, meslek, kuruluştaki üyelik süresi, kuruluştaki ücretli çalışan olup olmadığına yönelik sorulardan oluşmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının yapısal özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular; kuruluş türü,

faaliyet alanı, coğrafi hizmet alanı ve üye sayısını tespit etmeye yönelik sorgulamalara dayanmaktadır.

Anket formunun ikinci bölümü: STK yöneticilerinin kendi bakış açılarıyla STK'ların yerel kalkınmadaki etkinliğini ölçmeye yönelik yöneltilen 4 önermeden oluşmaktadır. Bu önermeler STK'ların yerel kalkınmada aktif birer aktör olması gerekliliği, mevcutta bunu başarma düzeyi ve STK'ların yerel kalkınma için diğer aktörlerle ortaklığının gerekliliği ve bunu yapılan projelerle gerçekleştirme düzeyi üzerine odaklanmaktadır. Anket formunun son bölümü ise STK'ların mevcut projelerinin yerel kalkınmaya katkısı, bu projelerde diğer kurumlarla ortaklıkları, gerçekleştiremedikleri projeler, gerçekleştirememeye nedenleri ve Antakya'daki diğer STK çalışmalarının yeterliliğini tespit etmeye yönelik beş (5) açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Anket sonuçlarından elde edilecek bulgular, Antakya'daki STK'ların etkinliği ve diğer aktörlerle ortaklığı hakkında bakış açısı sunmasının yanı sıra veri tabanı oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anket verilerinin değerlendirilmesi–çözümlemesi sürecinde Betimsel Analiz Yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda verilerin bir bölümü Microsoft Excel bir bölümü de SPSS 15.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Frekans dağılımı ve yüzdelerden yararlanılarak çözümlenen veriler sonucu elde edilen bulgular ise çapraz tablolar oluşturularak anlaşılmıştır.

Diğer yandan yönetim ve yerel kalkınma yıllardır üzerinde konuşulan ve tartışılan önemli kavramlar olmuştur. Özellikle, 1990'lı yıllardan itibaren bu kavramların önemi hızla artmış ve bu kavramlar üzerine çeşitli çalışmalar yazılmıştır. Bu tez çalışması kapsamında, STK ve yönetim ilişkisi üzerine yazılmış çalışmalara bakıldığında; ağırlıkta Kamu Yönetimi olmak üzere *Şehir ve Bölge Planlama* alanında çalışmaların sadece 2 (iki) çalışmanın yanı sıra *Halkla İlişkiler* alanında 1 (bir) çalışmanın varlığı belirlenmiştir. Ayrıca *Antakya* ile ilgili yüksek lisans düzeyinde 2 (iki) çalışma olduğu belirlenmiştir (YÖK Tezler Veri Tabanı, 2015). Bu çalışmaların, yönetim bağlamında sivil toplum kuruluşlarının yönetici ve kurumsal düzeyde algıları üzerine odaklandığı görülmekle beraber; STK'ların yerel kalkınma ve yönetimdeki rolleri ve etkileri üzerine sınırlı sayıda çalışmaların olması, tezin bu alanda önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

4.2. Hatay ve Antakya’da STK’ların Mevcut Durumu

Bu bölümde Antakya kentinde tespit edilen sivil toplum kuruluşlarına ilişkin olarak her kapsam ve türdeki bilgiler ülke–il–ilçe bağlamında Türkiye–Hatay–Antakya olmak üzere karşılaştırmalı irdelenerek, Antakya kentindeki fiili durumda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının mevcut durumu değerlendirilmiştir.

2014 yılı itibarıyla, Türkiye’de 99.001 dernek, 5.175 vakıf, 9 konfederasyona bağlı 116 sendika kuruluşu ve 4.749 meslek odası bulunduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.2). Bu değerler, Türkiye nüfusuna oranla değerlendirilirse, oldukça düşük olduğu ülke genelinde ortalama her 700 kişiye 1 STK düştüğü söylenebilir.

Çizelge 4.2. Türkiye geneli STK sayıları

Tür	Sayı	%
Dernekler	99 001	90,8
Vakıflar	5 175	4,70
Odalar	4 749	4,40
Sendikalar	116	0,10
Toplam	109 041	100

Kaynak: Dernekler Dairesi Başkanlığı [DDB], 2014 Vakıflar Genel Müdürlüğü [VGM], 2014 Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı [TÜSEV], 2011 Resmi Gazete [R.G], 2014

Antakya kentindeki sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bilgilerin anlamlı olarak değerlendirilebilmesi için Hatay İli ve Türkiye genelindeki sivil toplum kuruluşu verilerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Bu kapsamda, Hatay İli STK potansiyeli açısından çalışılmaya değer olup–olmadığının anlaşılabilmesi için İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı’nın yapmış olduğu çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalardan yola çıkılarak dernek sayılarının iller ölçeğinde karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı web sitesinden elde edilen veriler doğrultusunda derneklerin 81 ilde aktif olarak faaliyetlerini sürdürdükleri; ancak illere göre

eşit bir dağılım söz konusu olmadığı görülmektedir. Dernekleşmenin en fazla olduğu illerin başında İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gelmektedir. Bu sıralamada Hatay İlının faal ve fesih toplam 1273 dernek sayısı ve %1,23 oranıyla iller arasında 19. Sırada yer aldığı görülür. Bu durum, Hatay'ın 81 il arasında özellikle nüfus bağlamında dernekleşme düzeyi açısından ön sıralarda olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Dernek sayılarının illere göre dağılımı (DDB, 2014)

Sıra	İl	Kurum sayısı	%
1	İstanbul	20 952	19,98
2	Ankara	10 030	9,57
3	İzmir	5 956	5,68
4	Bursa	4 364	4,16
5	Kocaeli	3 049	2,91
6	Antalya	2705	2,58
7	Konya	2 630	2,51
8	Adana	2 187	2,09
9	Samsun	1 929	1,84
10	Mersin	1 874	1,79
11	Sakarya	1 716	1,64
12	Gaziantep	1 675	1,60
13	Balıkesir	1 617	1,54
14	Manisa	1 498	1,43
15	Denizli	1 448	1,38
16	Aydın	1 430	1,36
17	Trabzon	1 413	1,35
18	Kayseri	1 383	1,32
19	Hatay	1 273	1,23

Hatay İlinde 2014 Ocak itibariyle dernek, vakıf, sendika ve meslek odası olmak üzere toplam aktif 1575 STK mevcuttur. 1575 STK'nın türlerine göre dağılımı yapıldığında 1273'ünü dernek, 66'sını vakıf, 101'ini meslek odası ve 135'ini sendika kuruluşları oluşturmaktadır. 611 STK Antakya merkez ilçesinde örgütlenmiş olup Antakya, % 38,8 örgütlenme oranı en fazla olan ilçe konumundadır (Çizelge 4.4).

Hatay İl Dernekler Müdürlüğü'nden elde edilen listelere göre Hatay ilinde toplam 1.273 faal dernek olup, en fazla dernek 488 (%38,8) ile Antakya merkez ilçesinde yer alırken onu 255 (%20) ile İskenderun ilçesi takip etmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Hatay ilçeleri STK dağılımı

İlçeler	Dernek	%	Vakıf	%	Meslek Odası	%	Sendika	%	Toplam	%
Antakya	488	38,30	24	36,40	44	43,60	55	40,70	611	38,80
Arsuz	27	2,10	3	4,50	0	0,00	2	1,50	32	2,00
Defne	100	7,90	1	1,50	2	2,00	0	0,00	103	6,50
Payas	29	2,30	1	1,50	1	1,00	2	1,50	33	2,10
İskenderun	255	20,00	16	24,20	18	17,80	27	20,00	316	20,10
Dört Yol	80	6,30	3	4,50	5	5,00	7	5,20	95	6,00
Samandağ	64	5,00	5	7,60	5	5,00	4	3,00	78	5,00
Kırıkhan	68	5,30	3	4,50	9	8,90	8	5,90	88	5,60
Reyhanlı	45	3,50	1	1,50	5	5,00	6	4,40	57	3,60
Hassa	33	2,60	1	1,50	3	3,00	4	3,00	41	2,60
Erzin	27	2,10	1	1,50	3	3,00	7	5,20	38	2,40
Altınözü	16	1,30	4	6,10	2	2,00	3	2,20	25	1,60
Yayladağı	19	1,50	1	1,50	2	2,00	3	2,20	25	1,60
Belen	15	1,20	1	1,50	2	2,00	3	2,20	21	1,30
Kumlu	7	0,50	1	1,50	0	0,00	4	3,00	12	0,80
Toplam	1273	100	66	100	101	100	135	100	1575	100

Kaynak: Hatay İl Dernekler Müdürlüğü, 2014Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2014 Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı [HESOB], 2014Hatay Valiliği, 2014TOBB, 2014TMOBB, 2014

Antakya'daki derneklerin çok çeşitli alanlarda faaliyet gösterdikleri söylenebilir. Bu durum, faaliyet alanları itibarı ile dernek kurulumunda; kanunlarla yasaklanmamış ve belirli bir amaç olmak dışında genel bir sınırlama getirilmemiş olmasına dayandırılabilir. Nitekim mesleki dayanışma, yoksullara, muhtaçlara, düşkünlere yardım, spor, cami yaptırma, hemşeri, mahalleli, köylü dayanışması, toplumun yaşam standartlarının iyileştirilmesi, belirli bir kültürün, kültürel olgunun geliştirilmesi, gibi pek çok amaçla dernekler görülmektedir.

Antakya'da bulunan 488 dernek kuruluş amaçlarına göre irdelenirse; derneklerin %25'inin yardımlaşma konularında, %23'ünün spor kulüpleri bağlamında gençlik ve spor konularında faaliyetlerini sürdürdüğü belirlenmiştir. Gençlik ve spor derneklerini, eğitim alanında ve toplum kültürünü yaşatma adına çalışmalarda bulunan eğitim/kültür faaliyetinde bulunan dernekler izlemektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Antakya'daki derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımı

STK Faaliyet türü	Sayı	%
Yardımlaşma	126	25,80
Gençlik ve Spor	113	23,20
Eğitim-Kültür-Sanat	71	14,50
Dayanışma	69	14,10
Mesleki Dayanışma	33	6,80
Dini-İnanç	26	5,30
Çevre-İmar	19	3,90
İnsan hakları ve Özgürlükler	17	3,50
Diğer	14	2,90
Toplam	488	100

Kaynak: Hatay İl Dernekler Müdürlüğü, 2014

Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden elde edilen vakıf listelerine göre ise; Hatay'da toplam 66 vakıf kuruluşu mevcuttur. Vakıfların 24'ünün (%36,4) yine en fazla oranda Antakya'da olduğu onu yine aynı şekilde İskenderun ilçesi takip ettiği görülmektedir. Diğer ilçelerde ise en az 1 vakıf kuruluşu mevcuttur.

Toplam vakıf kuruluşlarının 49'unu 743 ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan yeni vakıflar, 12'si Cumhuriyet öncesinde gayrimüslim Türk vatandaşlarının oluşturduğu cemaat vakıfları, 5'i ise 743 sayılı Türk Medeni Kanunu önce kurulan ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş mülhak vakıfları oluşturmaktadır. Antakya'da 3'ü mülhak, 3'ü cemaat ve 18'i yeni olmak üzere toplam 24 vakıf kuruluşu faaliyet sürdürmektedir. Gayrimüslim çoğunluğunun olduğu İskenderun, Samandağ ve Altınözü ilçelerinde ise cemaat vakıflarının yoğun olduğu görülmektedir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Hatay ilçeleri vakıf sayılarının türlerine göre dağılımı (VGM, 2014)

İlçeler	Mülhak	Cemaat	Yeni	Toplam	%
Antakya	3	3	18	24	36,40
Arsuz	1	1	1	3	4,50
Defne	-	-	1	1	1,50
Payas	-	-	1	1	1,50
İskenderun	1	4	11	16	24,20
Dört Yol	-	-	3	3	4,50
Samandağ	-	2	3	5	7,60
Kırıkhan	-	-	3	3	4,50
Reyhanlı	-	-	1	1	1,50
Hassa	-	-	1	1	1,50
Erzin	-	-	1	1	1,50
Altınözü	-	2	2	4	6,10
Yayladağı	-	-	1	1	1,50
Belen	-	-	1	1	1,50
Kumlu	-	-	1	1	1,50
Toplam	5	12	49	66	100

Meslek odalarının sayılarına tek bir listede ulaşamadığı için oda sayılarına ilişkin verilere Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı, Hatay Valiliği ve diğer meslek odalarına bağlı birliklerin temsilciliklerine tek tek müracaat edilerek ulaşılmıştır. Hatay genelinde toplam 101 adet meslek odası bulunmaktadır. Bunların 44'ü (%43,6) Antakya'da yer almakta, geri kalanı ise diğer ilçelerde bulunmaktadır. Antakya'yı %17,8 ile İskenderun ilçesi, % 8,9 ile Kırıkhan ilçesi izlemektedir.

Hatay geneli toplam 101 meslek odasının türlerine göre dağılımı yapıldığında; bunların 9'u Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne (TOBB), 12'si Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliğine (TMMOB), 75'i Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliğine (HESOB), 5'i ise diğer birliklere bağlı meslek odaları oluşturmaktadır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Hatay ilçeleri meslek odalarının türlerine göre dağılımı

İlçeler	TOBB	TMMOB	HESOB	Diğer	Toplam	%
Antakya	2	12	25	5	44	43,60
Arsuz	-	-	-	-	0	0,00
Defne	-	-	2	-	2	2,00
Payas	-	-	1	-	1	1,00
İskenderun	2	-	16	-	18	17,80
Dörtyol	1	-	8	-	5	5,00
Samandağ	-	-	5	-	5	5,00
Kırıkhan	1	-	4	-	9	8,90
Reyhanlı	2	-	3	-	5	5,00
Hassa	-	-	3	-	3	3,00
Erzin	1	-	2	-	3	3,00
Altınözü	-	-	2	-	2	2,00
Yayladağı	-	-	2	-	2	2,00
Belen	-	-	2	-	2	2,00
Kumlu	-	-	-	-	0	0,00
Toplam	9	12	75	5	101	100

Kaynak: Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı [HESOB], 2014 Hatay Valiliği, 2014TOBB, 2014 TMOBB, 2014

Hatay geneli 19'u işçi ve 116'sı memur sendikası olmak üzere toplam 135 sendika kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların %40,7'si Antakya'da yer almaktadır. Antakya ilçesini %20 oranıyla ikinci büyük ilçe olan İskenderun ilçesi, onu ise Kırıkhan ve Dörtyol ilçeleri takip etmektedir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Hatay ilçeleri sendikaların türlerine göre dağılımı

İlçeler	İşçi Sendikası	Memur Sendikası	Toplam	%
Antakya	4	51	55	40,7
Arsuz	-	2	2	1,50
Defne	-	-	0	0,00
Payas	-	2	2	1,50
İskenderun	13	14	27	20,0
Dörtyol	1	6	7	5,20
Samandağ	-	4	4	3,00
Kırıkhan	-	8	8	5,90
Reyhanlı	-	6	6	4,40
Hassa	-	4	4	3,00
Erzin	1	6	7	5,20
Altınözü	-	3	3	2,20
Yayladağı	-	3	3	2,20
Belen	-	3	3	2,20
Kumlu	-	4	4	3,00
Toplam	19	116	135	100

Kaynak: Hatay İl Dernekler Müdürlüğü, 2014

Hatay ilçeleri arasında her bir tür STK arasında örgütlenme oranı yüksek olan ilçe Antakya olup Antakya'daki STK'lara ilişkin veriler bir tabloda değerlendirilirse, 488'i (%79,9) dernek, 24'ü (%3,9) vakıf, 44'ü (%8,2) meslek odası ve 55'i (%9) sendika kuruluşu olmak üzere toplam 611 STK bulunduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.91. Antakya'daki STK'ların dağılımı

STK türü	Sayı	%
Dernek	488	79,90
Vakıf	24	3,90
Meslek Odası	44	7,20
Sendika	55	9,00
Toplam	611	100,00

Kaynak: Hatay İl Dernekler Müdürlüğü, 2014 Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2014 Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı [HESOB], 2014 Hatay Valiliği, 2014 TOBB, 2014 TMOBB, 2014

Buraya kadar yapılan değerlendirmeler; Antakya kentinin sivil toplum kuruluşları açısından Türkiye ortalaması bakımından ön sıralarda olduğunu, bu durumun, yerel halkın sosyal-kültürel ve yönetsel faaliyetlere Türkiye ortalaması bakımından yüksek düzeyde katılım sağladığını göstermektedir.

Dernekler açısından bakılırsa, Antakya kentinde bulunan toplam 488 dernek ile Hatay il bütününde yaklaşık %38 oran ile ön sırada geldiği görülmektedir. Bu oranın yaklaşık %25'inin yardımlaşma konularında, %23'ünün ise gençlik ve spor faaliyetlerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Antakya kent kültüründe yardımlaşma geleneğinin gelişmesi ve sportif faaliyetlere yönelik genç nüfusun fazla olması ile açıklanabilir.

Vakıf sayıları açısından bakılırsa, Antakya kentinin yaklaşık %36 oran ile Hatay İlinde ön sırada geldiği anlaşılmaktadır. Bu oran, Antakya kentinin tarihsel gelişim sürecinde, belirli uygarlık dönemlerindeki rolü ve önemi ilişkilendirilebilir.

Meslek odaları açısından bakılırsa, yaklaşık %43 oran ile Antakya'nın Hatay İlinde birinci sırada olduğu görülmektedir. Bu durumu, meslek odalarının kamusal hizmetlere yakınlık bağlamında Antakya'da yer seçmesine dayandırmak mümkündür.

5. YÖNETİŞİMİN TEMEL AKTÖRÜ OLARAK STK'LAR: ANTAKYA ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI

Yerel kalkınmanın önemli aktörlerinden olan STK'ların, yerel kalkınmadaki etkinlikleri ve diğer aktörlerle ilişki düzeyleri tezde sorgulanmaktadır. Bu kapsamda %13 örneklem büyüklüğü ile 74'ü STK yönetici ve 6'sı STK temsilci olmak üzere toplam 80 STK yetkilisiyle görüşülmüştür.

Araştırmaya ait anket bulguları kapsamında Antakya'daki sivil toplum kuruluşları (STK);

1. Yöneticiler/Temsilciler ve Kuruluşların Yapısal Özellikleri,
2. Yerel Kalkınmadaki Rolü ve Etkinliği,
3. Proje Çalışmaları,
4. Diğer Kurum/Kuruluşlarla İlişkileri,
5. Yerele Katkısı,
6. Gerçekleştiremedikleri Çalışmalar,
7. Diğer STK'ların Çalışmalarına Yönelik Tutumları olmak üzere yedi (7) başlık altında değerlendirilmiştir.

5.1. Yöneticiler/Temsilciler ve Kuruluşların Yapısal Özellikleri

Bu bölümde dernek, vakıf, sendika ve meslek odası yönetici/temsilcilerinden oluşan toplam 80 STK yetkilisine verilen 11 sorunun analizi ile STK'ların yapısal özellikleri ve kuruluşlarının yapısal özellikleri ortaya konmaktadır.

59'u dernek, 6'sı meslek odası, 9'u sendika ve 6'sı vakıf kuruluşu olmak üzere toplam 80 STK yöneticisi/temsilcisiyle görüşülmüştür. Görüşülen STK yetkililerine sunulan anket formuyla STK'ların yapısal özellikleri tespit edilmiştir. STK'ların yapısal özelliklerinde STK'ların kuruluş yılları, faaliyet alanları, coğrafi etki alanları ve üye sayıları değerlendirilmiştir.

1980 sonrası liberal politikaların hayata geçirilmesi, 1990 sonrası ekonomik kriz ve 2000 sonrası STK öneminin artması gibi dört temel dönem göz önünde bulundurularak

STK'ların kuruluş yılları 1980 öncesi, 1981–1989, 1990–1999 ve 2000 sonrası olmak üzere 4 (dört) grupta ele alınmıştır (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1. STK'ların kuruluş yıllarına göre dağılımı

Dönem/Yıl	Sayı	%
1980 ve öncesi	11	13,80
1981–1989	5	6,30
1990–1999	29	36,30
2000 ve sonrası	35	43,80
Toplam	80	100,00

Anket uygulaması kapsamında sözlü görüşme yapılan STK'ların %13,8'inin 1980 öncesi kurulduğu görülmektedir. 1980–1989 arasında kurulan STK'ların oranı oldukça düşüktür (%6,3), bu durum 1980 askeri darbesi sonrasında yürütülen politikalarla açıklanabilir. 1990 sonrasında kurulan STK'ların sayısının arttığı ve bu artışın 2000'li yıllarda da devam ettiği görülmektedir. 2000 yılı sonrası kurulan STK'ların oranı %43,8'dir (Çizelge 5.1).

STK'ların faaliyet alanlarını tespit etmeye yönelik kuruluşların faaliyet alanı sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda, Antakya'daki STK'ların faaliyet alanları eğitim-kültür, çevre-imar, yardımlaşma, insan hakları-demokrasi, gençlik-spor, sağlık ve ekonomi olmak üzere 7 (yedi) başlık altında toplanabilmektedir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2. STK'ların faaliyet alanlarına göre dağılımı

Faaliyet Alanı	Sayı	%
Eğitim–Kültür	32	40,00
Yardımlaşma	17	21,30
İnsan Hakları–Demokrasi	12	15,00
Çevre–İmar	8	10,00
Gençlik–Spor	5	6,20
Sağlık	4	5,00
Ekonomi	2	2,50
Toplam	80	100,00

Eğitim-kültür faaliyetlerinin %40 oranı ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde eğitim-kültür faaliyetleri içinde gençlere yönelik müzik, tiyatro, Arapça dil eğitimi yanı sıra; kız çocuklarının meslek edinmesine yönelik ipek şal üretimi, web tasarım, çağrı merkezi kursları ve girişimcilik-liderlik seminerleri gibi faaliyetlerin öncelikli olarak yer aldığı görülmektedir.

Yardımlaşma faaliyetleri %21,3 oran ile eğitim-kültür faaliyetlerini izlemektedir. Yardımlaşma faaliyetleri içerisinde en çarpıcı olan Suriyeli mültecilerine yardım ve destek sağlama çalışmalarıdır. İnsan hakları ve demokrasi faaliyet alanını öncelikli olarak belirten STK'ların oranı da (%15) düşük değildir. İnsan hakları ve demokrasi konusunda en dikkat çeken çalışmaların başında farklı etnik kökene sahip vatandaşların taleplerinin karşılanması çalışmaları gelmektedir. Ele alınan temel faaliyet alanları içinde en düşük oran %5 ile sağlık alanındadır (Çizelge 5.2).

Vakıf ve derneklerin öncelikli faaliyet alanlarını belirlerken, sendika ve meslek odaları da kuruluş amaç ve görevleri doğrultusunda çeşitli alanlarda faaliyet gösterdikleri alanları belirtmişlerdir. Dernek, vakıf, sendika ve meslek odalarının öncelikli olarak faaliyet gösterdikleri alanlar farklılaşmaktadır.

Bu bağlamda, derneklerin %40,7'si eğitim-kültür; %27,1'i ise yardımlaşma faaliyeti yürüten kuruluşlar iken; görüşülen vakıfların %50'sinin ise eğitim-kültür faaliyetlerinde bulunan kuruluşlardan oluşmaktadır. Kuruluş amaç ve görevlerine yönelik sendikaların %55,6'sı insan hakları ve demokrasi konularında faaliyet gösteren kuruluşlar olduğu; meslek odalarının ise %50'si gençlerin istihdamına yönelik eğitim faaliyetleri yürüten kuruluşlar olduğu görülmektedir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.3. STK türlerinin faaliyet alanlarına göre dağılımı

Faaliyet Türü	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Eğitim-Kültür	Sayı %	24 40,70	3 50,00	2 22,20	3 50,00	32 40,00
Çevre -İmar	Sayı %	7 11,90	1 16,70	0 0,00	0 0,00	8 10,00
Yardımlaşma	Sayı	16	1	0	0	17
	%	27,10	16,70	0,00	0,00	21,20
İnsan Hakları- Demokrasi	Sayı	6	1	5	0	12
	%	10,20	16,70	55,60	0,00	15,00
Gençlik-Spor	Sayı	4	0	0	1	5
	%	6,80	0,00	0,00	16,70	6,20
Sağlık	Sayı	2	0	2	0	4
	%	3,40	0,00	22,20	0,00	5,00
Diğer	Sayı	0	0	0	2	2
	%	0,00	0,00	0,00	33,30	2,50
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Görüşülen STK'ların etkin olarak faaliyet gösterdiği uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere 4 (dört) türde hizmet alanı tanımlanabilmektedir. Görüşülen kuruluşların 2'si uluslararası nitelikteki Rotary ve Lions kulüpleri olup, aynı zamanda yerel ölçekte faaliyet gösteren kuruluşlardır. 10 STK konfederasyon, birlik veya dernek merkezleri çatısı altında toplanan ve Antakya'da şubesi olan kuruluşlardır. 2 STK ise bölgesel çapta faaliyet gösteriyor olup bunlar; kadın hakları ve Hatay İlinin sosyal-kültürel kalkınması konusunda bölgesel ölçekte faaliyet gösteren dernek kuruluşlarıdır. Görüşülen diğer STK'lar ise yerel ölçekte faaliyet göstermektedir (Çizelge 5.4).

Çizelge 5.4. Görüşülen STK'ların coğrafi hizmet alanlarına göre dağılımı

Hizmet Alanı	Sayı	%
Uluslararası	2	2,50
Ulusal	10	12,50
Bölgesel	2	2,50
Yerel	66	82,50
Toplam	80	100,00

STK'ların üye sayılarına göre büyüklük değerlendirmesi yapılabilir. Buna göre, üye sayıları 0–49, 50–149, 250–999 ve 1.000 üstü olmak üzere 4 (dört) temel grupta ele alınmıştır. Görüşülen STK'ların %38,80'inin, 50–249 kişi arasında üye sayısı olan orta ölçekli kuruluşlar olduğu görülmektedir. 0–49 kişi üyesi olan daha küçük ölçekli kuruluşların oranı ise %21,30; üye sayısı 1.000 üstü olan büyük ölçekli kuruluşların oranı ise %18,80'dir (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5. Görüşülen STK'ların üye sayılarına göre dağılımı

Üye Sayısı	Sayı	%
0–49 Kişi	17	21,30
50–249 Kişi	31	38,80
250–999 Kişi	17	21,30
1 000 ve üstü	15	18,80
Toplam	80	100,00

STK türüne göre de oluşumların büyüklüklerinde farklılık izlenebilmektedir. Derneklerin %44,1'inin 50–149 arasında üyesi bulunan orta ölçekli kuruluş olduğu, vakıfların ise %66,7'sinin 0–49 kişi arasında üyesi bulunan daha küçük ölçekte kuruluşlar olduğu görülmektedir (Çizelge 5.6). Sendikalar ve meslek odaları ise %50 ve üzeri oranlarla 1 000 kişiden fazla üyesi olan oluşumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 5.6). Bu sonuçta meslek odaları ve sendikaların üyelik şartlarının dernek ve vakıflardan farklılaşıyor olması önemli bir etkidir.

Çizelge 5.6. STK türlerinin üye sayılarına göre dağılımı

Üye Sayısı	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
0–49	Sayı	13	4	0	0	17
	%	22,00	66,70	0,00	0,00	21,30
50–249	Sayı	26	1	3	1	31
	%	44,10	16,70	33,30	16,70	38,80
249–999	Sayı	13	1	1	2	17
	%	22,00	16,70	11,10	33,30	21,30
1.000 ve üstü	Sayı	7	0	5	3	15
	%	11,90	0,00	55,60	50,00	18,80
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

STK yöneticileri/temsilcilerin yapısal özelliklerini tespit etmeye yönelik ankete katılan yetkililere; cinsiyetleri, kuruluşlara üyelik süresi, kuruluşta ücretli çalışıp çalışmadıkları, eğitim ve meslek durumlarına yönelik sorular yöneltilmiştir.

Görüşmeler sonucunda STK yetkililerinden biri Antakya Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde ücretli çalışıyor olup, diğerlerininse kuruluşlarına gönüllü üyeliği bulunmaktadır. Görüşülen STK yöneticilerinin/temsilcilerinin %82,5 gibi yüksek bir oranı erkeklerden oluşmakta, kadın yöneticileri/temsilcileri ise %17,5 paya sahiptir. Her ne kadar bu oran düşük görünse de Antakya'daki kadın yöneticilerin oranı Türkiye geneli kadın STK yöneticilerinin toplam içerisindeki oranından (%14,4) yüksek olduğu görülmektedir (TÜSEV, 2011).

STK yönetici/temsilcilerin eğitim durumları ilköğretim, ortaöğretim, lise ve üniversite olmak üzere 4 temel grupta ele alınmıştır. STK yönetici/temsilcilerin %81,3 gibi yüksek bir oranı üniversite mezunu olduğu görülmektedir. STK yöneticileri içerisinde ilköğretim mezunu bulunmazken ortaöğretim mezunlarının %8,8 gibi düşük bir orana sahip olması çarpıcı bir sonuçtur (Çizelge 5.7). Bu sonuç STK yöneticilerinin genel olarak eğitilmiş kişilerden oluştuğunu göstermektedir.

Çizelge 5.7. STK yöneticilerin/temsilcilerin eğitim durumlarına göre dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%
İlköğretim	–	0,00
Ortaöğretim	7	8,80
Lise	8	10,00
Üniversite	65	81,30
Toplam	80	100,00

Görüşülen STK yetkililerinin meslek durumları çeşitlilik göstermektedir. Meslek durumları; akademisyen ve öğretmenlerden oluşan eğitimci, avukat, doktor, mimar-mühendis, memur, esnaf, serbest meslek ve emekli olmak üzere 8 gruptan oluşmaktadır. STK yöneticileri/temsilcilerinin en fazla oranda (%23,8) akademisyen ve öğretmenlerin olduğu görülmektedir. STK yöneticilerin/temsilcilerin ağırlıklı olarak esnaf, emekli ve serbest meslek erbablarından oluştuğu görülmektedir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. Yönetici/temsilcilerin meslek durumlarına göre dağılımı

Meslek grupları	Sayı	%
Eğitmen	19	23,80
Avukat	2	2,50
Doktor	3	3,80
Mimar–Mühendis	7	8,80
Memur	11	13,80
Esnaf	14	17,50
Emekli	12	15,00
Serbest meslek	12	15,00
Toplam	80	100,00

Araştırmaya katılan STK yöneticilerinin/temsilcilerin üyesi olduğu kuruluşların üyelik sürelerine göre dağılımı çeşitlilik göstermektedir. Üyelik süreleri 1–5,5–10,10–20, 20 yıl ve üstü olarak 4 (dört) grupta ele alınmıştır. STK yöneticilerinin/temsilcilerin en fazla oranda (%32,5) kuruluşlarında en az 10–20 yıl arasında görev aldığı görülmektedir. Genel bir değerlendirmeye STK yöneticileri/temsilcilerinin %77,5'i 5 yıla aşkın bir süredir üyesi olduğu STK'ların yöneticisi/temsilcisi olarak görev yapmaktadır (Çizelge 5.9). Kurumlarında üyelik süresi 5 yılı geçmeyen STK yöneticilerinin 6'sının, görevinde yeni olması ya da üyesi olduğu kuruluşun yeni olmasından dolayı üyelik süreleri 5 yıldan azdır (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9. Yöneticilerin/temsilcilerin üyelik sürelerine göre dağılımı

Üyelik Süresi	Sayı	%
1–5 yıl	18	22,50
5–10 yıl	24	30,00
10–20 yıl	26	32,50
20 yıl ve üstü	12	15,00
Toplam	80	100,00

5.2. STK'ların Yerel Kalkınmada Rolü Ve Etkinliği

STK'ların yerel kalkınmadaki rol ve etkinliği, STK yöneticileri/temsilcilerinin anket formunun 2. bölümünde yer alan 4 (dört) önermeye verdikleri cevaplar doğrultusunda ele alınmıştır. STK yöneticilerinin/temsilcilerinin kendi bakış açılarıyla STK'ların yerel

kalkınmadaki etkinliği, STK'ların yerel kalkınmada aktif birer aktör olması gerekliliği, mevcutta bunu başarma düzeyi ve STK'ların yerel kalkınma için diğer aktörlerle ortaklığının gerekliliği ve bunu yapılan projelerle gerçekleştirme düzeyi analiz edilmiştir.

Öncelikle STK'lara “*Yerel kalkınma için yönetimlerin yaptıkları faaliyetlerde, çalışmalarda STK'ların katılımını gerekli görüyorum.*” önermesi verildiğinde, %52,50 “katılıyorum” cevabı alınırken, %40,00 “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş belirttiği görölmüşür (Çizelge 4.18). Bu sonuçlar, STK'ların kendilerini yerel kalkınmada önemli bir aktör olarak gördüğünü ortaya koyması bakımından önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

STK türlerinin bu ifadeye katılım oranına bakıldığında; vakıf, sendika ve meslek odaları, en yoğun olarak “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini tercih ettikleri görölmektedir. Ancak bu durum derneklerde biraz farklılaşmakta, düşük oranlarda olsa da bu önermeye katılmayan ve kesinlikle katılmayan dernekler bulunmaktadır. Derneklerin %10,20'si yerel kalkınma için yönetimlerin yaptıkları faaliyetlerde, çalışmalarda STK'ların katılımını gerekli görmemektedir (Çizelge 5.10).

Çizelge 5.10. Yerel kalkınmada rol ve etkinlik

SORU 1: Yerel kalkınma için yaptıkları faaliyetlerde STK'ların katılımını gerekli görüyorum.

Cevaplar	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Kesinlikle Katılıyorum	Sayı	14	6	6	6	32
	%	23,70	100,00	66,70	100,00	40,00
Katılıyorum	Sayı	39	0	3	0	42
	%	66,10	0,00	33,30	0,00	52,50
Katılmıyorum	Sayı	2	0	0	0	2
	%	3,40	0,00	0,00	0,00	2,50
Kesinlikle Katılmıyorum	Sayı	4	0	0	0	4
	%	6,80	0,00	0,00	0,00	5,00
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80

SORU 2: STK'lar yerel düzeydeki her türlü çalışmada aktif birer aktör olarak görev almaktadır.

Cevaplar	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Kesinlikle Katılıyorum	Sayı	3	1	1	3	8
	%	5,10	16,70	11,10	50,00	10,00
Katılıyorum	Sayı	14	0	2	2	18
	%	23,70	0,00	22,20	33,30	22,50
Fikrim yok	Sayı	2	2	0	0	4
	%	3,40	33,30	0,00	0,00	5,00
Katılmıyorum	Sayı	18	3	5	0	26
	%	30,50	50,00	55,60	0,00	32,50
Kesinlikle Katılmıyorum	Sayı	22	0	1	1	24
	%	37,30	0,00	11,10	16,70	30,00
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80

Cevaplar	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Kesinlikle Katılıyorum	Sayı	16	3	5	6	30
	%	27,10	50,00	55,60	100,00	37,50
Katılıyorum	Sayı	35	1	3	0	39
	%	59,30	16,70	33,30	0,00	48,80
Fikrim yok	Sayı	2	0	0	0	2
	%	3,40	0,00	0,00	0,00	2,50
Katılmıyorum	Sayı	2	2	1	0	5
	%	3,40	33,30	11,10	0,00	6,30
Kesinlikle Katılmıyorum	Sayı	4	0	0	0	4
	%	6,80	0,00	0,00	0,00	5,00
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80

SORU 4: STK'ların diğer aktörlerle birlikte yaptıkları çalışmaları/projeleri yeterli bulmaktayım.

Cevaplar	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Katılıyorum	Sayı	7	0	0	0	7
	%	11,90	0,00	0,00	0,00	8,80
Fikrim yok	Sayı	6	2	1	0	9
	%	10,20	33,30	11,10	0,00	11,30
Katılmıyorum	Sayı	37	3	6	6	52
	%	62,70	50,00	66,70	100,00	65,00
Kesinlikle Katılmıyorum	Sayı	9	1	2	0	12
	%	15,30	16,70	22,20	0,00	15,00
Toplam	Sayı	59	6	9	6	80

STK yetkililerine yöneltilen ikinci önerme olan “*STK’lar yerel düzeydeki her türlü çalışmada aktif birer aktör olarak görev almaktadır.*” ifadesi ile STK’ların yerelde etkinliği sorgulanmıştır.

STK’ların %30,00’u “kesinlikle katılmıyorum” derken, %32,50’i bu önermeye “katılmadıklarını” belirtmişlerdir. Bu durum STK’ların yarısından fazlasının (%52,50) yerel düzeydeki çalışmalarda yeterince görev alamadıkları, dolayısıyla yerelde yeterince etkili olamadıkları düşüncesinde olduklarını göstermektedir (Çizelge 5.10).

Vakıf, dernek ve sendikalar ayrı ayrı bu görüşü paylaşmaktadır. Vakıfların %16,7’si, derneklerin %28,80’i ve sendikaların %33,30’ü yerelde STK’ları aktif birer aktör olarak görürken, meslek odalarında bu oran biraz daha yüksektir. Meslek odalarının yarısı STK’ların yerel çalışmalarda kesinlikle aktif aktörler olduğunu düşünmektedir (Çizelge 5.10)

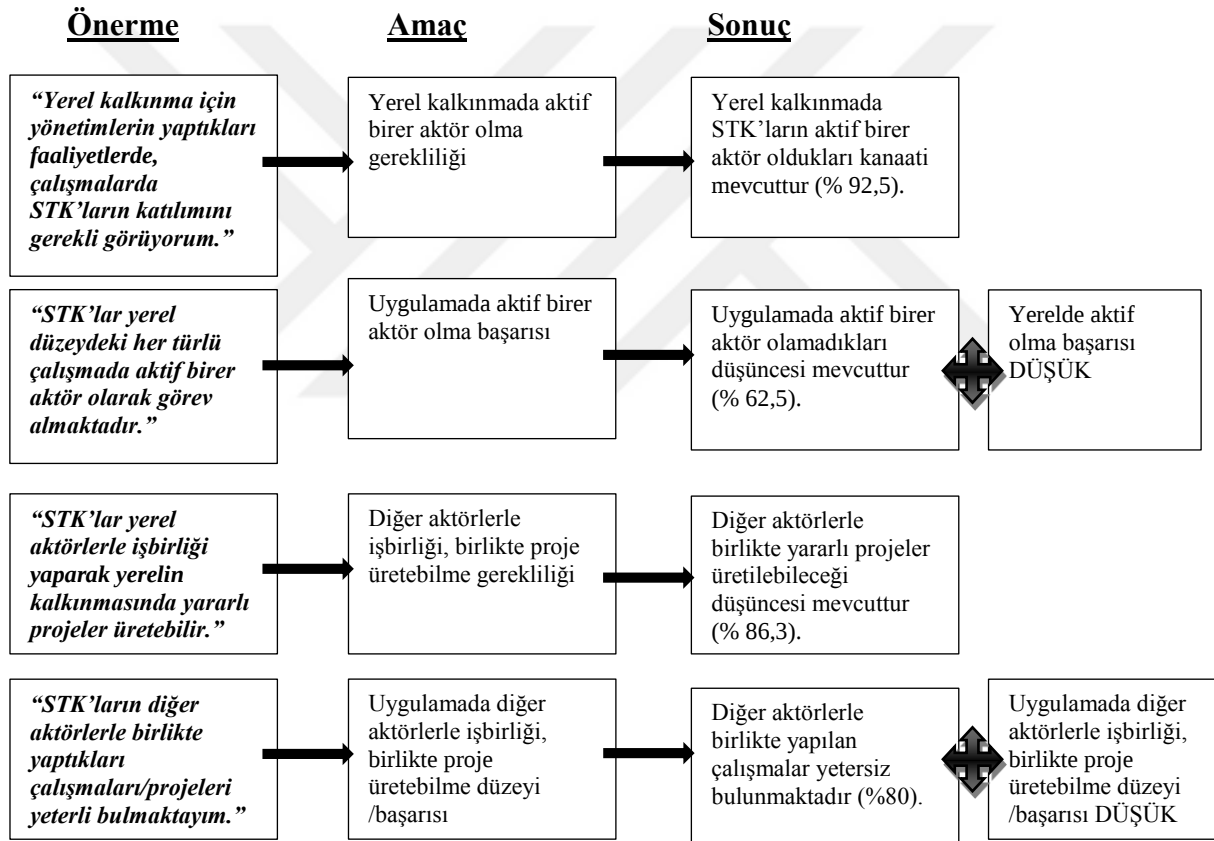
Her ne kadar STK’lar kendilerini büyük oranda yerel kalkınmanın önemli aktörleri olarak görseler de yerel düzeyde yapılan çalışmalarda aktif olarak görev aldıklarını düşünenlerin oranının daha sınırlı kaldığı görülmektedir.

Üçüncü önerme olan “*STK’lar yerel aktörlerle beraber işbirliği yaparak yerelin kalkınmasında yararlı projeler üretebilir.*” ifadesi ile STK’ların, yerel kalkınmaya yapacakları katkının ortak projeler yoluyla olabileceğine ilişkin görüşleri değerlendirilmek istenmiştir. Bu önermeye ilişkin değerlendirmeler de ilginç sonuçlar vermektedir. STK’ların %48,80’i “katılıyorum” derken, %37,50’si “kesinlikle katılıyorum” demiştir (Çizelge 5.10). Bu durum STK’ların yerel aktörler arası işbirliğinin yerelin kalkınmasına katkı sağlayacağı görüşünde olduklarını göstermektedir. Ayrıca bu durum STK’ların yerelde diğer aktörlerle işbirliğine, birlikte proje üretmeye ve ortak çalışmalara verdikleri önemi göstermektedir.

“*STK’lar yerel aktörlerle beraber işbirliği yaparak yerelin kalkınmasında yararlı projeler üretebilir.*” Yaklaşımına dernek, vakıf ve sendikaların düşük oranda da olsa katılmadıkları görülmektedir. Meslek odaların tamamı ise STK’ların yerel aktörlerle beraber işbirliği yaparak kesinlikle yararlı projeler üretebileceği düşüncesinde oldukları görülmektedir (Çizelge 5.10).

Antakya’da yapılmakta olan mevcut projeleri değerlendirmeleri istenen “*STK’ların diğer aktörlerle birlikte yaptıkları çalışmaları/projeleri yeterli bulmaktayım.*” Önermesi yöneltildiğinde STK’ların büyük oranda (%70,00) ortak proje ve çalışmaları yeterli bulmadıkları görülmektedir (Çizelge 5.10).

Meslek odaların tamamı, vakıf ve sendikaların %50,00’den fazlası STK’ların diğer aktörlerle birlikte yapılan çalışmaları yeterli bulmazken; düşük de olsa bu ifadeye katılmayan derneklerin olduğu görülmektedir. Derneklerin %11,90’ı STK’ların diğer aktörlerle birlikte yaptıkları çalışmaları/projeleri yeterli bulmaktadır (Çizelge 5.10).

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Şekil 5.1. STK’ların yerel kalkınmadaki rolü ve etkinliği

Sonuç olarak Antakya’daki STK’ların, kendilerini yerel kalkınmanın önemli birer aktörü olarak gördükleri; ancak yerel düzeydeki çalışmalarda aktif olarak görev alamadıkları yani yeterince etkili ve söz sahibi olmadıkları düşüncesinde olduğu görülmektedir. Ayrıca Antakya’daki STK’ların yerel kalkınmaya yapacakları katkının ortak projeler yoluyla

olabileceği kanaatinde oldukları; ancak mevcutta diğer aktörlerle birlikte proje üretebilme düzeyinin düşük olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir (Şekil 5.1).

5.3. STK'ların Proje Çalışmaları

Antakya'da görüşülen 80 STK'dan 76'sının kuruluşun amaçları doğrultusunda şu anda gerçekleştirdiği proje çalışmaları mevcuttur. 4 kuruluşun ise yeni kurulmuş olması ya da farklı gerekçelerle hâlihazırda yürüttükleri projeleri bulunmamaktadır. Tezde 76 kuruluşun hâlihazırdaki proje çalışmaları detaylı olarak incelenmiş ve yerelin kalkınmasına etkileri ortaya konmuştur.

Görüşülen 76 STK'nın mevcutta toplam 135 proje çalışması olup; her bir STK'nın mevcutta en az 2 proje faaliyetinde bulunduğu görülmektedir. En fazla proje çalışmasında bulunan kuruluş, STK başına düşen proje sayısı 2,30 olan meslek odalarıdır. Meslek odalarını 1.60 proje ortalaması ile dernekler izlemektedir (Çizelge 5.11).

Çizelge 5.11. STK başına düşen proje sayısı

STK türü	STK sayısı	Proje sayısı	%
Dernek	59	100	1,60
Vakıf	6	9	1,50
Sendika	9	12	1,50
Oda	6	14	2,30
Toplam	80	135	1,70

STK yetkililerine “*Kuruluşunuzun amaçları doğrultusunda şu anda gerçekleştirdiği Proje çalışmaları var mı? varsa neler?*” sorusu yöneltilmiş, STK yetkililerin verdikleri cevaplar doğrultusunda hâlihazırda devam eden 135 projenin isimleri ve içerikleri detaylı olarak sorgulanmıştır. Verilen proje isimleri ve içeriklerine proje konuları eğitim-kültür, yardımlaşma, restorasyon-çevre, farkındalık/ bilinçlendirme, istihdam, sağlık-spor olarak 6 (altı) başlık altında gruplandırılmıştır (Çizelge 5.12).

Mevcutta bulunan 135 projenin %32,00'si Eğitim-Kültür içerikli çalışmalardan oluşmaktadır. Eğitim-Kültür konulu projeleri %20,00'lik oranlarda Yardımlaşma ve

Farkındalık/Bilinçlendirme içerikli projelerin takip ettiği görülmektedir. Proje çalışmalarının %16,00'sini ise Restorasyon-Çevre düzenleme ve güzelleştirme içerikli çalışmaları oluşturmaktadır (Çizelge 5.12).

Çizelge 5.12. STK'ların gerçekleştirdiği proje/faaliyet konusu

Proje-Faaliyet Konusu	Sayı	%
Eğitim-Kültür	43	32,00
Yardımlaşma	27	20,00
Farkındalık/Bilinçlendirme	27	20,00
Restorasyon-Çevre	22	16,00
İstihdam	9	7,00
Sağlık-Spor	7	5,00
Toplam	135	100

STK türlerinin kendi amaç ve görevleri doğrultusunda proje çalışmaları da farklılık göstermektedir. Derneklerin %35,00'i Eğitim-Kültür konulu çalışmalar gerçekleştirirken, %22,00'si Yardımlaşma konularında çalışmaların olduğu görülmektedir (Çizelge 5.13).

Eğitim-Kültür içerikli önemli projelerden bazıları şunlardır: “Asi'nin Kızları Okuldan Hayata Projesi” kapsamında kız çocuklarına yönelik ücretsiz tiyatro, girişimcilik-liderlik seminerleri; kütüphane, okul yenilemesi çalışmaları; ipek şal dokuma, web tasarımı kursu ve çağrı merkezi eğitimi. Yardımlaşma konularından bazıları ise; Suriyeli mültecilerine yardım ve destek sağlama, öğrencilere yönelik eğitim yardımı, sağlık hizmeti ücretsiz aşı ve yaşlılara ücretsiz sağlık hizmeti gibi çalışmalar oluşturmaktadır.

Çizelge 5.13. Gerçekleştirilen proje çalışma konularının STK türlerine göre dağılımı

Proje Konusu	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Eğitim-Kültür	Sayı	35	2	3	3	43
	%	35,00	22,20	25,00	21,40	31,90
Farkındalık/Bilinç	Sayı	20	1	6	0	27
	%	20,00	11,10	50,00	0,00	20,00
İstihdam	Sayı	3	0	1	5	9
	%	3,00	0,00	8,30	35,70	6,70
Sağlık-Spor	Sayı	6	0	0	1	7
	%	6,00	0,00	0,00	7,10	5,20
Restorasyon-Çevre	Sayı	14	5	0	3	22
	%	14,00	55,60	0,00	21,40	16,30
Yardımlaşma	Sayı	22	1	2	2	27
	%	22,00	11,10	16,70	14,30	20,00
Toplam	Sayı	100	9	12	14	135
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Sendikaların %50,00'sinin kardeşçe yaşama birliğinin sağlanması ve insan haklarının savunulması konusunda halka yönelik farkındalık/bilinçlendirme konularında, %25,00'inin ise eğitim-kültür konularında projelerinin bulunduğu belirlenmiştir (Çizelge 5.13).

Bilinçlendirme/farkındalık konusunda yapılan projelerden arasında; *Uçan Süpürge Projesi*, kadınlara yönelik ayrımcılığın önlenmesi çalışmaları, *Katılımda Engel Yok Projesi* ise engelli gençlerin hak temelli sorunlara yönelik projeler üretebilme becerisi kazanmalarını sağlayarak toplumsal hayata katılımlarının desteklenmesi çalışmaları olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca, siyasi iktidarın izlemiş olduğu Suriye politikasına karşı halkın bilinçlendirilmesi ve haklarının gözetilmesi çalışmaları, Suriye'de son zamanlarda yaşanan olaylara karşı kentte kardeşçe yaşama bilincinin desteklenmesi için bilinçlendirme çalışmaları ve turizm bilincinin geliştirilmesi gibi çalışmaları oluşturmaktadır. Bu çerçevede, eğitim-kültür içerikli en önemli projelerden biri de *Kültürel Asimilasyonun Engellenmesi Projesi* olarak söylenebilir. Bu proje kapsamında gençlere Arapça dili eğitimi ve yerel kültüre yönelik müzik ve tiyatro çalışmaları konusunda eğitim sağlanmaktadır.

Vakıf kuruluşları kendi bünyelerinde daha çok kilise restorasyon (%56,50) çalışmalarında ve kiliseden toplanan gelirlerle ihtiyaç sahiplerine yardım çalışmalarında bulunmaktadır (Çizelge 5.13). Antakya'nın köklü tarihi bir geçmişe sahip olması ve tarihi değerlerin yok olmasının engellenmesi adına vakıf kuruluşlarının tarihi çevre düzenlenmesi ve

restorasyon çalışmalarında bulunduğu gözlenmiştir. Vakıflar, kendi bünyelerindeki vakıf malları olan tarihi kiliselerin ve eski Antakya evlerinin restorasyonuna destek çalışmaları sağlamaktadırlar. Ayrıca geleneksel Antakya çarşısının (uzun çarşı) çevre düzenlemesi çalışmalarına destek vermektedirler.

Meslek odalarının %35,70'si istihdam konularında çalışmaları bulunmaktadır. İstihdamın sağlanması adına gençlere yönelik eğitim çalışmaları yanı sıra %24,00'lük oranının istihdam sahası için gerekli çalışma atölyelerinin ve sanayi sitelerinin kurulması için fiziksel altyapı gibi çevre düzenleme ve imar çalışmalarında bulundukları görülmektedir (Çizelge 5.13).

Kuruluşların amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen projelerin konularına yönelik; öğrenci/gençler, yerel halk, kadın/çocuk/engelli, etnik grup/mülteci/yardıma muhtaç, işçi ve kurum üyeleri olmak üzere 6 (altı) türdeki kesime hitap ettikleri görülmektedir (Çizelge 5.14).

STK'ların en fazla gerçekleştirdiği proje konusu olan eğitim-kültür konularının ağırlıklı hedef kitlesi öğrenci-gençleri (%43,00) kapsamaktadır. Çalışmaların %41,00'i yerel halka; %14,00'ü ise kadın-çocuk-engelli kesimlere hitap etmektedir. Son yıllarda yaşanan Suriye krizinden dolayı Antakya'da bulunan Suriye mültecilerine yönelik çeşitli çalışmaların da olduğu dikkat çekmektedir (Çizelge 5.14).

Çizelge 5.14. Amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmaların hedef kitlesi

Hedef kitle	Sayı	%
Öğrenci-gençler	43	32,00
Yerel halk	41	30,00
Kadın-çocuk-engelli	19	14,00
Etnik grup-mülteci-yardıma muhtaç	18	13,00
İşçi	9	7,00
Kurum üyeleri	5	4,00
Toplam	135	100,00

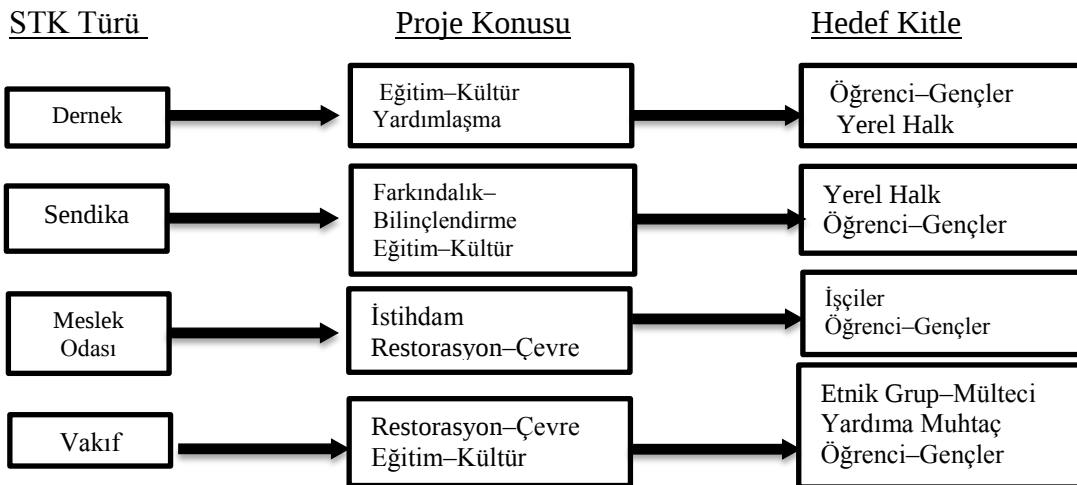
Çalışmaların hitap kesimleri her bir STK türüne göre farklılık göstermektedir. Derneklerin gerçekleştirdikleri projelerin %34,00'ü Öğrenci/Gençlere; %32,00 ise Yerel halka hitap etmektedir. Vakıf çalışmalarının %56,60'sı Etnik Grup/Mülteci/Yardıma Muhtaç kişilere;

%11,10 oranının ise Öğrenci/Gençlere yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Sendikaların gerçekleştirmiş oldukları konuların ağırlıklı hitap kesimleri; Öğrenci/Gençler (%41,70) ve Yerel Halk (%41,70) olmuştur. Meslek odalarının ise proje konularına yönelik işçilere (%50,00) ve Öğrenci/Gençlere (%21,40) yönelik çalışmalar gerçekleştirdiği görülmektedir (Çizelge 5.15).

Çizelge 5.15. STK türlerine göre çalışmaların hedef kitlesi

Hedef Kitle	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Kadın-Çocuk-Engelli	Sayı	18	0	0	1	19
	%	18,00	0,00	0,00	7,10	14,10
Öğrenci-Gençler	Sayı	34	1	5	3	43
	%	34,00	11,10	41,70	21,40	31,90
Kurum Üyeleri	Sayı	4	0	0	1	5
	%	4,00	0,00	0,00	7,10	3,70
Yerel Halk	Sayı	32	3	5	1	41
	%	32,00	33,30	41,70	7,10	30,40
Etnik Grup-Mülteci Yardıma Muhtaç	Sayı	12	5	0	1	18
	%	12,00	56,60	0,00	7,10	13,30
İşçi	Sayı	0	0	2	7	9
	%	0,00	0,0	16,70	50,00	6,70
Toplam	Sayı	100	9	12	14	135
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

STK'ların ilk iki sırada gerçekleştirdikleri projelerin konuları ve hitap ettikleri kesimleri tek bir tabloda değerlendirilecek olursa; her bir STK türünün proje konuları ve hitap kesimlerin kuruluşların amaç ve görevlerine göre çeşitlilik gösterdiği görülmektedir (Şekil 4.2)

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Şekil 5.2. STK türlerinin faaliyette bulunulan proje konuları ve hedef kitlesi

Sonuç olarak; görüşme yapılan STK yöneticilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda; derneklerin en fazla öğrenci–gençlere yönelik eğitim–kültür çalışmalarında; sendikaların, kardeşçe yaşama birliğinin sağlanması ve insan haklarının savunulması konusunda yerel halka yönelik farkındalık–bilinçlendirme konularında; vakıfların kendi bünyelerinde etnik gruplarına yönelik kilise restorasyon–çevre çalışmalarında bulundukları; ayrıca kiliseden toplanan gelirlerle ihtiyaç sahiplerine yönelik yardım çalışmalarında bulundukları görülmüştür. Meslek odalarının ise işçilere ve kalifiye eleman yetiştirilmesine yönelik çeşitli meslek kursları ve iş olanakları oluşturdıkları ve gençlere–öğrencilere yönelik çeşitli eğitim çalışmalarında bulundukları görülmüştür (Şekil 5.2).

5.4. STK’ların Diğer Kurum/Kuruluşlarla İlişkileri

Tez çalışmasında amaçlanan konulardan bir diğeri yerel aktörler arası ilişki düzeyi ve yerelde ortak hareket etme bilincinin varlığıdır. Tez kapsamında; yönetişimin en önemli unsuru olan birlikte hareket etme farkındalığının mevcudiyeti, yerel aktörler tarafından benimsenip benimsenmediği sorgulanmaktadır.

Toplamda 135 proje çalışması olan 76 kuruluşun 57’sinin (%71,30) diğer kurumlarla ortak sürdürdükleri proje çalışması bulunmaktadır. Vakıfların %50,00’si, derneklerin %76,30’u, sendikaların %55,00’i ve meslek odalarının %66,70’inin en az bir kurum/kuruluşla ortak sürdürdüğü proje çalışması vardır (Çizelge 5.16).

Çizelge 5.16. STK Çalışmalarında birlikte çalışılan ortak kurum/kuruluş varlığı

STK türü	Oran	Birlikte Çalışılan Kurum–Kuruluş Varlığı		Toplam
		Var	Yok	
Vakıf	Sayı %	3 50,00	3 50,00	6 100,00
Dernek	Sayı %	45 76,30	14 23,70	59 100,00
Sendika	Sayı %	5 55,60	4 44,40	9 100,00
Meslek Odası	Sayı %	4 66,70	2 33,30	6 100,00
Toplam	Sayı %	57 71,30	23 28,80	80 100,00

Antakya’da görüşme yapılan STK’ların büyük bölümünün (%71,30) diğer aktörlerle birlikte en az bir ortak faaliyeti olduğu görülmektedir (Çizelge 5.16). STK’ların her ne

kadar yerelde diğerk aktörlerle birlikte yapılan çalışmaları yetersiz buldukları görülse de bu oran, Antakya'daki STK'ların birlikte hareket etme bilincinin olduğunu göstermekle beraber STK'ların geleceğı için de umut verici olduğu söylenebilir.

Ortak sürdürülen çalışmaların bir kısmı merkezi hükümet tarafından desteklenen AB hibe projeleridir. Bir kısmı ise kendi kuruluş amaç ve görevleri doğrultusunda yürüttükleri aylık/yıllık çalışmaları kapsamaktadır. Gerçekleşen projelerin STK'lar dışında yerel kalkınmaya katkısı olan çeşitli kurumlarla ortaklık içinde sürdürüldüğü görülmektedir. Bu projeler arasında; Antakya Belediyesi, Hatay Valiliğı, Hatay İl Turizm Müdürlüğü, Hatay Gençlik Hizmetleri ve İl Spor Müdürlüğü, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Hatay İl Sağlık Müdürlüğü, İŞKUR, Hatay Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, DOĞAKA ve MKÜ sayılabilir (Çizelge 5.17, Çizelge 5.18).

Merkezi hükümet tarafından gerçekleştirilen proje konularına göre çeşitlilik göstermektedir. Çizelge 5.17'de konularına göre bazı proje çalışmaları verilmektedir. Proje konularının başında ağırlıkta Eğitim-Kültür içerikli proje çalışmaları gelmektedir (Çizelge 5.17)

STK'ların kuruluş amaç ve ilkelerine yönelik gerçekleştirdikleri faaliyet çalışmaları Antakya'ya göre özgünleşmektedir. Ağırlıkta Antakya'nın yerel değerlerinin kazandırılmasına yönelik çeşitli faaliyetler olduğu görülmektedir. Özellikle Suriye iç savaşı nedeniyle birlik ve beraberlik duygularının yok olmaması için yapılan çalışmalar en dikkat çeken çalışmalardandır (Çizelge 5.18).

Çizelge 5.17. Merkezi hükümet tarafından desteklenen projeler

Proje Konusu	Proje Adı	Proje Amacı	Proje Ortakları
Eğitim-Kültür	Ekmeğini Taştan Çıkarımlar	Gençlere birlik, beraberlik ve yardımlaşma duygusunun kazandırılması, kente özgü yerel değerleri üretebilecek gençlerin yetiştirilmesi	Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Genç Beyinler Eğitimi Destekleme Derneği, Hatay Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
	Hatay'ın Kadınları Ufkunuz Sodesle Açık Olsun	İşsiz ev hanımlarının ve genç kızların kişisel ve toplumsal gelişimlerini arttırmak ve el becerilerini geliştirmek	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA), İŞKUR, Hatay Eğitim Derneği
	Asinin Kızları Okuldan Hayata	Kız öğrencilerinin hayata kazanılmasını sağlamak	DOĞAKA , Hatay Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİD)
	Tasarımımı Güvenimle Üretiyorum	Engelli kişilerin iş yaşamına daha rahat hazır hale getirilmeleri ve el becerilerini kullanarak üretim yapmaları	Antakya Belediyesi Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, DOĞAKA, ATSO
	Engelliler Üretiyor	Zihinsel engelli bireylerin yeteneklerini keşfetmeleri, el becerilerini geliştirmeleri ve özgüvenlerini arttırmaları	DOĞAKA, Aile Ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Zihinsel Engellileri Yetiştirme ve Koruma Derneği
Restorasyon-Çevre	Eski Antakya Evleri Restorasyonu ve Sokak Sağıklaştırma	Eski Antakya dokusunun sağıklaştırma yoluyla kente kazandırılması	Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Hatay Valiliği, Hatay Kulübü Derneği
	Antik Yapının Korunması	Antakya'nın tarihi çevre dokusunun kente kazandırılması	Antakya Belediyesi, Hatay il Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kent Gönüllüleri Derneği, Necmi Asfuroğlu (işadamı)
İstihdam	Gençler İçin Yeni Bir Meslek ve İş Alanı	İşgücü/ara eleman ihtiyacını karşılanmasına katkıda bulunmak	Mustafa Kemal Üniversitesi (MKÜ), Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO), İŞKUR
	Antakya Genç Mesleki Eğitim Akademisi	15-29 yaş arası 50 genç kız ve erkeği hizmet sektörü için kalifiye eleman ihtiyacına yönelik donanımlı hale getirmek	ATSO, İŞKUR, KAGİD
	İstihdama Giden Yol	Hatay'daki mobilya sektörünün ihtiyaç duyduğu ara eleman yetiştirilmesine katkı sağlamak ve işgücü piyasasında geçerli bir mesleğe sahip olmaları için gençlere destek olmak	Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, HASİAD
Farkındalık/Bilinçlendirme	Kümelenme Eğitimi	Bölgede öne çıkan, ihracat değeri olan ve rekabet edebilirliği yüksek sektörlerle Teknik destek programı kapsamında verilecek eğitimler ile bölgede Kümelenme bilincinin oluşturulması.	DOĞAKA, Hatay Genç İş Adamları Derneği (HAGİAD), ATSO
	Uçan Süpürge	Kadın kuruluşları ve kadın hareketine duyarlı kişiler arasında iletişim, işbirliği ve dayanışmayı artırarak ulusal ve uluslararası bir iletişim ağı oluşturmanın yanı sıra; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların güçlenmesi ve eşitsizlikten kaynaklı sorunların çözümüne katkıda bulunmak.	Aktif Kadınlar Derneği, Kadın Emegi Derneği
	İl Yenilik Platformu	İlde yenilik konusunda kurumlar arası işbirliğini güçlendirmek, başarılı uygulamaların yaygınlaşmasını sağlamak ve kurumlar arası ortak bir diyalogun yaratılmasını hedeflemek	Hatay Valiliği, Hatay sanayici ve iş adamları derneği(HASİAD), HAGİAD, ATSO, DOĞAKA, MKÜ, Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD), KAGİD, İŞKUR , Ottoman Palace Otel

Çizelge 5.18. Birden fazla ortaklığı bulunan STK çalışmaları

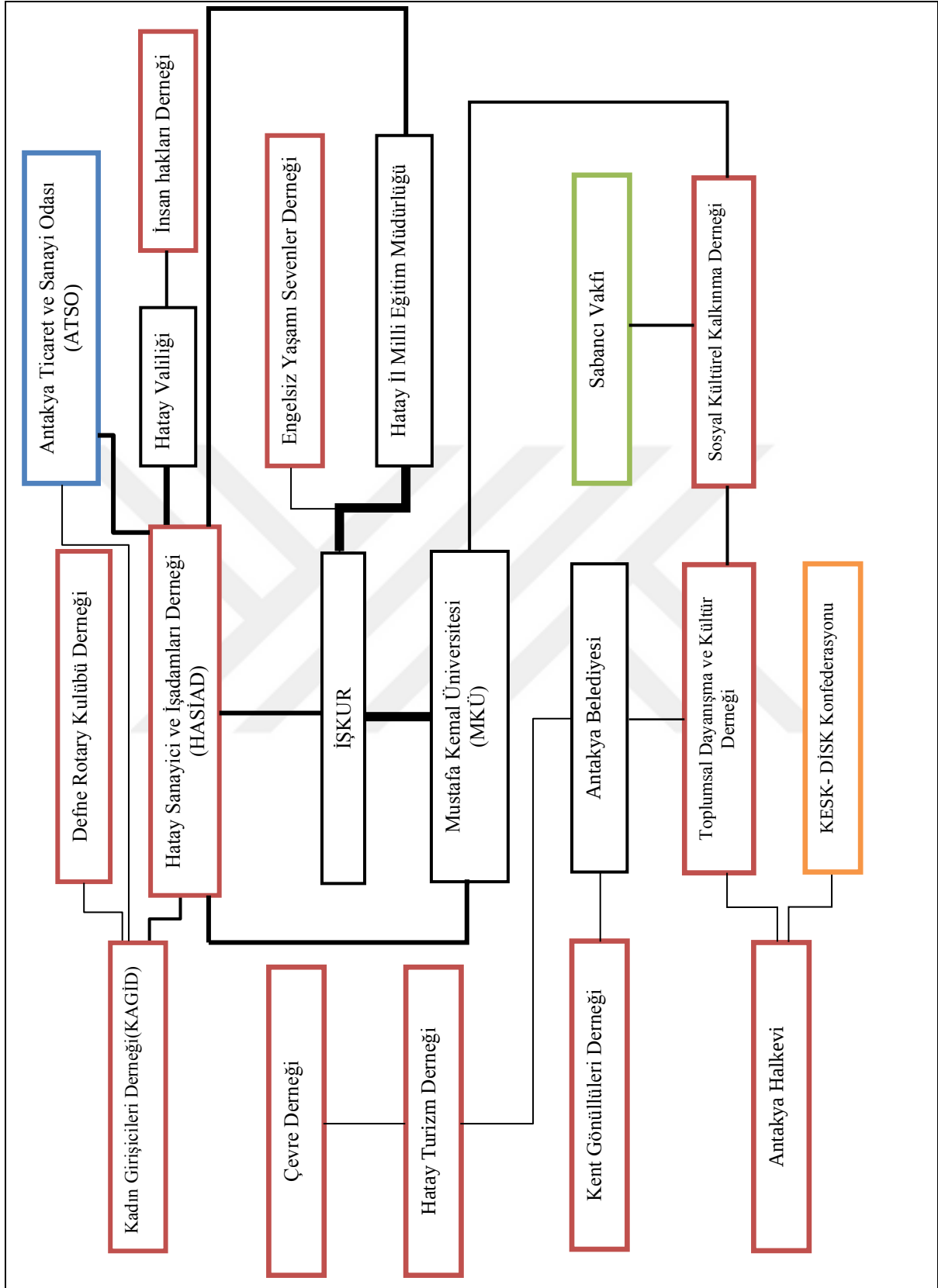
	Faaliyet-Çalışma Konusu	Birlikte Çalışılan Kurum-Kuruluş
Eğitim-Kültür	-Gençlere Müzik, Tiyatro ve Kurs Çalışmaları	Antakya Belediyesi Hatay Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü Toplumsal Dayanışma ve Kültür Derneği
	-İpek Şal Dokuma, Web Tasarım, Çağrı Merkezi Eğitimleri	İŞKUR Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü Engelsiz Yaşamı Sevenler Derneği
	-Hatay Yöresel Yemeklerin Tanıtımı için Kitap ve Gastronomi Merkezi Çalışmaları -Antakya Tarihi Yapıların Güzelleştirilmesi” projesi -Halka Turizm Bilincinin Aktarılması Çalışmaları	Hatay Çevre Koruma Derneği Hatay Turizm Derneği Antakya Belediyesi
	-Çıraklık ve Meslek Kursları uygulama eğitim çalışması, -İhtisaslaşmış Sanayi sitelerinin kurulması ve Kooperatif çalışmaları, -Ortak kullanım Atölyelerinin kurulması çalışmaları -İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim çalışmaları	MKÜ İŞKUR Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü [Çıraklık ve Meslek Okulu, Halk Eğitim Müdürlüğü] ATSO, Hatay Ticaret Borsası Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği [HESOB]
	-Çiftçi Eğitimi ve Kursları Uygulama Eğitim Çalışması -İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim çalışmaları -Çiftçilere Tarımsal Destek Çalışmaları	MKÜ İŞKUR Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü [Çıraklık ve Meslek Okulu ATSO Ziraat Odası Hatay Şubesi
	-Anadilde Eğitim Kampanyası [Arapça Dilinin Sürdürülmesi] -Uluslararası Edebiyat Günleri Etkinlikleri	Yazarlar Sendikası EĞİTİMSEN Hatay Şubesi
	-İşçilere İş Sağlığı ve Güvenliği Semineri -Sağlık Hizmeti Ücretsiz Aşı ve Yaşlılara Ücretsiz Sağlık Hizmeti	Antakya Ticaret ve Sanayi Odası [ATSO] Hatay Tabipler Odası SAĞLIKSEN Hatay Şubesi Hatay BEM-BİR-SEN
	-Cezaevindeki Kadın Mahkûmların hayata kazandırılması çalışmaları kapsamında el sanatları eğitimi	Hatay Kadınlar Kulübü Türkiye Yardımseverler Derneği Hatay Şubesi Hatay Eğitim Derneği Hatay Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü[Sosyal Hizmetler, Çocuk Esirgeme Kurumu]
Restorasyon-	-Musevi Konukevi Restorasyonu	Antakya Belediyesi Hatay Valiliği Hatay Kültür Ve Turizm İl Müdürlüğü Musevi Havrası Vakfı
İstihdam	-30 Yeni Girişimciye Girişimcilik Eğitimi -Yurtdışı İş Gezileri Etkinlikleri -100 Öğrenciye Metal Sektöründe Kaynakçılık ve CNC Operatörlüğü Eğitimi	Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü MKÜ İŞKUR Hatay Valiliği HASİAD [Hatay Sanayici ve İşadamları]
Farkındalık/Bilinçlendirme	-Kültürel Asimilasyonun Engellenmesine yönelik çalışmalar	Antakya Halkevi Derneği KESK, DİSK Sendikaları Toplumsal Dayanışma ve Kültür Derneği
	-Suriyeli Sığınmacılara Yardım kampanyaları -Sosyal ve Siyasal Olaylara İlişkin Halkın Bilinçlendirilmesi Çalışmaları	İnsani Yardım Vakfı MAZLUMDER Nehir Derneği
	-Çocuk ve Gençlere Sigara, Alkol, Uyuşturucu Madde ve Teknoloji Bağımlılıkları Konusunda Bilgilendirilmesi Çalışmaları	Hatay İl Sağlık Müdürlüğü Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü Türkiye Yeşilay Cemiyeti Hatay Şubesi
Sağlık	-Suriyeli Mültecilere Sağlık Yardımı -Çocuklara Ücretsiz Aşı Kampanyası	Hatay Valiliği Antakya Belediyesi İnsan Hakları Derneği Hatay Tabipler Odası

Bu çizelge tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Gerçekleştirilen ortak proje sayısına ve diğer faaliyetlere dayanarak STK'ların diğer kurum ve kuruluşlar arası ilişki matrisi üretilmiştir (Şekil 5.3, Şekil 5.4, Şekil 5.5 ve Şekil 5.6).

Şekil 5.3; derneklerin diğer kurum ve kuruluşlarla ilişki ağını göstermektedir. Bu bağlamda, kırmızı alan ile gösterilen kuruluşlar dernekleri, mavi renk meslek odalarını, turuncu renk sendikaları, yeşil renk ise vakıfları temsil etmektedir. Diğer renkli alanlar ise STK'lar dışında yerel çalışmalarda etkili olan diğer kurumları temsil etmektedir.

Derneklerin en fazla proje çalışması bulunan kurum/kuruluşlar ile ilişkiler listesi incelenirse, kalınlık derecesinin ilişki yoğunluğuna göre değiştiği gözönüne alınırsa, derneklerin en fazla Antakya Belediyesi, Mustafa Kemal Üniversitesi (MKÜ) ve Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü gibi kuruluşlarla yoğun ilişki içinde olduğu görülmektedir. Derneklerin diğer derneklerle proje ortaklığının düşük olduğu ve az da olsa vakıf ve sendikalarla ilişkisi olduğu görülmektedir. Antakya'da diğer kurum/kuruluşlarla en yoğun ilişki içerisinde bulunan derneklerin başında ise Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİD), Sosyal Kültürel Kalkınma Derneği, Toplumsal Dayanışma ve Kültür Derneği Hatay Sanayici ve İş Adamları Derneği (HASİAD) gelmektedir (Şekil 5.3).

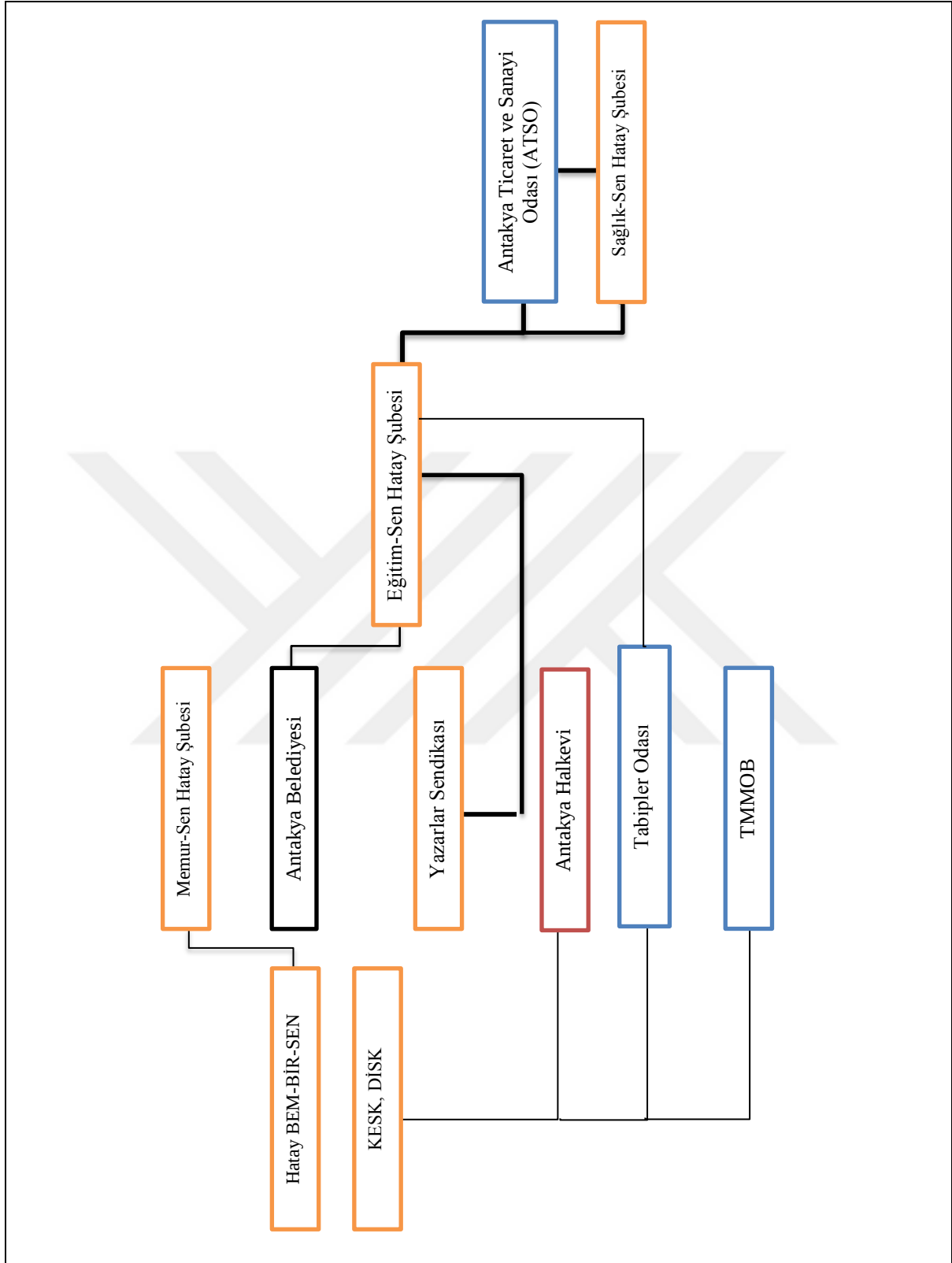
* Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır

Şekil 5.3. Derneklerin diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi

Anket kapsamında iletişim sağlanan ve görüşme yapılan 9 sendika kuruluşundan 5'inin (%55,60) diğer kurum/kuruluşlarla ortak sürdürdükleri proje çalışması vardır. Buna göre sendikaların, yoğun olarak diğer sendika ve meslek kuruluşlarıyla ilişki içerisinde olduğu görülürken, vakıflarla hiç ilişkisi olmadığı görülmektedir. Yerel kurumlar arasında ise sadece Antakya Belediyesiyle ortak proje çalışması bulunmaktadır (Şekil 5.4).

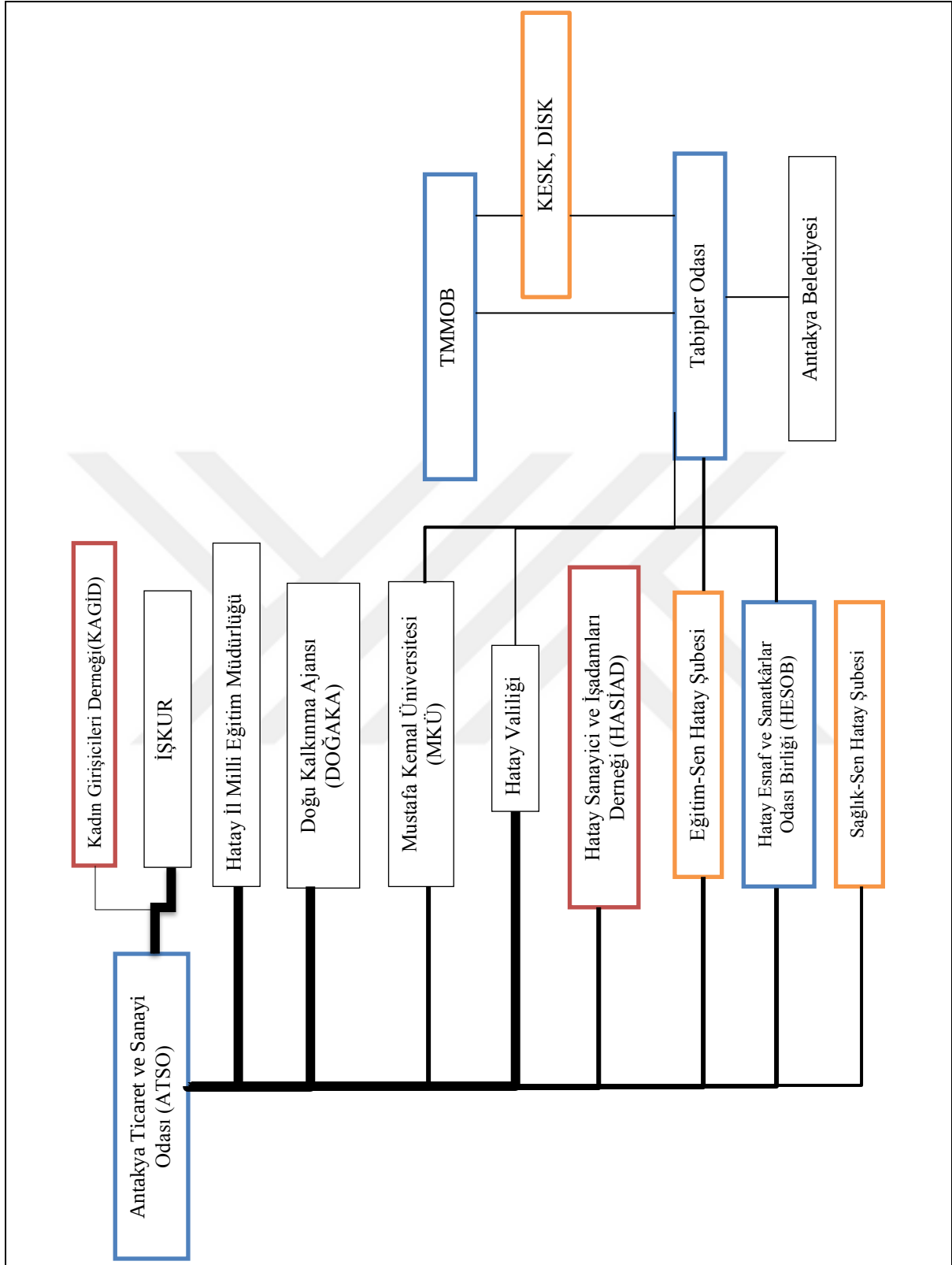
Diğer bir STK türü olan meslek odalarının ise çok sayıda projesinin olduğu, projelerde çeşitli kurum ve kuruluşlarla ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Meslek odaları içerisinde en fazla proje çalışması olan Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO)'dır. ATSO projelerinde; Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, üniversite, Hatay Valiliği, kalkınma ajansı ve İŞKUR ile yoğun ilişki içinde olduğu görülmektedir. Meslek odaları ve sendikaların da projelerde ortaklık kurdukları görülürken, meslek odaları ve dernekler arasındaki ilişkinin zayıf olduğu, vakıflarla ise hiçbir projesinin olmadığı görülmektedir (Şekil 5.5).

Anket uygulaması kapsamında görüşme yapılan 6 vakıf kuruluşun üçünün diğer kurum kuruluşlarla ortak projesi vardır. Her bir vakfın yaptıkları proje çalışmasına göre birlikte çalıştıkları kurum ve kuruluşlar da farklılaşmaktadır. Vakıfların daha çok derneklerle ve çeşitli kurumlarla işbirliği içerisinde olduğu görülmektedir (Şekil 5.6).

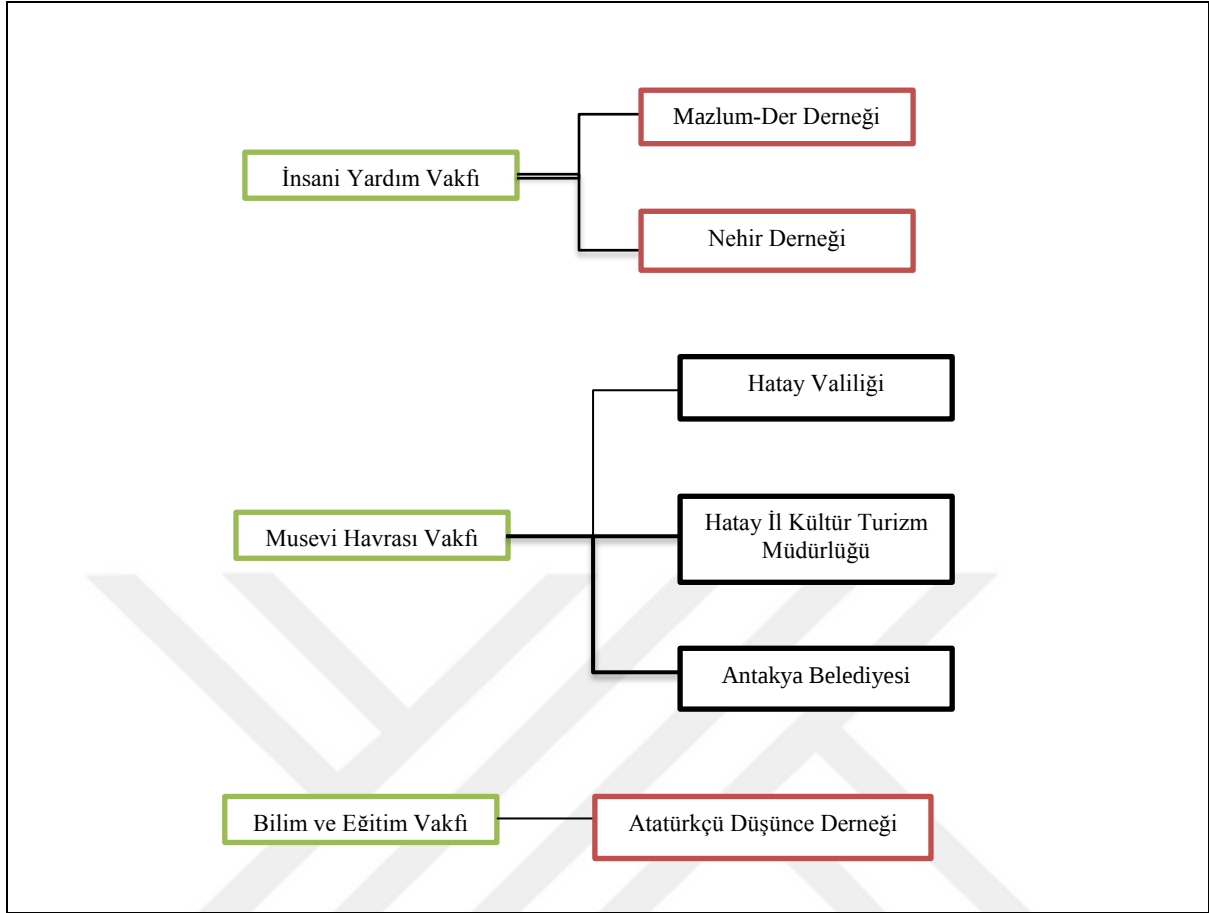
* Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır

Şekil 5.4. Sendikaların diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır

Şekil 5.5. Meslek odalarının diğer kurum/kuruluşlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler matrisi

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket–sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır

Şekil 5.6. Vakıfların diğer kurum–kuruluşlarla yürüttüğü proje ilişkileri matrisi

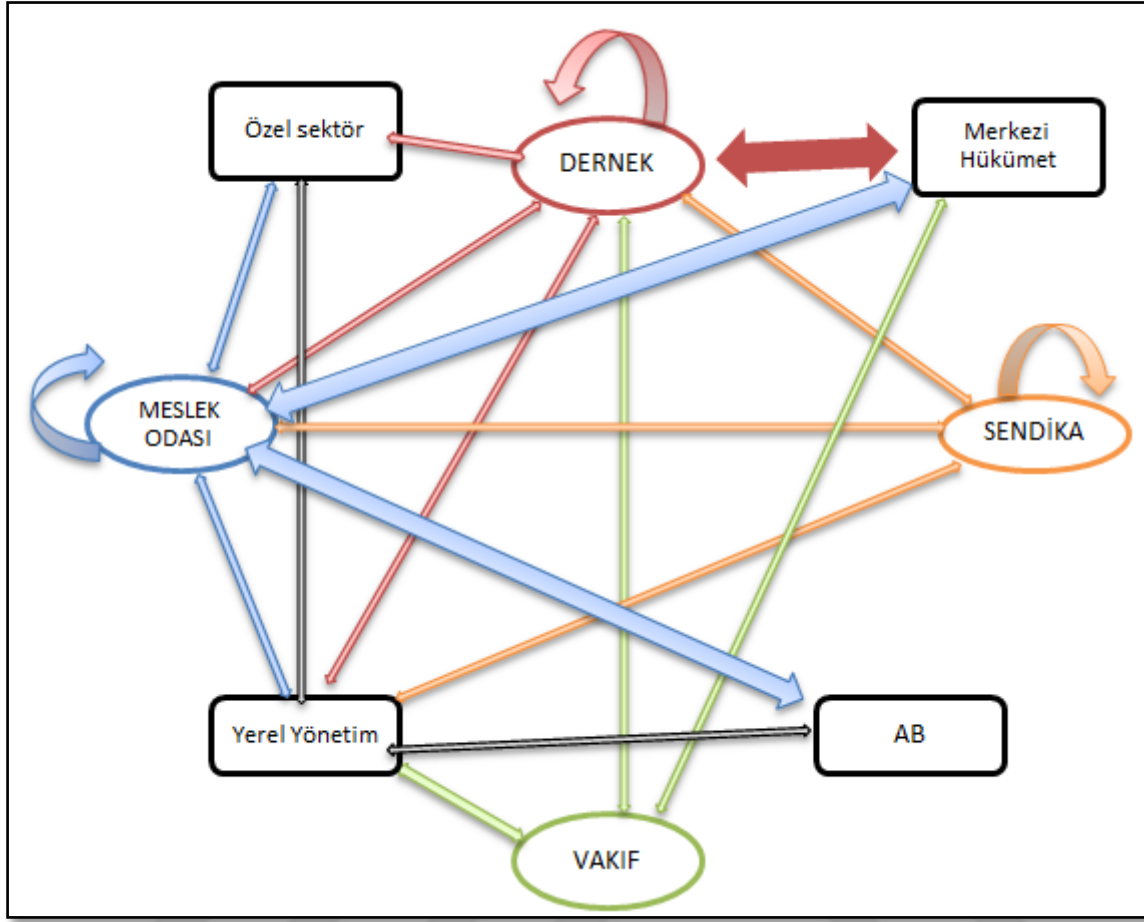
Çizelge 5.19’da adanmışlık modelinde ilgili aktörler sayılırken geniş bir listeye yer verilmektedir. Yer alan aktörlerin bir kısmı bölgenin içinde ve bir kısmı da bölgenin dışındadır. Kuramsal açıdan bakılırsa, bu aktörlerden başlangıçta bir ya da bir kaçının yerelin kalkınmasını başlatmaya yeterli olacağı söylenebilir. En azından yereldeki bir grup aktörün geri kalmışlığın farkında olması, sosyal ve insan sermayesinin harekete geçirilmesini sağlayacak ve yerelin kalkınması sağlanacaktır (Tekeli, 2008: 306).

Çizelge 5.19. Antakya’da öne çıkan aktörler listesi

Uluslararası	Kilitlenmiş Durağan Bölgeler İçin Adanmışlık Modeli [Tekeli, 2008] Aktörler Listesi	Antakya’da Öne Çıkan Aktörler Listesi
	Yabancı Sermaye	–
Ulusal	Uluslararası STK’lar	–
	Uluslararası Organizasyonlar (Dünya Bankası, vb.)	–AB
Yerel	Ülkesel STK’lar	–KESK- DİSK Konfederasyonu –TMMOB –TTB
	Ulus–Devlet	–Hatay Valiliği –Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü –Hatay İl Kültür Turizm Müdürlüğü –İŞKUR
	Bölgenin Önderleri Fikir Önderleri	–
	Bölgenin İşadamları- Özel Sermaye	–Ottoman Palace Otel, Necmi Asfuroğlu (İşadamı)
	Bölgenin STK’ları	–Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİD) –Toplumsal Dayanışma ve Kültür Derneği –Sosyal Kültürel Kalkınma Derneği –Hatay Sanayici ve İş Adamları Derneği (HASİAD) –Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) –Eğitim-Sen Hatay Şubesi –Sağlık-Sen Hatay Şubesi –Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği (HESOB) –Hatay Tabipler Odası... vs.
	Bölgesel ve Yerel Yönetim Birimleri	–Antakya Belediyesi
	Bölgenin Bölge Dışında Yaşayan Hemşerileri	–
	Bölgenin Diğer Aktörleri	–DOĞAKA –MKÜ

Bu çizelge tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket–sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır

Antakya’da tespit edilen mevcut yapının adanmışlık modelinde yer alan aktörler listesiyle karşılaştırıldığında Antakya’da çeşitli aktörlerin bir araya geldikleri görülmektedir. Antakya’da öne çıkan aktörlerin ağırlıkta bölgedeki ve yereldeki STK’lar, ulusal düzeydeki STK’lar, yerel yönetim ve merkezi hükümet kuruluşlarından oluştuğu görülmektedir (Çizelge 5.19). Yereldeki iş adamları ve özel sermayenin etkisi az da olsa görülmektedir. Nitekim son yabancı sermayenin katılacağı düşünülürse, Antakya’da tespit edilen bu yapının, proje ağları ve kalkınmanın yönetişimi konularında önemli bir başlangıç olduğu söylenebilir.

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket-sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Şekil 5.7. STK'ların diğer kurumlarla yürüttüğü projelerin ilişkiler haritası *

Alan araştırmasında dernek, sendika, vakıf ve meslek odası kuruluşlarının diğer kurum-kuruluşlarla yürüttüğü proje ilişkileri matrisinden yola çıkarak kurumlar ağ diyagramı oluşturulmuştur (Şekil 5.7). Her bir STK türünün temsil ettiği renkler doğrultusunda ayrı ayrı olarak diğer kurum-kuruluşlar arası ilişki yoğunluğuna bağlı olarak kalınlık dereceleri değişiklik göstermektedir. Ağda derneklerin yoğun olarak diğer derneklerle, yine aynı şekilde sendikaların yoğun olarak diğer sendikalarla ilişki içerisinde olması ilginç bir sonuçtur. Dernek ve sendikaların düşük de olsa diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkileri olduğu görülmektedir. Diğer bir STK türü olan meslek odalarının ise çok sayıda projesinin olduğu, projelerde yoğun olarak diğer meslek odaları ve merkezi hükümet kuruluşları ile yoğun ilişki içinde olduğu görülmektedir (Şekil 5.7).

Sonuç olarak; STK yoğun olarak kendi kuruluşları ve az da olsa diğer kurumların projelerinde yer aldıkları; ancak yeterince etkili olamadıkları söylenebilir.

5.5. STK Çalışmalarının Yerele Katkısı

STK'ların toplum bireylerine yakın olması onların ihtiyaçlarını en iyi anlayan örgütler olmalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca yönetimin ihtiyaca cevap veremediği alanlarda STK'ların, yerelin sorunlarına ve halkın taleplerine kısa sürede cevap vermeleri, yerelin kalkınmasında önemli birer aktör olmalarını sağlamıştır. Bu bakış açısıyla Antakya'da görüşülen STK'ların, kuruluşlarının hâlihazırda yürüttükleri çalışmalarının yerele olan katkılarının değerlendirilmesi istenmiştir.

Hâlihazırda çalışması bulunan 76 kuruluş yöneticilerine, kuruluşlarınca gerçekleştirdikleri çalışmaların yerele katkısı olup olmadığı sorulmuştur. Kuruluşların %91,30'u projelerinin Antakya'ya katkı sağladığını; 5'i ise çalışmalarının ağırlıkta grup üyelerine yönelik olması, üye yetersizliği, yeni kurulmuş olmaları ve kaynak yetersizliği gibi farklı gerekçelerle yerele katkı sağlayamadıklarını düşünmektedir.

Anket kapsamında görüşme yapılan STK temsilcilerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda, yerelin kalkınmasına 4 türde katkı sağladıkları tespit edilmiştir. Bunlar; (1) demokrasinin gelişimine katkı, (2) sosyal ve insan sermayesinin gelişimine katkı, (3) yerel kaynakların/değerlerin sürdürülmesine katkı, (4) sosyal-kültürel ve fiziki yapının güçlenmesine katkı olarak sıralanabilir (Çizelge 5.20).

Kuruluşların hâlihazırda yürüttükleri 135 proje çalışmasının %46,00'si sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağladığı, %37,00'sinin yerel kaynakların/değerlerin gelişmesine katkı sağladığı onu %28,00 oranla yaşam kalitesine katkı sağladığı düşüncesi takip etmektedir (Çizelge 5.20).

Çizelge 5.20. STK Çalışmalarının yerele katkı türü

Katkı Türü	Sayı	%
Sosyal ve İnsan Sermayesinin Gelişimi	46	34,10
Yerel Kaynakların ve Değerlerin Sürdürülmesi	37	27,40
Sosyal-Kültürel ve Fiziki Yapının Güçlenmesi	28	20,70
Demokrasinin Gelişimi	15	11,10
Katkısı Yok	9	6,70
Toplam	135	100,00

STK'lar toplumdaki bireylerin kendi çevrelerinin dışındaki kişi ve kuruluşlarla bir araya gelmelerini ve işbirliği içinde aynı amaç için çalışmalarını mümkün kılarak sosyal ve insan sermayesinin gelişimine katkı sağlarlar.” (TESEV, 2014). Dolayısıyla bu görüşün bir yansıması olarak, Antakya'daki STK yöneticilerin en fazla oranda sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağladığı bakış açısı olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda STK yöneticilerinin “*Yerelde gençlere, kadınlara ve engellilere yönelik iş olanağı yaratma açısından çeşitli kurumlarla işbirliği yapmalarına fırsat tanıyoruz*” ve “*Çeşitli eğitim ve sosyal desteklerle yerelde bilinçli bireylerin yetişmesine katkı sağlıyoruz*” şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Böylece sosyal sermaye gelişimine katkı sağlayan çalışmalardan bazılarını; gençlere müzik, tiyatro ve kurs çalışmaları eğitimi; kadınlara yönelik ayrımcılığın önlenmesi çalışmaları, engellilere yönelik eğitim ve istihdam çalışmaları oluşturmaktadır.

Tekeli'ye göre yerelin kalkınması çalışmalarında, aktörler arası katılım iradesi yanı sıra bu aktörlerin bulundukları yerin geri kalmışlığının farkında olmaları ve yerelin kalkınmasına katkı yapmaya hazır olmaları gerekmektedir (Tekeli, 2008:306). Antakya'daki STK'larla yapılan görüşmeler neticesinde, STK yöneticilerinin yerelin kalkınması gerekliliğinin bilincinde olduğu görülmektedir. Nitekim görüşmeler doğrultusunda yöneticilerin “*Antakya'nın tarihi köklü bir geçmişi var ve kültürel bazı değerlerini kaybetmemesi için birçok çaba içinde bulunuyoruz*” ve “*Gençlere yönelik yerel değerlerinin farkında olmalarını ve bunları yaşatmalarını sağlayacak çalışmalarımız var*” ifadelerinde bulundukları görülmekte ve bu durum, STK'ların yerel değerlerin bilincinde ve yerele katkı sağlamaları gerektiği görüşünde olduğunu göstermektedir.

Verilen ifadeler neticesinde STK'ların yerel değerleri sürdürmeye yönelik çalışmalarından bazıları şunlardır: Kültürel asimilasyonun engellenmesi kapsamında “*Gençlere Arapça Dil Eğitimi*” ve tarihi bilincin kazandırılması çalışmaları kapsamında eğitim, tiyatro çalışmaları, Hatay yöresel yemeklerin tanıtımı için “*Akdeniz Ülkeleri Mutfak Günleri*” etkinliği ve “*Hatay Mutfak Müzesi*” çalışması, “*Eski Antakya Evleri ve Geleneksel Çarşı Restorasyonu*” çalışmaları...

Antakya'daki STK'ların bir diğer katkısı da yerelde demokrasi bilincinin gelişime katkı sağlamalarıdır. STK'lar demokratik toplumların ihtiyaç duyduğu siyasi ve sosyal canlılığı sağlaması yerelde demokratik bilincin gelişmesine ve halkın dolaylı olarak yönetimde söz

sahibi olmalarına olanak tanımaktadır. Bu açıdan yerelde STK'ların demokrasiye katkıları yadsınamaz. Antakya'daki STK yöneticileriyle yapılan görüşmelerde; STK'ların yerelde demokrasinin güçlendirilmesine yönelik bir takım çalışmalarda bulundukları gözlenmiştir. Bazı STK yöneticilerinin *“Halkın kenti ilgilendiren çalışmalarda seslerini duyurmalarına kendi isteklerini hayata geçirmelerine fırsat veriyoruz. Bunun için halkla bir araya gelerek bilinçlendirme kampanyaları, seminerler, toplantılar düzenlenmektedir”* cevabı verdiği gözlenmiştir. Buna yönelik yapılan çalışmalar; kadınlara yönelik ayrımcılığın önlenmesi çalışması, siyasi iktidarın izlemiş olduğu Suriye politikasına karşı halkın bilinçlendirilmesi ve haklarının gözetilmesi, sosyal ve siyasal olaylara ilişkin halkın bilinçlendirilmesi çalışmalarıdır.

Antakya'daki STK'ların yerele bir diğer katkısı sosyal-kültürel ve fiziki yapının güçlendirilmesine katkıdır. STK'lar; tarihi ve fiziksel çevrenin kalkınmasına katkı, hoşgörü ve saygı ortamının korunmasını sağlayarak kültürel yapının geliştirilmesine katkı sağladıkları görüşünde oldukları görülmektedir. Sosyal-kültürel ve fiziki çevrenin kalkınmasına yönelik yapılan çalışmalardan bazılarını şunlar oluşturmaktadır: Yaşanan Suriye olaylarının kentte hoşgörü ve saygı anlayışını yok olmasının engellenmesi adına halkın birlik ve beraberlik duygularının pekiştirilmesi kampanyaları, “katılımda engel yok” kampanyası ile engelli ve” uçan süpürge projesi” ile de kadın haklarının gözetilmesi yönelik sosyal çalışmalar, tarihi uzun çarşının restore edilmesi ve halka tarih bilincinin verilmesi...

4 STK kuruluşunun hâlihazırda çalışmasının olmaması ve 5 kuruluşun ise çalışmalarının yerele katkı sağlayamadığı kanaatinin mevcut olması, 80 kuruluşun 9'unun yerele katkısı olmadığını göstermektedir. STK yetkilileri yerele katkı sağlayamadıklarını şu ifadelerle dile getirmişlerdir: *“Grup üyeleri için çalışmalarımız olduğundan yerele katkımızın olmadığını düşünüyorum”, “Üyemizin azlığı ve finansman desteği alamadığımızdan dolayı yeterli derecede yerele katkı sağlayacak çalışmamız bulunmamaktadır”, “STK'ların mali kaynakları hedeflerini gerçekleştirmede yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle yeterince söz sahibi olamıyoruz”*

Her bir STK türünün amaç ve ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirmiş olduğu projelerin yerele katkısı farklılık göstermektedir. Görüşülen dernek yöneticileri, yaptıkları çalışmaların %35,00'inin ve meslek odası yöneticileri ise yaptıkları çalışmaların

%50,00'sinin kentin sosyal ve insan sermayesine katkı sağladığını düşünmektedir. Sendika çalışmalarının %50,00'si demokrasi gelişimine katkı sağlarken; vakıf çalışmalarının %44,40'ı yerel değerlerin sürdürülmesine katkı sağladığı görülmektedir (Çizelge 5.21).

Çizelge 5.21. STK türlerinin yerele katkısı

Katkı	Oran	Dernek	Vakıf	Sendika	Meslek Odası	Toplam
Demokrasi Gelişimi	Sayı	9	0	6	0	15
	%	9,00	0,00	50,00	0,00	11,10
Sosyal ve İnsan Sermayesi Gelişimi	Sayı	35	1	3	7	46
	%	35,00	11,10	25,00	50,00	34,10
Yerel Kaynak ve Değerlerin Sürdürülmesi	Sayı	26	4	2	5	37
	%	26,00	44,40	16,70	35,70	27,40
Sosyal-Kültürel ve Fiziki Yapının Güçlenmesi	Sayı	22	3	1	2	28
	%	22,00	33,30	8,30	14,30	20,70
Katkısı Yok	Sayı	8	1	0	0	9
	%	8,00	11,10	0,00	0,00	6,70
Toplam	Sayı	100	9	12	14	135
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Görüşülen dernek ve meslek odası yöneticilerinin “*Gençlerimize çeşitli eğitimler vererek yerelde nitelikli gençlik yetiştirilmesine katkı sağlıyoruz*”, “*Kültürel destek vererek daha bilinçli gençler yetişmesine katkıda bulunuyoruz*” ve “*Antakyalı kadınlarınızın ve engelli vatandaşlarımızın haklarını koruyoruz aynı zamanda onlara istihdam sağlayarak kentin ekonomisine de destek oluyoruz*” gibi görüşlerde bulunarak yerelde sosyal ve insan sermayesinin gelişimine katkı sağladıkları söylenebilir.

Verilen cevaplar doğrultusunda sendikaların; işçi, genç, kadın ve engelli vatandaşların yerelde haklarını savunan birer bilinçli birey olarak yetiştirilmelerine ve yerelde demokrasinin güçlenmesine katkı sağladıkları görülmektedir (Çizelge 5.21).

Vakıf yöneticileriyle yapılan görüşmeler sonucunda ise; etnik gruplarına hitap edecek çalışmalarda bulundukları ve vakfa ait malların restorasyon çalışmalarında bulundukları gözlenmiştir. Vakıflar, yerelde birlik-beraberlik ve hoşgörü ortamının oluşmasına katkı sağlayarak; var olan kültürel ve tarihi değerlerin sürdürülmesine katkı sağladıkları kanaatindeler.

5.6. STK'ların Gerçekleştiremedikleri Çalışmalar

Görüşülen STK'lara şuana kadar gerçekleştiremedikleri çalışmalarının olup olmadığı sorulmuş; böylelikle yerelde STK'ların ne derece önemsendiği ve seslerini ne derece duyurabildikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

STK'ların %38,80'i şimdiye kadar planladıkları tüm çalışmaları gerçekleştirebilmişlerdir. Diğer kuruluşlar (%61,20) ise; finansman eksikliği, yerel yönetimlerin baskıcı tutumu, kurum içi nedenler, dış olaylar ve projelerin daha önceden uygulanmış olması gibi nedenlerden dolayı projelerini gerçekleştirememişlerdir (Çizelge 5.22). Kuruluşların çalışmalarını gerçekleştirmeme nedenlerinin başında finansal zorluklar (%36,30) gelmekte, sonrasında ise yerel iktidarın baskıcı tutumları (%15,00) izlemektedir (Çizelge 5.22).

Çizelge 5.22. Çalışmaların gerçekleştirilememe nedenleri

Gerçekleşememe Nedenleri	Sayı	%
Finansman Eksikliği	29	36,30
Yerel Yönetimlerin Tutumu	12	15,00
Diğer	8	10,00
Çalışmalarını Gerçekleştirenler	31	38,80
Toplam	80	100,00

Gerçekleştirilemeyen çalışma konularının başında sosyal-kültürel (%28,80) alandaki çalışmalar gelmektedir. Bu çalışmaları eğitim (%10,00) ve demokrasi taleplerine (%10,00) yönelik çalışmalar izlemektedir (Çizelge 5.23).

Çizelge 5.23. Gerçekleştirilemeyen STK çalışmalarının konusu

Gerçekleştirilemeyen Çalışma Konuları	Sayı	%
Sosyal-Kültürel	23	28,80
Eğitim	8	10,00
Demokrasi	8	10,00
Çevre-İmar	7	8,80
Teknik Destek	3	3,80
Çalışmalarını Gerçekleştirenler	31	38,80
Toplam	80	100,00

Gerçekleştirilemeyen çalışma konularını; kadınlara sığınma evi projesi, belediye şehir tiyatrosunun hayata geçirilmesi, görkemli çocuk şenliği projesi, her parkta kütüphane kurulması projesi, bağımlı riski taşıyan çocuk ve gençlerin sosyal hayata katılımlarını arttıracak sportif ve kültürel etkinlikler, Antakya tarihi evlerinin birer sanat merkezi haline dönüştürülmesi gibi sosyal-kültürel alandaki çalışmalar kapsamaktadır. Bu projeleri gerçekleştirememenin nedenlerinin başında finansman yetersizliği (%17,50) gelmektedir. Onu; çiftçilerin tarım konusunda eğitilmesi, anadilde eğitim çalışmaları, gençlere ücretsiz sanatsal kurs eğitimi gibi çeşitli eğitim konuları takip etmektedir. Eğitim konularındaki projelerin uygulanmama nedenlerinin başında da finansal destek yetersizliği ilk sırada (%6,30) gelmektedir (Çizelge 5.24).

Çizelge 5.24. Proje konularına göre gerçekleşememe nedenleri

Gerçekleşememe Nedenleri	Oran	Finansman Eksikliği	Yerel Yönetim Tutumu	Diğer	Çalışmalarını Gerçekleştirenler	Toplam
Sosyal-Kültürel	Sayı	14	4	5	0	23
	%	17,50	5,00	6,30	0,00	28,80
Eğitim	Sayı	5	2	1	0	8
	%	6,30	2,50	1,30	0,00	10,00
Demokrasi	Sayı	3	5	0	0	8
	%	3,80	6,30	0,00	0,00	10,00
Çevre-İmar	Sayı	5	1	1	0	7
	%	6,30	1,30	1,30	0,00	8,80
Teknik Destek	Sayı	2	0	1	0	3
	%	2,50	0,00	1,30	0,00	3,80
Çalışmalarını Gerçekleştirenler	Sayı	0	0	0	31	31
	%	0,00	0,00	0,00	38,80	38,80
Toplam	Sayı	29	12	8	31	80
	%	36,30	15,00	10,00	38,80	100,00

STK'ların, demokrasi ve bazı haklar konusunda yerel yönetimlere iletilen taleplerinin karşılanmaması nedeniyle bazı çalışmalarını gerçekleştiremediklerini dile getirilmişlerdir. Yerele karşı talep edilen konuların başında; Suriyeli belli başlı savaş örgütlerinin Antakya'dan tasnifinin sağlanması için yerel yönetime taleplerin bildirilmesi, sağlık ve toplumsal hakların gözetilmesi konusunda yerele karşı talepler, işçilerin daha sağlıklı bir ortamda çalışmaları için görüş ve isteklerin bildirilmesi, Suriye'deki olaylar nedeniyle yerele karşı taleplerin dile getirilmesi gibi konular gelmektedir. STK yöneticileri, yerele

karşı bu türlü taleplerinin karşılanmamasının nedenini yerel yönetimlerin baskıcı tutumları (%6,30) olarak görmektedir (Çizelge 5.24).

Asi nehrinin ıslahı, geleneksel uzun çarşının güzelleştirme projesi, spor tesisi yapımı, cemaat vakıflarının restorasyonu gibi çevre ve imar konularının gerçekleştirilememesi nedenleri arasında ise finansman yetersizliği (%6,30) gelmektedir (Çizelge 5.24).

Ayakkabı Sanayi Sitesi ihale ve alt yapının kuruluş aşamasının hızlandırılması girişimi, çiftçilere modern teknolojiyi malzemelerinin kullanımının artırılması için destek projesi, işçi ve işverenler için ortak bir elektronik altyapının kurulması çalışması, çiftçilere yönelik sanal pazar projesi gibi teknolojiye yönelik teknik destek konuları hayata geçirilmeyen bir diğer çalışmalardandır. Teknik desteğinin sağlanamamasının doğrudan finansal yetersizlikten (%2,50) kaynaklandığı açıktır (Çizelge 5.24).

Çizelge 5.25. STK türüne göre gerçekleştirilemeyen çalışmaların konusu

Çalışma Konusu	Oran	Dernek	Sendika	Vakıf	Meslek Odası	Toplam
Sosyal-Kültürel	Sayı	21	1	0	1	23
	%	35,60	11,10	0,00	16,70	28,80
Eğitim	Sayı	8	0	0	0	8
	%	13,60	0,00	0,00	0,00	10,00
Demokrasi	Sayı	4	2	2	0	8
	%	6,80	22,20	33,30	0,00	10,00
Çevre-İmar	Sayı	4	0	3	0	7
	%	6,80	0,00	50,00	0,00	8,80
Teknik Destek	Sayı	0	0	0	3	3
	%	0,00	0,00	0,00	50,00	3,80
Çalışmalarını Gerçekleştirenler	Sayı	22	6	1	2	31
	%	37,30	66,70	16,70	33,30	38,80
Toplam	Sayı	59	9	6	6	80
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Derneklerin %35,60'ı sosyal-kültürel alandaki çalışmaları, sendikaların %22,20'si yerele karşı taleplerinin karşılanması konusundaki çalışmaları, vakıfların %50,00'si vakıf mallarının restorasyon ve imar konusundaki çalışmaları ve meslek odalarının %50'si gençlere, çiftçilere ve sanayi erbablarına teknik destek sağlama konusunda zorlandıkları ve bu alandaki çalışmaları gerçekleştirilemedikleri görülmektedir (Çizelge 5.25).

Çizelge 5.26. Çalışmaların gerçekleştirilememe nedenlerinin STK türlerine göre dağılımı

Çalışmalar	Oran	Dernek	Sendika	Vakıf	Meslek Odası	Toplam
Finansman Eksikliği	Sayı	25	1	0	3	29
	%	42,40	11,10	0,00	50,00	36,30
Yerel Yönetimlerin Tutumu	Sayı	6	2	4	0	12
	%	10,20	22,20	66,70	0,00	15,00
Diğer	Sayı	6	0	1	1	8
	%	10,20	0,00	16,70	16,70	10,00
Çalışmalarını Gerçekleştirenler	Sayı	22	6	1	2	31
	%	37,30	66,70	16,70	33,30	38,80
Toplam	Sayı	59	9	6	6	80
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Derneklerin projelerini gerçekleştirememe nedenlerinin başında yeterince finansal desteğin (%42,40) olmaması gelmektedir (Çizelge 5.26). Sendikalar, siyasi nedenlerden dolayı bazı çalışmaları gerçekleştiremediklerini ve toplumsal haklarının yerel iktidar tarafından gasp edildiğini düşünmektedir.

Vakıflar ise yeni vakıflar kanunu çerçevesince ellerinden bazı yetkilerinin alınmasıyla haklarını savunamadıkları; ayrıca yerel yönetimin desteğini alamadıkları görüşündeler. Finansman, ARGE çalışmalarının yetersizliği ve yer seçimindeki zorlukların yanı sıra kurum ve kuruluşların destek vermemesi meslek odalarının çalışmalarını gerçekleştirememe nedenleri arasındadır.

STK Türü	Çalışma Alanı–Konusu	Uygulanamama Nedeni
Dernek →	Sosyal–Kültürel →	Finansman
Sendika →	Demokrasi →	Yerel Yönetim Tutumu
Vakıf →	Çevre–İmar →	Finansman
Meslek Odası →	Teknik–Teknolojik Destek →	Finansman

Bu şekil tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket–sözlü görüşme bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Şekil 5.8. STK türlerine göre gerçekleştirilemeyen çalışmaların uygulanamama nedenleri

Finansman eksikliği dernekler (%42,40) ve meslek odaları (%50,00) için çalışmalarını gerçekleştirememe nedenlerinin başında gelmektedir. Sendikaların (%22,20) ise demokrasi

ve insan hakları konusunda yerel yönetimlerle uzlaşma sağlayamadıkları ve yerel yönetimlerin baskıcı tutumlarından dolayı çalışmalarını hayata geçiremedikleri görülmektedir (Şekil 5.7).

5.7. STK'ların Diğer STK'ların Çalışmalarına Yönelik Görüşleri

STK'lara Antakya'daki diğer STK'ların yaptıkları çalışmaları değerlendirmeleri istenmiş ve bu çalışmaların yerelin kalkınması için yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Yereldeki STK çalışmalarının etkinliği ise Antakya'daki STK'ların gözüyle değerlendirilmesi sağlanmıştır.

STK'lara "Antakya'daki Diğer Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaptıkları Çalışmaları Yerelin Kalkınması Açısından Yeterli Buluyor Musunuz?" sorusu yöneltildiğinde; %67,50 gibi yüksek bir oranı yereldeki STK çalışmalarını yetersiz bulurken, 18,80'i ise bu soru hakkında görüşlerini dile getirmek istememiştir. STK'ların 13,80'i ise diğer STK çalışmalarını yeterli bulmaktadır (Çizelge 5.27).

Çizelge 5.27. STK'ların diğer STK çalışmalarını yeterli görme düşünceleri

Diğer çalışmalar	Sayı	%
Yeterli buluyorum (+)	11	13,80
Yetersiz buluyorum (-)	54	67,50
Fikrim yok (?)	15	18,80
Toplam	80	100,00

Dernek (%64,40), sendika (%88,90), vakıf (%50,00) ve meslek odası (%83,30) kuruluşlarının yüksek bir oranı STK çalışmalarını Antakya'nın kalkınması için yetersiz bulmaktadır. Düşük oranlarda da olsa dernek (%13,60), sendika (%11,10) ve vakıf (%33,30) kuruluşlarının bir kısmı yereldeki STK çalışmalarını yeterli bulmaktadır (Çizelge 5.28).

Çizelge 5.28. Yerele katkı düşüncesinin STK türlerine göre dağılımı

Yerel katkı düşüncesi	Oran	Dernek	Sendika	Vakıf	Meslek Odası	Toplam
Yeterli buluyorum	Sayı	8	1	2	0	11
	%	13,60	11,10	33,30	0,00	13,80
Yetersiz buluyorum	Sayı	38	8	3	5	54
	%	64,40	88,90	50,00	83,30	67,50
Fikrim yok	Sayı	13	0	1	1	15
	%	22,00	0,00	16,70	16,70	18,80
Toplam	Sayı	59	9	6	6	80
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

STK'ların %26,30'u STK çalışmalarını yetersiz bulma nedenlerini yanıtsız bırakmıştır. Yereldeki çalışmaların yetersiz bulunma nedenlerinin başında; Antakya'daki mevcut STK yapılarının zayıf olması düşüncesi (%13,80) gelmektedir. Yerelde STK çabalarının olduğu ancak STK içyapılarının güçlü olmaması nedeniyle hiçbir STK çalışmasının yeterli gelmediği görüşü mevcuttur. STK'lar bu durumu yerelde kendilerine yeterince destek verilmediğine ve Antakya'daki mevcut STK'ların yereli ve yerel halkı tatmin edecek düzeyde olmadığına bağlamaktadır. Bunun yanı sıra STK'ların %12,50'si STK çalışmalarını yetersiz bulma nedenini STK'lar arası işbirliğinin yetersizliğine bağlarken, %7,50'si ise yerel yönetimin algısına dayandırmaktadır (Çizelge 5.29).

Antakya'daki mevcut yapı incelendiğinde STK'ların %80,00'e yakını çalışmalarında birlikte hareket ettiği en az bir kurum/kuruluş olduğu görülmüştür. Ancak STK'ların bu işbirliğini yetersiz görmeleri de tezin ilginç bulgularından biridir. Bu durumun farklı nedenlerinin olduğu söylenebilir. Bunlardan en önemlisi STK'lara yerelde yeterince destek verilmediği ve mevcut yapılarının ise yeterince gelişmediği söylenebilir.

Çizelge 5.29. Diğer STK çalışmalarının yetersiz bulunma nedeni

Yetersiz Bulunma Sebebi	Sayı	%
Yerel yönetimin algısı	6	7,50
Finansman zorlukları	2	2,50
STK işbirliğinin olmaması	10	12,50
Farkındalığının olmaması	4	5,00
STK yapılarının zayıf olması	11	13,80
Cevap yok	21	26,30
Toplam	54	67,50

STK çalışmalarının yetersiz bulunma nedenlerinin STK türlerine göre dağılımı yapıldığında; derneklerin %42,10'u ve vakıfların tamamının STK çalışmalarını neden yetersiz gördükleri sorunu yanıtsız bıraktıkları görülmektedir. Yine derneklerin %21,10'u ve sendikaların %37,50'si STK'ların mevcut yapılarının zayıf olmasından dolayı çalışmalarının yerelin kalkınmasına yeterli gelmediği ve bu açıdan STK çalışmalarını yetersiz buldukları görülmektedir. STK çalışmalarını yetersiz bulan 5 Meslek odası yöneticisi, STK birliğinin olmaması nedeniyle yerele katkının yetersiz olduğu görüşündedir (Çizelge 5.30).

Çizelge 5.30. STK çalışmalarının yetersiz bulunma nedenlerinin STK türlerine göre dağılımları

Yetersiz Bulunma nedeni	Oran	Dernek	Sendika	Vakıf	Meslek Odası	Toplam
Yerel yönetimin algısı	Sayı	3	2	1	0	6
	%	7,90	25,00	33,30	0,00	11,10
Finansman zorlukları	Sayı	2	0	0	0	2
	%	5,30	0,00	0,00	0,00	3,70
STK birliğinin olmaması	Sayı	5	0	0	5	10
	%	13,20	0,00	0,00	100,00	18,50
Farkındalığının olmaması	Sayı	4	0	0	0	4
	%	10,50	0,00	0,00	0,00	7,40
STK yapılarının zayıf olması	Sayı	8	3	0	0	11
	%	21,10	37,50	0,00	0,00	20,40
Cevap yok	Sayı	16	3	2	0	21
	%	42,10	37,50	66,70	0,00	38,90
Toplam	Sayı	38	8	3	5	54
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Meslek odalarının yereldeki çalışmalara yönelik görüşleri şunlardır: “Yereldeki STK’ların beraberliği yetersiz, bir araya gelinmediği sürece STK çalışmalarının yerelin kalkınmasına yeterli gelmeyecektir”, “Birlikte proje yapmaya sıcak bakılmadığı ve herkes kendi çabasıyla bir şeyler yaptığı için yetersiz”, “Bence Antakya’nın kalkınması için birçok kuruluş birbirlerine destek olmalı herkesin fikri sorulmalı”, “Ortak projelerin azlığı nedeniyle yetersiz”. Bu durum; Antakya’daki STK’ların yerelin kalkınmasının önemli unsurlarından olan “yönetişim” anlayışının bilincinde olduğunu göstermektedir.

Antakya’da yerel kalkınmanın başat aktörleri olan STK’ların, yerelde çeşitli sorumlulukları stlenmeleriyle ve ortak katılımıla gerçekleştirdikleri çalışmaların yerelin kalkınmasına katkı sağladığı söylenebilir. Ancak proje süreçlerinde bazı nedenlerden dolayı STK’ların yeterince etkili rol alamadıkları görülmektedir. STK’lar, farklı kurumların projelerinde yer alabilirken proje sürecinde diğer kurumlarla (belediye, valilik, kalkınma ajansı vb.) aynı etkinlikte varlık göstermediği anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ

1990'lı yıllardan itibaren yönetim alanında yeni bir yaklaşım olarak karşımıza çıkan yönetişim anlayışı, özünde bir dizi işlevin ve bunlardan doğan sorumluluğun devletten sivil topluma aktarıldığı yeni bir türdeki ilişki biçimini ortaya çıkarmaktadır.

Birlikte yönetmek olarak kullanılan yönetişim, tüm aktörlerin katılımına ve işbirliğine dayalı etkin bir yönetim yapısının oluşturulmasını amaçlamaktadır. Yönetişimin uygulanabilir olması özelde iki unsura bağlı olduğu görülmektedir: Katılım ve sivil toplum kuruluşları. Katılımcılık ilkesi, yönetimde söz sahibi olmaları gerekli görülen vatandaşların yönetime katılmalarını sağlarken; sivil toplum kuruluşları ise, vatandaşların karar alma süreçlerinde daha etkin ve etkili olabilmelerine olanak tanınması açısından önemli birer aktördür.

Yerel kalkınmanın ve yönetişimin aktörlerinden biri olan STK'lar, yereldeki talepleri yerel yönetimlere iletmede ve bu yolla yerel demokrasinin gelişmesini sağlamada yönetişimin önemli birer aktörü olarak görülmektedir. STK'ların gerek akademik gerekse politikacılar ve sivil toplum aktivistleri tarafından kalkınma konularında önemli bir aktör olarak görülmesi, özellikle 1990'lı yıllarla birlikte başlaya yeni dünya düzeni koşullarına rastlamaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemi de kapsayan bu süreçte STK'ların sayısında ciddi oranda artışlar görülmüş, kalkınma konularıyla ilgili uluslararası karar mekanizmalarındaki önemlerinin arttığına, kalkınma yardımlarının giderek artan bir oranda bu kuruluşlar aracılığıyla yapıldığına tanık olunmuştur (Acı, 2014:164). STK'lar, yönetimin yerelde yetersiz kaldığı alanlarda yereldeki sorunları çözmede etkili birer unsur olmaları yanı sıra; halkı ilgilendiren kararlarda vatandaşların yönetimde etkili olabilmelerini sağlayan bir araç olarak görülebilmeleri açısından da yerel kalkınmanın ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır.

Bu tez çalışması, *“Yönetişim ve demokrasi tartışmalarında önemi vurgulanan STK'lar yerel kalkınmada etkili aktörler midir?”* ve *“Yerel kalkınmaya proje çalışmaları ile katkı sağlayan STK'ların diğer aktörlerle ilişki düzeyi nedir?”* soruları eşliğinde yerel kalkınmanın ve yönetişimin önde gelen aktörlerinden STK'ların, Antakya'daki rollerinin ve etkinliğinin tespit edilmesini hedeflemiştir. Bu sorulara dayalı olarak Antakya'daki

STK'lar ile gerçekleştirilen derinlemesine sözlü görüşmeler sonucunda elde edilen elde edilen bulgular ve alan araştırmasında edinilen gözlem ve tespitler yorumlanmıştır.

Buna göre, Antakya'daki STK'ların %43,80 gibi büyük bir oranının, 2000 yılı sonrası kurulan genç kuruluşlar olduğu görülmüştür. Kuruluş yılları 1980 öncesi yıllara dayanan, daha eski ve köklü olan STK'ların oranı ise %13,80 gibi oldukça düşük bir değere sahip olduğu görülmektedir.

STK'lar üye sayısı bakımından irdelenirse; %38,80 oran ile 50–249 kişi üyesi bulunan orta ölçekli kuruluşlardan oluşmaktadır. Üye sayısı en fazla olan STK'lar arasında meslek odası ve sendikalar ön plana çıkmaktadır. Bu durum, meslek odaları ve sendikalara katılımın süreci ve beklentiler bağlamında, dernek ve vakıflara göre farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır.

STK faaliyet alanları açısından bakılırsa, eğitim–kültür içerikli çalışmalarda bulunanların %32,00 oranla ilk sırada geldiği görülmektedir. STK yetkilileri %82,50 gibi yüksek bir oranda erkeklerden oluşmakta olup kadın yöneticilerinin %17,50 gibi oldukça düşük bir oranda temsil edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, Türkiye'de STK yöneticileri düzeyinde kadın temsiliyet düzeyinin %14,40 olduğu gözönüne alınırsa, Türkiye ortalamasının üzerindedir. STK yetkililerinin %81,30 gibi yüksek bir oranda üniversite mezunu olan eğitilmiş kişilerden oluştuğu belirlenmiştir. Bu tespit, eğitim seviyesi ve STK yöneticiliği arasında doğrusal bir ilişkin olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan, STK yetkililerinin %77,50 oranında üyesi olduğu STK'larda 5 yıla aşkın bir süredir görev yaptığını ilişkin tespitler, temsiliyet ve kurumsallaşma açısından düşündürücüdür.

Tez kapsamında gerçekleştirilen sözlü görüşme bulguları, STK'ların kendilerini yerel kalkınmanın yönetişimi sürecinde önemli birer aktör olarak gördüklerine, Yerel kalkınmaya katkı sağlayabileceklerini düşündüklerine ve diğer aktörlerle işbirliği içerisinde yararlı projeler üretebileceğini düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Bu tespitler, STK'ların kendi önemlerine inandıkları halde faaliyetlerde yer alamadıklarını ortaya koymasının yanı sıra bu olgunun arka planında farklı nedenlerin olabileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan, STK'ların diğer aktörlerle işbirliği içerisinde yerelde yararlı projeler üretebileceklerine inandıklarını; ancak fiili durumda işbirliği çabalarının

yetersiz olduğuna ilişkin bulgular, STK'ların yönetim olgusuna inandıklarını ve birlikte yerele katkı yapmaya hazır olduklarını göstermektedir. Bu durum, farkındalığın yerel dinamiğin başlaması için önemli bir unsur olarak kabul edildiği gözönüne alınırsa, Antakya'nın geleceği için umut verici olarak görülebilir. Ancak, fiili durumda işbirliği çabaları yetersiz düzeyde olup STK'ların proje sürecinde yeterince aktif olmadıklarına işaret etmektedir. Bu tespit, Antakya'da proje üretimi konusunda yeterince etkin bir ortam olmadığını, proje yönetimi sürecinin ise yeterince olgunluğa ulaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla proje ağlarının ve proje üretim sürecinin politika düzeyinde desteklenmesi ve geliştirilmesi üzerinde çalışılması gerekli bir konu olarak görülmelidir.

Antakya'daki STK'ların mevcut proje çalışmaları değerlendirildiğinde; %81,30 gibi büyük bir oranda en az bir proje ya da ortak faaliyeti olduğu görülmektedir. Yürütülmekte olan projelerin konuları ve hedef kitleleri, STK'ların uzmanlaştığı alana göre farklılaşmakta, konuyla ilişkili diğer yerel kurumlarla proje ve çalışmalar sürecinde işbirliği yapıldığı görülmektedir. Proje çalışmalarının yerel STK'lar dışında; ulusal düzeydeki STK'lar, yerel yönetim ve merkezi hükümet kuruluşları, özel sermaye gibi çeşitli aktörlerle birlikte gerçekleştirildiği görülmektedir ki bu durum, yerelde çeşitli aktörlerle birlikte planlama ve katılım iradesinin oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca çeşitli aktörlerin yerele katkı için bir araya gelmeye hazır oldukları görülmektedir. Bu tespitler, adanmışlık modelinde yer alan aktörlerin Antakya'nın aktörler yapısıyla çok yakın olmakla birlikte uluslararası düzeye ulaşamadığını göstermektedir.

Antakya'daki STK'ların mevcutta sürdürmekte oldukları projelerin yerel kalkınmaya katkısı sorulduğunda; STK'ların %91,30 gibi büyük bir oranının çalışmalarının yerele katkısı olduğu düşünüldükleri görülmektedir. Bu durum STK'ların yerelin kalkınması için üstlenmeye ve katkı yapmaya hazır olduğunu göstermektedir. STK'ların %46,00 oranı ile yerelde en fazla sosyal sermayenin gelişimine, %37,00 oranı ile yerel kaynakların ve değerlerin gelişimine katkı sağladıkları görülmektedir.

Bu sonuçlar, Antakya'daki STK'ların yerelde demokrasinin gelişmesine ve katılımcılığın güçlendirilmesine katkı sağladıklarını göstermektedir. Ayrıca, STK'ların yerel değerlerin bilincinde oldukları ve yerel ekonomik kalkınmanın gelişmesine destek olduklarına işaret etmektedir. Bu durum STK'ların bir takım sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal işlevlerini yerine getirebildiklerini düşündürmektedir. Bu tespit, STK katılımcılığında Antakya'nın

kozmpolititik yapısının etkili olduğuna vurgu sayılmalıdır. Nitekim farklı görüş ve etnik kültüre sahip vatandaşların yereli için bir araya gelmeleri Antakya'nın geleceği için bir fırsat niteliğindedir. Ancak her ne kadar STK'ların yeterli derecede yerele katkı sağladıkları düşüncesi mevcut olsa da STK'ların %61,20 gibi yüksek bir oran ile projelerini gerçekleştiremediklerini, yine %67,50 gibi yüksek bir oranda ise yapılan diğer çalışmaları yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir.

Bu olumsuzların kökeninde, finansman zorlukları ve yerel yönetimin baskıcı tutumu bazı çalışmaların gerçekleşmemesine neden olurken, STK yapılarının yeterince güçlü olmaması nedeniyle de yereldeki çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. STK içyapılarının ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi üzerinde durulması gereken alanlardan bir diğeridir.

Alan araştırması sonuçları, Antakya'daki STK'ların kendilerini yerelin kalkınmasında aktif birer aktör olarak gördüklerini ve yerele katkı yapmaya hazır olduklarını; bu nedenle kendi bünyelerinde yeterli çalışmalar yaptıklarını düşündüklerini göstermektedir. Ancak gerek kendi içyapılarından gerekse siyasal/yönetimsel mekanizmalardan kaynaklanan engeller nedeniyle proje üretimi/yönetişimi sürecinde yeterince etkili olamadıkları görülmektedir.

Yönetişim olgusunun; bir dizi aktörler, süreçler ve merkezi yönetimin birincil aktörler olmaktan çıkıp diğer aktörlerle görece eşit bir durumu ve ortak eyleme taraf olan kurumlar arasındaki karşılıklı güç bağımlılığını ifade ettiği gözönüne alınırsa, Antakya'da tespit edilen mevcut yapı, proje ağları ve kalkınmanın yönetişimi konularında önemli bir başlangıcın sağlandığı söylenebilir. Ancak proje süreçleri STK'ların oynadığı rol ve etkinlikleri açısından geliştirilmesi gereken bir alandır. STK'ların merkezi ya da yerel yönetimlerce yeterince benimsenmediğini düşündürmektedir. Nitekim STK'ların farklı kurumların projelerinde yer alabildiğini, ancak proje sürecinde diğer kurumlarla (belediye, valilik, kalkınma ajansı vb.) aynı etkinlikte varlık gösteremediği belirlenmiştir.

STK'ların proje sürecinde etkili olabilmelerinde hem içyapılarının geliştirilmesine hem de proje/yönetişim sürecinde etkili birer aktör olarak benimsenmelerine ihtiyaç vardır. STK'ların yeterli finansal desteği alamadıkları müddetçe proje süreçlerinde etkili ve verimli olabileceği söylenemez. Günümüzde devlet artık yerel kararlarda tek aktör olarak

önemini kaybetmektedir. Dolayısıyla yereldeki kararlarda çeşitli aktörlerin bir araya gelmelerine olanak tanınmalı ve işbirliği desteklenmelidir.

STK'lar gün geçtikçe yönetim süreçlerinde daha çok adı anılan aktörler olsalar da, açık-şeffaf olmaktan uzak, yeni çalışmaları gerektiren alanların da olduğunu da söylemek mümkündür. Bu açıdan bakılırsa;

- STK'ların kurumsal ve toplumsal olarak ne kadar içselleştirildiği,
- bu içselleştirme düzeyinin bir göstergesi olarak; toplumda STK'lara üyelik,
- daha da önemlisi, STK'larda aktif çalışma düzeyinin demokratikleşme süreçlerine yön verebilecek bir düzeyde olup-olmadığı,
- yönetim süreçlerinin, demokratikleşmenin aktif aktörü olarak görülen STK'ların iç işleyişlerinin ne oranda demokratik olduğu gibi konular üzerine çalışılabilecek öncelikli alanlar olarak görülmektedir. STK'lar toplumda içselleştirilmeden ve STK'lara etkin katılım düzeyi belli oranların üzerine ulaşmadan, yönetim süreçlerinde STK'ların gücü ve etkinliğinden söz edilebilmesi kolay olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abay, A. R. (2004a). Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri, *3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Eskişehir, 271-281
- Abay, A. R. (2004b). 17 Ağustos 1999 Doğu Marmara Depreminden Sonra Adapazarı'nın Yeniden Yapılanmasında Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü, *1.Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, Çanakkale, 263
- Acı, E. (2014). Kalkınma ve Sivil Toplum., A. F. Aysan ve D. Dumludağ (Editörler). *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*. Birinci Baskı. Ankara. İmge Kitabevi, 147-170.
- Acı, E. (2005a). Neoliberal Yaklaşım ve yönetim kavramı, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 201-216
- Acı, E. (2005b). *Kalkınma Sürecinin Yeni Aktörleri Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Günizi Yayıncılık, 30-34,211.
- Akdemir, A. (2006). *Sivil toplum kuruluşları ve insan hakları (Antakya'daki sivil toplum kuruluşu yöneticilerin sivil toplum ve insan hakları tartışmalarına ilişkin görüşleri üzerine bir çalışması)*, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Hatay
- Aksakoğlu, E. (2007). *Yerel Kalkınmada Katılımcı Politikalar: Çanakkale Örnek Alan Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 7-10.
- Aktan, C. C. (2003). *Değişim Çağında Devlet*. Konya: Çizgi Kitabevi, 176.
- Arslanel, M. N. (2001). *Türkiye'de Demokrasi Sürecinde Sivil Toplumun Gelişimi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Konya, 76,126-127.
- Avcı, M. (2007). *Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 28
- Bahçavan, G. (2006). *Yönetişim ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 5- 6
- Bıçkılı, D., Sobacı, M. Z. (2011). Yerel Yönetimden Yerel Yönetişime: Post-Fordizm Bağlamında Yerel Yönetimleri Anlamak. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 215-233
- Canan, F.T. (2014). Toplum temelli kentsel dönüşümde sivil toplum kuruluşlarının rolü: İstanbul örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul
- Çetin, M. (2006). Yerel Kalkınma Ajansları", *Ege Akademik Bakış Dergisi* , 6(2):127-139

- Coşkun, S. (2003). Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı. A. Balcı, A. Nohutçu, N.K. Öztürk ve B. Coşkun (Editörler). *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 67-85.
- Çukurçayır, A. (2003). Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim. H. Özgür ve M. Acar (Editörler). *Çağdaş Kamu Yönetimi-I*, Ankara. Nobel Kitabevi, s. 263-264.
- Devlet Denetleme Kurumu (DDK). (2009). *Araştırma ve inceleme raporu*. Ankara: Devlet Denetleme Kurumu, 12-20.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2003). *Ulusal Ön Kalkınma Planı (2004-2006)* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı, Kamuda İyi Yönetişim*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 5.
- Duman, F. (2006). *Belediyelerde Yönetişim ve Müşteri-Vatandaş Odaklılık Tartışmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 38.
- Eraydın, A. (2007). Politikalarından Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri. 2. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu: Çok Düzlemli Yönetişim*. Ankara. TEPAV yayınları, s.7-23.
- Ercan, H. (2002). Türkiye’de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1): 70
- Erdoğan, Ü. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlerin Karar Alma Sürecindeki Rolü Aydın İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 36-37.
- Ersoy, N. (2003). XII. Yüzyıldan Günümüze Anadolu’da Sivil Toplum Örgütlenmesinin Tarihsel Gelişimi. *Türk İdare Dergisi*, 438,129-156.
- Eroğlu, H.T. (2010). Sürdürülebilir Yerel Kalkınma ve Kent Konseyleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 44-55.
- Genç, F.N. (2013). *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*. Konya: Çizgi Kitabevi, 144.
- Genç, F.N., Erdoğan, Ü. (2013). Yerel Demokrasi ve Kalkınma Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Aydın Örneği. B. Özer ve G. Şeker (Editörler). *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları*. Manisa. Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.249-263
- Göymen, K. (2010). *Türkiye’de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*.(1). İstanbul/Türkiye: Boyut Yayıncılık, 131,132-133.
- Güçlü, M. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetişim Anlayışına İlişkin Algıları: Antakya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Hatay

- Gül, H. (2004). Ekonomik Kalkınmada Yerel Alternatifler, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Ankara: DPT Yayınları, c.1, s: 201
- Güleç, S., Sancak, Ö., H. (2009). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarında Kurumsallaşma ve Stratejik Yönetim, VI. Uluslararası STK’lar Kongresi, Ed. Ali Akdemir, Kazım Kırtış, Esra Demircan, Ali Şahin Örnek, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Der.*, Çanakkale, 249-261.
- Güler, B. A. (2000). Devletin Yeniden Yapılandırılması, *Yerel Gündem*, II, 9:4-12.
- Gündoğan, E. (2007). *Katılımcı Demokrasi Bağlamında Yönetişim ve Bağcılar Belediyesi Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 100, 124.
- Günlü, R. (2011). Siyaset, Demokrasi ve Sivil Toplum: Muğla’da Yerel Yönetişim, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(35):71-95.
- Güzelsarı, S. (2003). Neo-liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(2), 17-34.
- Güzelsarı, S. (2004). Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları, *A.Ü.SBF-GETA Tartışma Metinleri*, 66: 15-23.
- İğci, A. (2008). *Sivil toplum kuruluşu üyeliğinin siyasal katılma davranışı üzerindeki etkisi: Isparta örnek olayı*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta
- İnsel, A. (1993). *İktisat İdeolojisinin Eleştirisi*. (1). İstanbul/Türkiye: Birikim Yayınları, 188-189.
- İnternet: BM Enformasyon Merkezi: Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi URL: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf adresinden 03 Aralık 2013’de alınmıştır.
- İnternet: DDB: Dernekler Dairesi Başkanlığı, Dernek İstatistikleri. Web: <http://derbis.dernekler.gov.tr/SSL/istatistik/FaalFesihdernek.aspx> adresinden 9 Ocak 2014’de alınmıştır.
- İnternet: RG: Resmi Gazete, 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu Gereğince Kamu Görevlileri Sendikaları İle Konfederasyonların Üye Sayılarına İlişkin 2013 Temmuz İstatistikleri Hakkında Tebliğ. (2013). Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706.htm> adresinden 9 Ocak 2014’de alınmıştır.
- İnternet: TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı: URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.degisimicinbagis.org%2F%2Fsirketlerin-katkilari%2Fcikarimlar-iyi-ornekler-pratik-bilgiler%2Fstklarla-isbirligi&date=2015-01-15>, Son Erişim Tarihi: 15.01.2015.

İnternet: TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2005). “5363 sayılı Belediye Kanunu” Web: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html> adresinden 12 Haziran 2014 tarihinde alınmıştır.

İnternet: TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1945). “1924 Anayasası”, Web: <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.html> adresinden 12 Haziran 2014’te alınmıştır.

İnternet: TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1982). “1982 Anayasası”, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.html> adresinden 12 Haziran 2014’te alınmıştır.

İnternet: TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2001). “Türk Medeni Kanunu”, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html> adresinden 12 Haziran 2014’te alınmıştır.

İnternet: TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. Web: <http://www.tmmob.org.tr/tmmob/odalar.php> adresinden 15 Kasım 2014’de alınmıştır.

İnternet: TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Web: <http://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AnaSayfa.php> adresinden 9 Ocak 2014’de alınmıştır.

İnternet: VGM: Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf İstatistikleri. <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik195.pdf> adresinden 9 Ocak 2014’de alınmıştır

Karaman, T. Z. (2002). Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler, *Türk İdare Dergisi*, 72(426), 37-53.

Kaya, E. (2007). *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi*. İstanbul: Okutan Yayıncılık, 8,15-19,26,36-37.

Kaya, E. (2008a). Yerel Kalkınma ve Siyaset, T. Semayiş Limon (Editör). *Yerel Siyaset*. İstanbul: Okutan Yayıncılık, 115-124.

Kaya, E. (2008b). Sivil Toplum Kuruluşları ve Kalkınma, Yeterlilik Tezi, *İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı*, Ankara, 33.

Kaya, E. (2014). Kentsel Kalkınma ve Sivil Toplum Kuruluşları, *Yerel Siyaset Dergisi*, 10:42.

Kaynak, M. (2011). *Kalkınma İktisadı*.(4). Ankara/Türkiye: Gazi Kitabevi, 43-45.

Kaypak, Ş. (2012a). Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi Sürecinde Sivil Toplum. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(17),171-196.

Kaypak, Ş. (2012b). Devletten Yerel Yönetime Değişim Sürecinde Sivil Toplumun Yeni Yüzü, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 34-57.

- Keskin, B. (2007). Yeni Yerel Yönetim Anlayışı ve Yerel Yönetişim. *Sivil Toplum Dergisi*, 4:17-18.
- Kesim, H., K., Petek, A. (2005). Avrupa Komisyonu'na Belirlenen İyi Yönetişimin İlkeleri Çerçevesinde Türk Kamu Yönetimi Reformunun Bir Eleştirisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 38(4), 39-58.
- Keyman, E. F. (2004). *Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum*, İstanbul: Sivil Toplum ve Demokrasi Konferansı Yazıları, 1-34
- Keyman, E. F. (2005). Devlet ve Sivil Toplum Arasındaki Sınır İyi Çizilmelidir, *Sivil Toplum Dergisi*, (10): 130-132
- Koç, K. (2005). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal İktidarın Karar Verme Sürecine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 90-92
- Kooiman, J. (2003). Social-Political Governance: İntroduction., Jan Kooiman (Ed.), *Modern Governance: New Government-Society Interactions*. London: Sage Publications, pp.18
- Oktay, E. Pekküçükşen, Ş. (2009). Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesinin Bir Aracı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları-Türkiye İçin Kısa Bir Değerlendirme, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(16):10, 173-186.
- Onbaşı, F. (2005). *Sivil Toplum*, Ahmet Sait A.(Editör), İstanbul: L&M Yayınları, 7,13-15,44-45
- Önal, B. (2000). Sivil Toplum Örgütleri ve Bir Sivil Toplum Örgütü Örneği: Mehir Vakfı, Konya: *Mehir Vakfı Yayınları*, 17,23,33.
- Öniş, Z. (1994). Globalization and the Nation State: The Possibilities and Limits and State Intervention in Late Industrialization. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 112-120.
- Örnek, A. (2001). *Doğal ve tarihi çevrenin korunmasında üst yapısal yaklaşımlar ve sivil toplum kuruluşları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul
- Özalp, A. (2008). Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi, Yeterlilik Tezi, *İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı*, Ankara, 15,17,19,31
- Özcan, K. (2013). Sürdürülebilir Gelişme İçin Bir Planlama Sistemi Önerisi: Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 22(1), 41-58.
- Özer, A. (2006). Yönetişim Üzerine Notlar. *Sayıştay Dergisi*, (63), 59-89.
- Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme, İktisadi kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2

- Palabıyık, H. (2003). Yönetimden Yönetişime: Yönetişim, Kentsel Yönetişim ve Uygulamaları İle Yönetişimde Ölçülebilirlik Üzerine Açıklamalar. A. Çukurçayır ve A. Tekel (Editörler). *Yerel ve Kentsel Politikalar*, Konya: Çizgi Kitabevi, 227.
- Palabıyık, H. (2004). Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar. *Amme İdaresi Dergisi*, 37 (1), 63-85.
- Sakınç, S. (2013). Yerel Kalkınma Politikalarında Yerellik ve Katılımcılık., B. Özer ve G. Şeker (Editörler). *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları*. Manisa. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25-36
- Saltık, A. (1995). Çağdaş Toplumlarda STK'ların Sosyo-Ekonomik Temelleri, Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, Ankara:Türkiye Çevre Vakfı Yayını, 21-40
- Sarıbay, A. Y. (1994). *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*, İstanbul: İletişim Yayınları, 6
- Serin, V. (1998). *İktisat Politikası*, İstanbul/Türkiye: Alfa Yayıncılık, 109.
- Sobacı, M. Z. (2007). *Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler*, Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(1), 220-235.
- Stein, A. (2001). Participation and Sustainability in Social Projects: The Experience of The Local Development Programme (PRODEL) in Nicaragua, *Environment & Urbanization*, 13(1): 11-35
- Stoker, G. (1998). Governance As a Theory: Five Propositions. *Internationaal Social Science Journal*, 155, 17-18.
- Şengül, T. (1999). Yerel Yönetişim Kuramları: Yönetimden Yönetişime. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8(3), 3-19.
- Şenses, F. (2003). Gelişme İktisadı ve İktisadi Gelişme: Nereden Nereye?, F. Şenses (Editör). *Kalkınma İktisadı Yükselişi ve Gerilemesi*. Üçüncü Baskı. İstanbul. İletişim Yayınları, s. 93-128.
- Tatar P, A. (1996). Dünya Bankası: Kalkınmacılıktan İyi Yönetim Söylemine, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 69:42
- Tekeli. İ., (2003). Burhan Aytaç (Editör), *Türkiye’de Kamu Yönetimi*. Ankara: Yargı Yayıncılık, s. 226-227.
- Tekeli, İ. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 305,306,307.
- Tekeli, İ. (2009). *Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya*. (1). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 199-200.
- Tekeli, İ. (2012). *Türkiye İçin STK’lar ve Katılımcı Demokrasi Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.29-30, 51-52, 142, 144, 196, 197.

- Toksöz, F. (2004). Türkiye’de Belediye Katılımlı Yerel Kalkınma Girişimleri, Yerel kalkınmada Belediyelerin Rolü Sempozyumu, İstanbul: Pendik Belediyesi Yayınları, 26
- Toksöz, F. (2008). *İyi Yönetişimin El Kitabı*.(1). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı(TESEV) Yayınları, 14-19.
- Tosun, G. (1998). Demokratikleşme Sürecinde Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Türkiye Örneği, Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir 225-226,326
- Turan, T. H. (2013). Yönetişim ve Yeni Kamu Yönetimi., F. N. Genç (Editör). *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*. Konya. Çizgi Kitabevi, 63-85
- Türkay, M. (1996). Gelişme iktisadının bir disiplin olarak ortaya çıkışı., Tamer İ., Fuat E., Mehmet T. (Editörler). *Gelişme İktisadı: Kuram-Eleştiri-Yorum*. Beta yayınları, 112-139.
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı [TÜSEV]. (2011). *Türkiye’de Sivil Toplum: Bir dönüm noktası CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) Türkiye Ülke Raporu II*. Ankara: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (No.51), 63
- Tüylüoğlu, Ş. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Politikaları ve Devletin Zayıflayan Rolü. *Süleyman Demirel Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Der.*, 9(1), 257-280
- Uğur, A. 1995. Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri, *Merhaba Sivil Toplum*, Taciser U. (Editör), İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları.
- Van Boekel, G. ve Van Logtestijn M. (2002). Applying the Comprehensive LED Approach: The Case of Mozambique, *Cooperative Branch International Labour Office*, Switzerland, 8-9
- World Bank. (1989). Sub-Saharan Afrika: From Crisis To Sustainable Development, Washington D.C:World Bank, 60.
- World Bank. (1998). World Development Report 1988. Washington D.C: World Bank, 136-137.
- World Bank. (1991). *World Development Report 1991*, Oxford: Oxford University Press for The World Bank, 1.
- World Bank. (2004). 2004 Review of Development Effectiveness in MIGA. Washington D.C: World Bank, 1-33.
- Yalçındağ, S. (1999). Belediyelerde Halk Katılımı. *Türk İdare Dergisi*, 424,49-72.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 51-54, 210, 233.

- Yıldırım, M. F. (2011). *Mahalli İdarelerde Yönetişim ve Belediye stratejik Planlarının İyi Yönetişim ilkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Uzmanlık Tezi, DPT Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 4-10.
- Yıldırım, S. (2005). *Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yönetim uygulaması ve görünürlük (Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarında görünürlük ve yönetim anlayışı üzerine kalitatif bir araştırma)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara
- Yıldızlı, Ö. N. (2012). *Sivil toplumun düşünsel temelleri ve Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'de sivil toplumun görünümü: Sivas'ta sivil toplum kuruluşu olarak dernekler özelinde bir çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sivas
- Yılmaz, B. (2004). *Küresel yönetime sivil toplum katılımı: Eleştirel bir bakış*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara
- Yılmaz, O. (2001). *Kamu Yönetimi Reformu*, Ankara:DPT Yayınları, 7
- Zabcı, F., Ç. (2002). Dünya Bankasının Küresel Pazar İçin Yeni Stratejisi: Yönetişim. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57(3),151-179.
- Zeren, E. (2013). Yönetişim Ekseninde Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları, Fatma Neval G.(Editör) *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*, Konya: Çizgi Kitabevi, 143-167

EK-1. Anket formu

ANTAKYA'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YEREL KALKINMAYA KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ANKET FORMU

Kezban Konu- Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama ABD Yüksek Lisans Öğrencisi

Bu anket; demokrasinin bir aracı ve yönetişimin birer asli unsurları olan Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK'nın), en aktif ve en etkili olmaları beklenen yerel düzlemdeki faaliyetlerini/çalışmalarını, diğer aktörler arası işbirliği/yönetişim düzeyini ve yerel kalkınma çalışmaları üzerindeki rolünü belirlemek amacıyla yapılmaktadır.

Cevaplarınız gizli tutulacak olup, önerileriniz ve cevaplarınız çalışmam için önem taşımaktadır. Teşekkür ederim.

Anketin Uygulandığı Kişi : STK Yöneticisi [] STK Temsilcisi []

STK Yöneticisinin/Temsilcisinin Adı Soyadı:

Eğitim Durumunuz : Orta öğretim [] Lise [] Üniversite [] Lisansüstü []

Cinsiyetiniz: Kadın [] Erkek []

Mesleğiniz:

Kuruluşunuzdaki Üyelik Süreniz:

Kuruluşunuzdan Ücret Alıyor Musunuz? Evet [] Hayır []

Kuruluşunuzun Adı:

Kuruluşunuzun Türü: Vakıf [] Dernek [] Oda [] Sendika []

Kuruluşunuzun Kuruluş Yılı:

Kuruluşunuzun Faaliyet Alanı: Eğitim-Kültür [] Çevre-İmar [] Yardımlaşma [] İnsan Hakları [] Bilim-Teknoloji [] İnsan Hakları-Demokrasi [] Sağlık [] Spor [] Diğer [].....

Kuruluşunuzun Hizmet Verdiği Coğrafi Alan : Uluslararası [] Ulusal [] Bölgesel [] Yerel []

Kuruluşun Üye Sayısı:

EK-1.(devam) Anket formu

EK-1.(devam) Anket formu

Aşağıdaki ifadelere ne derecede katıldığınızı belirtiniz	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Yerel kalkınma için yönetimlerin yaptıkları faaliyetlerde, çalışmalarda STK'ların katılımını gerekli görüyorum.					
2. STK'lar yerel düzeydeki her türlü çalışmada aktif birer aktör olarak görev almaktadır.					
3. STK'lar yerel aktörlerle işbirliği yaparak yerelin kalkınmasında yararlı projeler üretebilir.					
4. STK'ların diğer aktörlerle birlikte yaptıkları çalışmaları/projeleri yeterli bulmaktayım.					

Kuruluşun Çalışma/Faaliyet/Projelerine İlişkin Bilgiler:

1. Kuruluşunuzun Amaçları Doğrultusunda Şu Anda Gerçekleştirdiği Faaliyetler/Çalışmalar/Projeler Var Mı? Varsa Neler?

.....

.....

.....

.....

2. Çalışmalarınızı Ortak Gerçekleştirdiğiniz Kurum/Kuruluş Var Mı? Varsa Hangileri?

.....

.....

.....

.....

3. Gerçekleştirdiğiniz Faaliyet/Çalışma/Projelerin Antakya'nın Kalkınmasına Katkı Sağladığını Düşünüyor Musunuz? Düşünüyorsanız Ne Tür Katkıları Olmuştur?

.....

.....

.....

EK-1.(devam) Anket formu

.....

4. Kuruluşunuz Olarak Yapmak İstedığınız Ancak Gerçekleştiremediğiniz Çalışmalarınız/Faaliyetleriniz/Projeleriniz Var Mı? Varsa Neden Gerçekleştirilemiyor?

.....
.....
.....
.....

5. Antakya'daki Diğer Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaptıkları Çalışmaları Yerelin Kalkınması Açısından Yeterli Buluyor Musunuz?

.....
.....
.....
.....

EK-2. Görüşülen/Anket Uygulanan Sivil Toplum Kuruluşlarının Listesi

Dernekler

- Defne Rotary Kulübü
- Kadın Emeği Derneği
- Amikliler Yardımlaşma Derneği
- Çevre Koruma Derneği
- Hatay Gönüllüleri Konseyi Derneği
- Antakya Gönüllüleri 2006 Derneği
- Toplumsal Dayanışma ve Kültür Derneği
- Ayakkabıcılar Çarşısı Yardımlaşma Ve Güzelleştirme Derneği
- Hatay Birlik Beraberlik ve Kardeşlik Dayanışma Derneği
- İnsan Hakları Derneği
- Halk Evleri Antakya Şubesi
- Antakya Umut Yolu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Hatay Sanatçılar Derneği
- Antakya Eğitim ve Öğretime Yardım Derneği
- Antakya Kent Gönüllüleri Derneği
- Antakya Rotary Kulübü Derneği
- Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Derneği
- Hatay Genç İşadamları Derneği
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- Avrasya Kentsel Kalkınma Derneği
- ÖĞDER Şuurlu Öğretmenler Derneği
- Nehir Derneği
- Mazlum-Der
- Antakya Kadın Girişimcileri Derneği
- Hatay Kulübü Derneği
- Cebirail Mahallesi Sosyal Yardımlaşma Derneği
- Hatay Öğrenci ve Gençlik Derneği
- Hatay Şehir Kulübü Derneği
- Engelsiz Yaşamayı Sevenler Derneği
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti Hatay Şubesi
- Atatürkçü Düşünce Derneği
- Türkiye Yardımseverler Derneği Hatay Şubesi
- 2004 Türk Ocakları Derneği
- Genç Antakyalılar Sosyal Dayanışma Derneği
- Hatay Eğitim Derneği
- Antakya Kadınlar Kulübü Derneği
- Hatay Sosyal ve Kültürel Kalkınma Derneği

EK-2.(devam) Görüşülen/Anket Uygulanan Sivil Toplum Kuruluşlarının Listesi

- Hatay Sanayi ve İş Adamları Derneği
- Hatay Toplumsal Huzur ve Güvenlik Gönüllüleri Derneği
- Tüm Sivil Emekliler Derneği Antakya Şubesi
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği Antakya Şubesi
- Hatay Turizm Derneği
- Aalen Antakya Kültür Derneği
- Halkevleri Derneği Hatay Şubesi
- Kutup Yıldızı Derneği
- Antakya Tüccar Çarşısı Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği
- Hatay Kadınları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Hatay Şubesi
- Denge Hukuk ve Düşünce Derneği
- Pusula Bilim ve Eğitim Derneği
- Hatay İl Gençliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Defne Müzikseverler ve Kültür Derneği
- Hatay Eğitim Gönüllüleri Eğitim Kültür Derneği
- Antakya Ayıışı Sanat Merkezi Derneği
- Antakya Kafkas Kültür Derneği
- Aktif Yaşam Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
- Antakya Eğitim ve Kültüre Hizmet Derneği
- Hatay İlim Yayma Derneği
- Hatay Eğitime Yön Verenler Derneği

Sendikalar

- Eğitim-Sen Sendikası
- Genel İş Sendikası
- Sağlık-Sen Hatay Şubesi
- Yazarlar Sendikası
- Diyanet-Sen Hatay Şubesi
- Ses Hatay Şubesi
- Türk Eğitim-Sen Antakya Şubesi
- Sağlık-İş Hatay Şubesi
- Belediye-İş Hatay Şubesi

Vakıflar

- Antakya Katolik Kilisesi Vakfı
- Antakya'ya Hizmet Vakfı

EK-2.(devam) Görüşülen/Anket Uygulanan Sivil Toplum Kuruluşlarının Listesi

- Bilim ve Eğitim Vakfı
- Ehlibeyt Kültür ve Dayanışma Vakfı
- Antakya Musevi Havrası Vakfı
- Antakya Rum Ortodoks Vakfı

Meslek Odaları

- Antakya Ticaret ve Sanayi Odası
- Hatay Esnaf ve Sanatkârları Odaları Birliği
- Mimarlar Odası Hatay Şubesi
- Antakya Ziraat Odası
- Hatay Tabipler Odası
- Antakya Ticaret Borsası

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KONUÇ, Kezban
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 16.03.1988, Hatay
 Medeni hali : Bekâr
 Telefon : 0 (354) 242 10 01
 Faks : 0 (354) 242 10 05
 e-mail : kezban.konuc@bozok.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /Ş.B.P.B.	Devam Ediyor
Lisans	Selçuk Üniversitesi/ Ş.B.P.B	2011
Lise	Merkez 23 Temmuz Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-Halen	Bozok Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

Arapça, İngilizce

Yayınlar

- Armatlı Köroğlu B., Konuç K., (2014). *Yönetişimin Temel Aktörlerinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Antakya'da Rolü ve Etkinliği*, 5. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı Sempozyumu, Toplumsal Çeşitlilik: Yeni Söylem, Politikalar, Mekânsal Planlama ve Uygulamalar, pp. 165

GAZİ GELECEKTİR..